

ЎҚИШ КИТОБИ

ЭСКИ ЎЗБЕК ЁЗУВИ НАМУНАЛАРИ

*Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги
олий ўқув юртларининг филология
факультети талабалари учун қўлланма сифатида
таъсия этган*

Тўлдирилган ва қайта ишланган 3- наشري

Т у з у в ч и л а р : Т. Шермуҳамедов, Ф. Абдуллаев |
Л. Халилов, А. Халилов

ТОШКЕНТ "ЎҚИГУВЧИ" 1994

**Жамоатчилик асосида, филология фанлари
доктори, профессор АЪЗАМ ШЕРМАТОВ
таҳрир қилган.**

**Хаттоғлар:
ТЎХГАМУРОД ЗУФАРОВ, МАЪМУРА РАШИДОВА**

Ш 4602020100—87 инф. писъмо 93
353(04) : 9 4

© “Ўқитувчи” нашриёти, 1994

ISBN 5-645-0163 2-5

ТУЗУВЧИЛАРДАН

Қўлингиздаги китоб араб алифбоси асосида қабул қилинган ўзбек ёзувини ўрганиш учун қўлланма вазифасини адо этади. Қўлланма муаллимлар олий билимгоҳларининг ўзбек тили ва адабиёти куллиёти талабалари учун мўлжалланган бўлиб, барномага мувофиқ тузилди.

У қуйидаги қисмлардан иборат:

I. Кириш. Бу қисмда руник ва уйғур ёзувлари ҳақида қисқача тўхтаб ўтилди, араб алифбоси асосидаги ўзбек ёзувини ўрганиш, ўқиш учун тегишли йўл-йўриқ, услубий кўрсатмалар берилди. Шу бўлимда арабий ва форсий изофа, ҳижрий ва мелодий йил, абжод ҳисоби ҳақида қисқача маълумот бериш зарур топилди.

II. Сайланма. Бу қисмда XI-XX асрлар мобайнида яратилган ёзма ёдгорликлардан сайланма матнлар берилди. Матнлар мўътабар қўлёзма ва тошбосма китоблардан танлаб олинди. Уларни жойлаштиришда “соддадан—мураккабга” қондасига амал қилдик.

III. Қўлланманинг учинчи қисмида матнларда учраган тушунилиши қийин ҳисобланган сўзларнинг луғати берилди.

Сайланма қисмдаги матнлар ҳажм эътибори билан бир хил эмас. Муаллим талабаларнинг билим даражасига қараб, каттароқ матнни икки-уч қисмга бўлиб ўқитиши, уй вазифаси тариқасида топширмоғи мумкин. Асосий қонда “соддадан—мураккабга” бўлгани учун, сана (хронология) тартибига риоя қилмадик. Иш жараёнида матнларнинг ўқитилиш тартиби заруратга қараб ўзгартирилиши мумкин.

Асосий мақсад араб алифбоси асосидаги ўзбек ёзувини ўрганиш бўлганлиги учун қадимги туркий ёзувлар ҳақида қисқача маълумот бериш билан кифояландик.

Тузувчилар қўлланма ҳақида билдирилган танқидий мулоҳазалар ва фойдали маслаҳатларни мамнуният билан қабул қиладилар.

К И Р И Ш

Ўрта Осиё энг қадимги маданият ўчоқларидан ҳисобланади. Бу минтақада яшаган халқлар жуда қадимдан ўз ёзув маданиятига эга бўлганлар. Проф. С.П. Толстов бошчилигида ўтказилган археологик текширишлар Хоразмда яшаган халқлар эрамининг бошларидаёқ (III аср) анча ривожланган ёзувларига эга эканликларини исботлаб берди. 1933 йилда Тожикистон жумҳурияти ҳудудида Муғ тоғида (Зарафшон дарёсининг сўл қирғоғида) проф. А.А. Фрейман раҳбарлигида ўтказилган қазув ишлари VIII асрда сўғд ёзувида битилган қимматли ҳужжатларни қўлга киритди. Бундан ташқари, Сибирда, Мўғилистонда, Қозоғистон ва Ўрта Осиёнинг турли жойларида икки хил ёзув ёдгорликлари топилди. Булар, кейин аниқланишича, қадимги туркий ва қадимги уйғур ёзувлари бўлиб чиқди.

Туркий халқларнинг тарихи учун ҳам, тиллари тарихи учун ҳам бу ёдгорликлар ғоят қимматлидир. Шу билан бирга бу ёзувларнинг этнографик аҳамияти ҳам бор. Қадим замонларда турк хоқонларининг қабрига ўлган кишининг таржимаи ҳоли, қилган ишлари, олиб борган урушларини акс эттирувчи битик тошлар қўяр эканлар. Шунингдек, бу ёзувлар қадимги турк давлатининг қурилиши, ижтимоий тузуми ҳақида ҳам анча яхши тасаввур беради.

Қадимги турк ёзуви ёдгорликлари дастлаб Енисей ва Ўрхун (Шимолий Мўғилистон) дарёлари бўйларида топилгани учун ҳам уларни Ўрхун-Енисей ёзувлари деб атадилар. Кейинчалик бу ёзувлар Ғарбий Европа руна ёзувларига ўхшаш бўлганлиги учун уларни руник ёзувлар номи билан ҳам юргиздилар.

Бу ёзув ёдгорликларини ҳозирги туркий халқлардан бирортаси яратган деб айтиш тўғри бўлмайди, чунки у замонларда (VI-VIII асрларда) уруғ-қабилачилик даврини бошидан кечираётган туркий халқлар ҳали мустақил халқ сифатида уюшмаган эдилар. Бу ёдгорликларнинг тили ҳақида ҳам худди шуни айтиш мумкин. Ёзувни яратишда сўнги тараққиёт даврларида туркий халқларнинг ташкил топишида иштирок этган жуда кўп турли-туман қабилла ва уруғлар қатнашган, десак ҳақиқатга яқинроқ бўлади.

XIX аср охирида, руник ёзувлардан ташқари, Шарқий Туркистонда уйғур ёзуви ёдгорликлари ҳам топилган, кейинроқ уйғур ёзуви ёдгорликлари Ўрта Осиё ҳудудида ҳам топилди. X-XV асрларда яратилган бу ёдгорликларнинг кўпчилиги эски ўзбек тилида ёзилган. Қадимги уйғур ёзувида битилган ёдгорликларнинг энг эскиси Ю.уф

Хос Ҳожибнинг “Қутадғу билиг” асаридир (Вена нусхаси). Аҳмад Югнакийнинг “Ҳибатул-ҳақойиқ” асары, Хоразмийнинг “Муҳаббатнома” си, “Мъсрожнома” (XIV аср), Лутфий ва бошқа шоирларнинг айрим шеърлари, Тўхтамишхон ва Темур Қутлуғнинг ёрлиқлари мана шу уйғур ёзувида битилган.

АРАБ АЛИФБОСИ АСОСИДАГИ ЎЗБЕК ЁЗУВИ

VIII асрда араблар Ўрта Осиёни истило қилдилар. Араблар келгандан кейин бу ерда ислом дини тарқала бошлади. Ислом дини билан бирга аста-секин араб ёзуви ҳам қабул қилинди.

Маълум тарихий сабабларга кўра, араб алифбоси Ўрта Осиё халқларининг ёзувларини аста-секин сиқиб чиқарди. Лекин бир қанча асрлар давомида араб ёзуви билан бирга Ўрта Осиё халқларининг (туркий халқлар ва тожикларнинг) ёзувлари ҳам ишлатилганлиги маълум. Бизнинг давримизгача етиб келган “Қутадғу билиг” (XI аср), “Ҳибатул-ҳақойиқ” (XII аср) асарларигина эмас, балки XIV-XV асрларда яратилган айрим ёдгорликларнинг ҳам уйғур ёзувида битилганлиги, ҳатто “Олтун ёруғ” ёдгорлигининг XVII аср охирларида уйғур ёзувида битилганлиги бу ёзувни узоқ даврларгача истеъмолда бўлганини билдиради.

Қандай бўлмасин, араб ёзуви маҳаллий халқларнинг тилига мос келиши-келмаслигидан қатъи назар, ислом дини қабул қилинган жойларда кенг тарқалди.

Араб ёзувида битилган энг эски туркий тиллар ёдгорлиги (“Қутадғу билиг”нинг уч нусхасидан иккитаси, Маҳмуд Кошғарийнинг “Девону луғотит-турк” асари) XI асрга тааллуқлидир. Ўзбек халқи бунёдга келгандан бери яратилган ёдгорликларнинг деярли ҳаммаси мана шу араб алифбосида битилган.

Ўзбек халқи тарихида яратилган жуда кўп ёдгорликларни ҳар томонлама ўрганиш, умуман, халқимиз маданиятини, адабиётини, тарихини ўрганиш учун бу ёзувни билишимиз зарур.

Араб алифбоси асосидаги ёзув халқимизнинг минг йиллик тарихи давомида қўлланиб келди ва 1930 йилдагина лотин алифбоси билан алмаштирилди. 1940 йилда эса рус алифбосига ўтилди.

* * *

Араб ёзувида хат ўнгдан чапга қараб ёзилади. Бу алифбода ҳаммаси бўлиб 28 ҳарф бор; бу ҳарфлар асосан ундош товушларни ифода этади. 28 ҳарфдан учтаси: ا , و , ي (алиф, вов, йо) унлиларни ифодалашда қўлланади.

Араб алифбосидаги 22 ҳарф тўрт, қолган олти ҳарф икки хил шаклга эгадир. Бундан ташқари яна тўрт ҳарф қабул қилинган, ўзбек алифбосидаги ҳарфлар сони 32 тага етди.

Эски ўзбек ёзувида бўгин сатрдан сатрга кўчирилмайди. Бўгин кўчириш керак бўлиб қолган тақдирда ё кўчириладиган бўгиннинг сўнгги ҳарфи (ёки ҳарфлари) юқорига чиқарилиб, қайириб қўйилади, ё сатр тўлмай қолса, жой очиқ қолмаслиги учун сўзнинг охиридаги ҳарф чўзиб ёзилади. Ҳарфлар сўзнинг турли жойида турлича ёзилишидан ташқари, яна ҳар хил шаклга эга булиши ҳам мумкин.

Масалан, **ت** (т) ҳарфи сўз охирида баъзан **ة** шаклига ва **ك** ҳарфи **ك** шаклида келиши ҳам мумкин.

АРАБ АЛИФБОСИ АСОСИДАГИ ЎЗБЕК АЛИФБОСИ

Ҳарфнинг номи	Ҳарфнинг ҳозирги шакли	Ҳарфларнинг ёзилиши			
		сўз охирида	сўз ўртасида	сўз бошида	ёлғиз ҳолда
алиф	о, а	ا	ا	ا	ا
бе	б	ب	ب	ب	ب
пе	п	پ	پ	پ	پ
те	т	ت	ت	ت	ت
се	с	س	س	س	س
жим	ж	ج	ج	ج	ج
чим	ч	چ	چ	چ	چ
ҳе (ҳойи ҳутти)	ҳ	ح	ح	ح	ح
хе	х	خ	خ	خ	خ
дол	д	د	د	د	د
зол	з	ذ	ذ	ذ	ذ
ре	р	ر	ر	ر	ر
зе	з	ز	ز	ز	ز
же	ж	ژ	ژ	ژ	ژ
син	с	س	س	س	س
шин	ш	ش	ش	ش	ش
сод	с	ص	ص	ص	ص
зод	з	ض	ض	ض	ض

Харфнинг номи	Харфнинг ҳозирги шакли	Харфларнинг ёзилиши			
		сўз охирида	сўз ўртасида	сўз бошида	Ёлғиз ҳолда
то (итқи)	т				
зо (изғи)	з				
айн	—				
гайн	ғ				
фе	ф				
қоф	қ				
коф	к				
гоф	г				
лом	л				
мим	м				
нун	н				
вов	в, у, ў				
ҳе (ҳойи ҳаввоз)	ҳ				
йо	и, й, е (ё)				

Эски ўзбек алифбосидаги ҳарфлар ёзувда бир-бирларига қўшилиш-қўшилмаслик жиҳатидан икки гуруҳга бўлинади:

1. Ўзидан олдинги ҳарфга қўшилиб, кейингисига қўшилмайдиган ҳарфлар.

2. Ўзидан олдинги ва кейинги ҳарфларга қўшиб ёзиладиган ҳарфлар.

Ўзидан кейинги ҳарфга қўшилмайдиган ҳарфлар еттита: **ا** (алиф), **و** (дол) ва **ز** (зол), **ر** (ре), **ز** (зе), **ث** (же), **و** (вов). Булардан **و** (дол), **ز** (зол) ҳарфларининг ёзилиши бир хил, фақат золнинг тепасида битта нуқтаси бўлади.

ر (ре), **ز** (зе) ва **ث** (же) ҳарфларининг ёзилиши ҳам бир хил, фақат **ر** нуқтасиз; **ز** нинг устида бир нуқтаси бор, **ث** нинг устида уч нуқтаси бор. Бу еттита ҳарфнинг ёзувдаги шакллари қуйидагича бўлади:

сўз охирида	сўз ўртасида	сўз бошида	ёлғиз ҳолда
ا	ا	ا	ا
د	د	د	د
ذ	ذ	ذ	ذ
ر	ر	ر	ر
ز	ز	ز	ز
ش	ش	ش	ش
و	و	و	و

Қўшилмайдиган ҳарфлар ёлғиз ёзилганда ва сўз бошида бир хил, сўз ичида ва охирида бир хил шаклга эга бўладилар.

Юқорида кўрсатилган 7 ҳарфдан бошқа, яъни қолган 25 ҳарф ҳар икки томондаги ҳарфларга қўшилиб ёзилади. Бу ҳарфларнинг кўпчилик қисми шакл жиҳатдан бир-бирига ўхшаш бўлиб, улар фақат ост ва устларига қўйиладиган нуқталар ва нуқталарнинг сонига қараб ажраладилар:

1) **ب** (б), **پ** (п), **ت** (т), **ث** (с) ҳарфлари шаклан бир хил бўлиб, бир-бирларидан нуқталарнинг сони ва ўрнига қараб фарқланади.

2) **ج** (ж), **چ** (ч), **ح** (ҳ), **خ** (х) ҳарфлари шаклан бир хил бўлиб, бир-бирларидан нуқталарнинг сони ва ўрнига қараб фарқланадилар.

3) **س** (с) ва **ش** (ш) ҳарфлари шаклан бир хил бўлиб, бир-биридан устида уч нуқтанинг борлиги ёки йўқлиги билан фарқланади.

4) **ص** (с) ва **ض** (з) ҳарфлари шаклан бир хил бўлиб, бир-биридан устида бир нуқта бор-йўқлиги билан фарқланади.

5) **ط** (т) ва **ظ** (з) ҳарфлари шаклан бир хил бўлиб, бир-биридан устида бир нуқта бор-йўқлиги билан фарқланади.

6) ع (айн) ва غ (ғайн) ҳарфлари шаклан бир хил бўлиб, бир-биридан устида бир нуқта бор-йўқлиги билан фарқланади

7) ف (ф) ва ق (қ) ҳарфлари устидаги нуқталарнинг сони билан фарқланади.

8) ك (к) ва ك (г) ҳарфлари ҳам шаклан бир хил бўлиб, бир-бирларидан устига қўйилган чизиқча билан фарқланадилар.

Араб ёзуви асосидаги эски ўзбек алифбосида 8 та ҳарф ўзбек тилига хос бўлмаган товушни ифода этади. Бу товушлар араб тилига хос бўлиб, ўзбек тилига араб тилидан кирган сўзлардагина учрайди. Булар қуйидагилардир:

Ёзилиши			
сўз охирида	сўз ўртасида	сўз бошида	ёлғиз ҳолда
ح	ح	ح	ح
ض	ض	ض	ض
ط	ط	ط	ط
ظ	ظ	ظ	ظ
ع	ع	ع	ع

Бу товушларни орадан минг йилдан кўп вақт ўтишига қарамай, ўзбеклар ўзлаштирмадилар ва талаффузда ўз товушлари билан алмаштирдилар.

Араб алифбосидаги ح, ض, ط, ظ, ع товушлари с га, ва ғ товушлари ҳ га, ва з товушлари з га, ва т товушлари т га алмаштирилди. Биз бунни қуйида кўришимиз мумкин:

ح } , ح } ҳ ض } з ط } т

ЭСКИ ЎЗБЕК ЁЗУВИДА УНЛИЛАР ИМЛОСИ

Эски ўзбек ёзувида унли товушларни ифода этиш учун асосан учта белгидан - **ا** алиф, **و** вов, **ى** ё ҳарфларидан фойдаланилади. Қисқа унлилар ёзувда тушиб қолганлиги туфайли уларнинг вазифасини ҳаракатлар (диакритик белгилар) бажарган.

Булар ҳақида алоҳида тўхталиб ўтамыз.

1. а) **ا** - алиф ҳарфи сўз бошида тил олди юмшоқ 'а товушини билдиради:

ارسطو	Арасту	ارباب	арбоб
احد	Аҳад	احمد	Аҳмад
اسرار	Асрор	اول	аввал
انار	анор	اشوله	ашула
انجیر	анжир	اکرم	Акрам

б) Сўз бошида тил орқа **о** чўзиқ унлисини ифодалаш учун **ا** — алифнинг устига **~** мадд белгиси қўйилади, яъни устига мадд қўйилган **آ** - алиф **о** товушини билдиради.

Маддли алиф сўз бошидагина келади:

آش	ош	آداب	одоб
آق	оқ	آباد	обод
آئى	ой	آدم	одам
آل	ол	آزاد	озод
آرزو	орзу	آرام	ором

в) Сўз орасида ва сўз охирида **ا** ҳарфи устига мадд белгиси қўйилмаса ҳам **о** чўзиқ унлисини билдираверади:

بال	бол	آسمان	осмон
تاغ	тоғ	آسان	осон
بابر	Бобур	وفا	вафо
بازار	бозор	دانا	доно
بادام	бодом	رعنا	Раъно

г)) - алиф ҳарфи ўзбек тилига араб тилидан кириб ўзлашиб кетган кўп сўзларнинг бошида келиб, и баъзан у талаффуз этилади. Бундай сўзларни ёзишда имлонинг тарихий анъанавий қондасига амал қиламиз ва асл ёзилиш ҳолатини сақлаймиз.

М а с а л а н :

اسلام	ислом
اسم	исм — от, ном
ابتداء	ибтидо — бошлаш, бошланиш
ادراك	идрок — онг, тушуниш
اجابت	ижобат — қабул қилиш
اضاف	изофа — қушиш, боғлаш
اضطراب	изгироб — бекдорлик, тинчсизлик
اظهار	изҳор — кўрсатиш
انتظام	интизом — тартиб
انتظار	ингизор — кутиш
استوار	устувор — чидамли, маҳкам
امرا	умаро — амирлар (бирлиги امير амир)
امت	уммат — пайғамбарга тобе кишилар
استخوان	устухон — суяк
اُمِّي	уммий — саводсиз
امور	умур — ишлар (бирлиги امر амр)
اصول	усул — туб қоидалар (бирлиги اصل асл)
اميد	умид — умид, орзу

2. а) و -вов ҳарфи сўз бошида келганда ҳар вақт в ундошини билдиради.

М и с о л л а р :

وقت	вақт	وصل	васл
وفا	вафо	وطن	ватан
ولي	Вали	وقف	вақф
وكيل	вакил	وادي	водий
وزير	вазир	والده	волида

б) ҳарфи сўз ичида ва охирида ундошлардан сўнг келганда, урнига кўра у ёки ў унлиларини билдиради:

بوگون	бугун	دارو	дори
بوغدای	буғдой	کدو	каду (қовоқ)
بوتون	бутун	دوست	дўст
سۇ	сув	گوشت	гўшт
بوزاق	бузоқ	پوست	пўст

в) ҳарфи сўз ичида ёки сўз сўнгида унлидан сўнг келса “в” ундоши хизматини бажаради:

آو	ов	اولاد	авлод
بىراو	биров	آواز	овоз
سىناو	синов	آوارە	овора
غاو	ғов	ديوان	девон
ياو	ёв	ديوار	дсвор

г) Суз бошида у, ў унлисини ифодалаш учун **و** —вов ҳарфи олдига **ا** - алиф қўйилади, яъни шу икки ҳарф биргаликда у, ўрнига кўра ў унлилари хизматини ўтайди:

او	у (олмош)	اوز	ўз (олмош)
اوزوم	узум	اوق	ўқ
اوزون	узун	اورتاق	ўртоқ
اوچ	уч (сон)	اوت	ўт (омоним сўз)
اوچماق	учмоқ	اوغول	ўғил

д) **و** ҳарфининг ўзи уюшиқ бўлаклар орасида ва боғловчиси хизматини бажаради:

آتا و آنا	ота ва она
آش و نان	ош ва нон
گل و بلبول	гул ва булбул
فرهاد و شيرين	Фарҳод ва Ширин
يوسف و زليخا	Юсуф ва Зулайҳо

3. а) **ى** йо ҳарфи сўз бошида келганда ҳар вақт й ундоши вазифасини бажаради:

يوز	юз (от ва сон)	ياقوت	ёқут
ياز	ёз	ياشيل	яшил
ياش	ёш	ياغاچ	ёғоч
يارليق	ёрлиқ	ياووق	ёвуқ (яқин)
ياقماق	ёқмоқ	ياى	ёй

б) **ى** ҳарфи сўз ичида ва охирида ундошлардан сўнг келганда, ўрнига кўра и ёки е (э) унлиларини билдиради:

بىز	биз	سەن	сен
قىز	қиз	تەشا	теша
قىزىل	қизил	تەگىرمون	тегирмон
بىگىز	бигиз	تەрак	терақ
مۇقىمى	Муқимий	كەلماق	келмоқ

в) **ى** ҳарфи сўз ичида ёки сўз сўнгида унлидан сўнг келганда, й ундоши хизматини бажаради:

آيدىن	ойдин	اى	ой
ايغ	аёғ (коса, қадаҳ)	باى	бой
باён	баён	اوى	уй
سىاه	сиёҳ (қора)	سماى	сой
سایر	сайр	سرائى	сарой

г) **ى** ҳарфи сўз ичида ва охирида ий товуш бирикмасини ҳам билдиради:

زىرک	зийрак	ادبى	адабий
سىرک	сийрак	سىياسى	сиёсий
بىرون	бийрон	انقلابى	инқилобий
جىرون	жийрон	لطفى	Лутфий
علمى	илмий	اقتصادى	иқтисодий

д) Сўз ёшида и, е (э) унлиларини ифодалаш учун **ی** — йо ҳарфи олдига **ا** — алиф қўйилади. Яъни шу икки ҳарф биргаликда и, ўрнига кўра е (э) унлилари хизматини бажаради:

این	ин	ایشیک	эшик
ایش	иш	ایتیک	этик
ایلغار	илғор	ایر	эр
ایکاو	иков	ایکین	экин
ایلیک	илик	ایچکی	эчки

Бундан ташқари эски ўзбек ёзувида араб ва форс-тожик тилларидан ўзбек тилига кириб ўрнашиб кетган жуда куп сузлар мавжудки, буларда қисқа унлилар ёзувда тушиб қолади, фақат ундош ҳарфларгина ёзилади. Масалан, *дафтар*, *мактаб* сўзлари **دفتر**, **مکتب** шаклида ёзилади. Мазкур сузларда олтитадан товуш бўлгани ҳолда тўрт ундошнинг ўзигина ёзилган, қисқа унлилар тушиб қолган.

Эски ўзбек ёзувида бундай сузларни қандай ёзиш ҳақида алоҳида қоида йўқ. Шунинг учун бу каби сузларни араб ва форс-тожик тилларида қандай ёзидса, биз ҳам ўшандай ёзамиз. Бунинг учун сўз шаклларини ёдда сақлаб қолишимиз, зарур ҳолатда луғатларга мурожаат қилишимиз керак.

Эски ўзбек тилида араб тилидан келиб кирган бир қанча сузлар ёзилиши билан талаффузда фарқ қилади.

Масалан, **تقوی** тақво, **موسی** Мусо, **ختی** ҳатто, **عیسی** Исо, **مصطفی** Мустафо, **یحیی** Яҳё, **فتوی** фатво, **دعوی** даъво каби сўзлар охирида келган **ی** йо ҳарфи ўрнида о талаффуз қилинади. Шу сўз охиридаги **ی** ҳарфи ёйи мақсура дейилади.

خوارزم Хоразм, **خواج** хожа, **خواهش** хоҳиш, **خواه** хоҳ, **کتابخان** китобхон, **خوش** хеш сўзларидаги **و** ҳарфи талаффуз этилмайди, бироқ ёзилади. Бу **واو معدوله** вови маъдула (талаффуз этилмайдиган вов) дейилади. Шунга ўхшаш саноқли сўзларнинг ёзилиши ва қандай ўқилишини ёдда сақлаб қолиш керак бўлади.

Эски ўзбек ёзувида ўзбекча (туркий) сузларни ҳар хил ёзилиш ҳолатлари ҳам мавжуд.

Масалан, **бир** **тирик** **йил** **бир** **тирик** **йирик** **йирик**, **кўнглил** **кўнглил** **каби** **сузлар** **қўлёмаларда** **ва** **босма** **китобларда** **шакл** **шакл** **лариди** **ҳам** **учрайди**, **яъни** **сўз** **ичидаги** **и** **ҳарфи** **тушиб** **қолган**.

Мазкур сўзларда унли товушлар тулиқ ёзилиши керак. Сўзларда қисқа унлиларнинг ёзилмаслиги араб ва форсий сўзларга мансубдир.

* * *

Эски ўзбек ёзувида араб алифбосига туркий ва форсий халқлар томонидан қўшимча киритилган **п**, **ч**, **г** (п, ч, г) ҳарфларининг имлосида ҳам ҳар хилликлар учрайди. Қўлёмза ва тошбосма (литография), миҳ босма (типография) китобларда кўпинча **агар**, **магар**, **гарчи**, **минг**, **анинг** **каби** **сузлардаги** **ҳарфи** **устига** **қўйилади** **ган** **чи** **зиқча** **тушиб** **қолдирилган**, **яъни** **к** **билан** **г** **ҳарфи** **бир** **хил** **шаклда** **бўлган**. Бундай сузлардаги **к** коф ўрнига қараб к ёки г дсб ўқиладиган. Фақат XIX асрнинг охири XX асрнинг бошларида чоп этилган дарслик ва қўлланмаларда, баъзи бадий асарлардагина бу ҳарфлар фарқланган. Худди шунингдек, **кўп**, **тўп** **каби** **сўзлар** **қўлёмаларда** **кўб**, **тўб** **шаклида** **ёзилса** **ҳам** **тўғри** **ўқиладиган**.

Агар сўз ўзидан сунги ҳарфга туташадиган ҳарфлар билан тугалланган бўлса, қўшимча қўшилиб ҳам, ажратиб ҳам ёзилиши мумкин.

Масалан: **дўстлар**, **йارانлар** **сўзлари** **дўстлар**, **йارانлар** **шаклида** **ҳам** **ёзилиши** **мумкин**. Қўлёмза манбаларда ҳар икки ҳолатда ҳам учрайди.

с ва ш ҳарфларининг шакли бир хил бўлиб, ш ҳарфи устида уч нуқтаси бўлиши билан фарқ қилади. Бу икки ҳарф, сўзнинг қайси ўрнида келишидан қатъи назар, кўпинча қўлёмзаларда оддий чиқиқча билан бериллади, яъни тинч ёзилади:

گوشت	گوشت
عاشق	عاشق
سیاسی	سیاسی
اساسی	اساسی

каби.

Шунингдек, **ه** ҳ (ҳойё ҳавваз) суз бошида ва **س** сўз ичида бошқачароқ шаклга эга бўлади:

شهر - شهر
 مهرا - مهرا
 مهرا - مهرا
 مهرا - مهرا

к ҳарфи сўз охирида ёзилганда **ك** ва **ك** шаклларида бўлиши мумкин:
 تارك - تارك
 مبارك - مبارك

ҲАРАКАТЛАР

(диакритик белгилар)

Эски ўзбек ёзувида соф ўзбек (туркий) сўзлардаги барча унли ва ундош товушлар ҳарфлар орқали ифодаланади. Бироқ ўзбек тилидаги араб, форс-тожик тилларидан ўзлашган сўзларда ундош товушлар ва о, у, и чўзиқ унлиларигина ёзилади.

Қисқа унлилар талаффуз этилади, бироқ ёзилмайди. Шунинг учун ёзувда тушиб қолган қисқа унлиларни акс эттириш учун ундошларнинг устига ва тагига қўйиладиган белгилар мавжуд. Шу белгилар ҳаракатлар деб аталади ва улар қуйидагилардан иборат:

1. **◌َ** белгиси тожикча забар, арабча фатҳа дейилади. Бу белги ундош ҳарф устига қўйилиб, шу ундошдан сўнг қисқа унли а товуши борлигини билдиради.

Мисоллар:

مَنْ	ман	تخت	тахт
دَفْتَر	дафтар	سَفَر	сафар
خَلْق	халқ	شَكَر	шакар
ادب	адаб	مَكْتَب	мактаб
وقت	вақт	وطن	ватан

2. **◌ِ** белгиси тожикча зер, арабча касра дейилади. Бу белги ундош ҳарф остига қўйилиб, шу ундошдан сўнг қисқа унли и товуши борлигини билдиради.

2—Ўқиш китоби

Мисоллар:

دِل	дил
كِتَاب	китоб
حِسَاب	ҳисоб
ذِكْر	зикр
نِظَامِي	Низомий

نَاطِق	нотиқ
صَابِر	Собир
شَاكِر	Шокир
سِر	сир
سَابِق	собиқ

3. ۛ белгиси тожикча пеш, арабча замма дейилади. Бу белги ундош ҳарф устига қўйилиб, шу ундошдан сўнг қисқа унли у товуши борлигини билдиради.

Мисоллар:

غُل	гул
بُلْبُل	булбул
خُقُق	ҳуқуқ
خُلُق	хулқ
كُتُب	кутуб (китоблар)

شُعْرَا	шуаро-(шюирлар)
دُر	дур
دُنْيَا	дунё
جُوَان	жувон-йигит, ёш
جُمْلَة	жумла

4. ۛ белгиси ташдид дейилади. Бу белги сўз ичида ва охирида келадиган ундош ҳарф устига қўйилиб, шу ундошнинг такрорланишини, яъни икки марта ўқилишини билдиради. Ундошнинг такрорланиши араб тилига хос хусусиятдир. Бу белги ўзбек тилига араб тилидан кирган сўзлардагина қўлланади.

Мисоллар:

مُعَلِّم	муаллим
مُحَبَّب	муҳаббат
مُكَمَّل	мукаммал
مُسَادِد	мусаддас
مُخَمَّس	мухаммас

مُقَدِّس	муқаддас
مُكَرَّم	Мукаррам
أَوَّل	аввал
حَدَد	ҳадд
سَادِد	садд

Соф ўзбек сўзларида ҳам ундошнинг такрорланиши мавжуддир. Лекин бу ундошларнинг бири ўзакка, иккинчиси қўшимчага тегишлидир. Арабча сўзларда эса ундош ўзак ичида такрорланади.

Ўзбекча сўзларда ундош такрорланиб келганда, қўшиб ҳам, ажратиб ҳам ёзилиши мумкин.

Масалан:

گل‌لار - گل‌لار	гуллар
قىشلاق-قا - قىشلاق	қишлоққа
تىراک‌کا - تىراک‌کا	тераққа
ايلاک‌کا - ايلاک‌کا	элаққа

5. ـ танвин белгиси араб тилида сўз охирида келадиган алифнинг устига қўйилади ва тушум келишиги қўшимчаси хизматини ўтайди. Араб тилидан ўрнашган бундай сўзлар форс-тожик, ўзбек тилида равиш вазифасини бажаради.

Мисоллар:

مَثَلًا	масалан	تَصَادُفًا	тасодифан
شَخْصًا	шахсан	أَوَّلًا	аввалан
خُصُوصًا	хусусан	عَقْلًا	ақлан
شَكْلًا	шаклан	قَانُونًا	қонунан
مُضْمِنًا	мазмунан	ضُرُورَتًا	заруратан

6. ـ сокин белгиси ундош устига қўйилади ва шу ундошдан сўнг унли йўқлигини билдиради. Яъни сокин қўйилган бўгин ёпиқ бўгин ҳисобланади. Сокин сўзи арабча бўлиб, тўхтаб турувчи, тинчлик, ором деган маънони билдиради.

Мисоллар:

مَمْلَكَتٌ	мамлакат	صَلَابَةٌ	салобат
صِدَاقَةٌ	садоқат	صِيْفَةٌ	зиёфат
إِسْمٌ	исм	مَذَلَّةٌ	мазаллат
مُكَافَأَةٌ	мукофот	مَصْلَحَةٌ	маслаҳат
مَجْلِسٌ	мажлис	مَسْئَلَةٌ	масъулият

7. **ع** белгиси ҳамза деб аталади. Бу белгининг вазифаси асосан қуйидагилардан иборат:

а) икки унли қатор келганда уларни ажратиш учун езилади.

Масалан:

شرايط	шароит
عجائب	ажойиб
غرائب	ғаройиб
نوائى	Навоний
عائلة	оила

б) бўғинни ажратиш учун қўйилади.

Масалан:

مسؤوليت	масъулият
مسئلة	масъала
تأسيس	таъсис
تأمين	таъмин
تاكيد	таъкид

в) форсий изофий бирикмаларда агар аниқланмиш **ه** ёки **ي** ҳарфи билан тугалланган бўлса, ҳамза белгиси шу ҳарфлар устига қўйилади.

Масалан:

خلقہ ذکر	ҳаққани зикр
رابطہ عالمیان	робитайи оламинён
سریند سوت	синайин сунт
شجرہ ترک	шажарани турк
مبادى آمان	мабодини омон

Эски ўзбек ёзувида ҳаракатлар ҳамма вақт қучилавермади. Ҳаракатлар шакллари бир хил бўлиб, турлича ўқиладиган арабча ва форсий сўзлардагина қўйилади.

Масалан:

مۈلك	мулк— мамлакат, бойлик
مالىك	малик— подшоҳ
مالاك	малак — фаришта
مىلك	милк —милк
دام	дам — нафас
دۈم	дум — қуйруқ
علم	илм— билим
الام	алам— туғ, байроқ
مۇالىم	муаллим — ўқитувчи
مۇالىم	муаллам — ўқиган, ўрганган

Араб тилида ҳам ҳаракатлар барча китобларда, жариди ва рўно-маларда қўйилавермайди, фақат Қуръони каримнинг оятлари, ҳар бир сўз ва жумлалар ҳаракатлар билан таъминланган бўлади. Чунки уни ислом динидаги турли миллатларга мансуб бўлган мусулмонлар ўқийдилар. Ҳаракатлар сўзларни тўғри ўқиш учун кўрсаткичдир.

Энди қуйидаги эски ўзбек алифбосидаги ҳар бир ҳарфнинг ёзилиши ҳақида алоҳида-алоҳида тўхтаб ўтайлик.

1. ا (алиф) - ҳарфи а, о унли товушларини билдиради ва ўзидан олдинги ҳарфга қўшилиб ёзилади, ўзидан кейинги ҳарфга қўшилмайди.

Масалан:

آل	(олма)
آدم	(одам)
بالا	(бола)
لال	(лола)
دانا	(доно)
دارو	(дору)

2. ب (бе) - б ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфга қўшилиб ёзилади.

Масалан:

باغ	(боғ)
باش	(бош)
بال	(бол)
بلبل	(булбул)
لب	(лаб)
غريب	(ғариб)

3. پ (пе) - п ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфга қўшилиб ёзилади.

Масалан:

پول	(пул)
پاک	(пок)
پختہ	(пахта)
ایپاک	(ипак)
ایپ	(ип)
کوپ	(қўп)

4. ت (те) - т ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфга қўшилиб ёзилади.

Масалан:

تاغ	(тоғ)
تال	(тол)
تیل	(тил)
کتاب	(китоб)
بیتیک	(битик)
مملکت	(мамлакат)

5. ث (се) - с ҳарфи тиш оралиғи товушини ифода этади; у ҳар икки томонидаги ҳарфга қўшилиб ёзилади.

Масалан:

ثمره	(самара)
نثر	(наср)
مثل	(мисл)
باعث	(боис)
ثبات	(сабот)
مثال	(мисол)

6. ج (жим) - ж ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфга қўшилиб ёзилади.

Масалан:

جای	(жой)
جان	(жон)
جمال	(жамол)
جميلة	(Жамила)
مجنون	(мажнун)
گنج	(ганж)

7. چ (чим) - ч ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфга қўшилиб ёзилади.

Масалан:

چاه	(чоҳ)
چال	(чол)
چامن	(чаман)
کچیک	(кичик)
کچ	(кеч)
چ	(ҳеч)

8. ح (ҳе) - ҳ ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфга қўшилиб ёзилади.

Масалан:

حال	(ҳол)
احوال	(аҳвол)
رحمت	(раҳмат)
محکم	(маҳкам)
سطح	(сатҳ)
حزقه حکيم زاده	(Ҳамза Ҳақимзода)

9. خ (хе) - х ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфга қўшилиб ёзилади.

Масалан:

خُلق	(хулқ)
اخلاق	(ахлоқ)
خالق	(халқ)
بخت	(бахт)
پُخته	(пухта)
تخته	(тахта)
پاخته	(пахта)
بلخ	(Балх)

10. د (дол) - д ҳарфи ўзидан олдинги ҳарфга қўшилиб ёзилади, ўзидан кейинги ҳарфга қўшилмайди.

Масалан:

ديار	(диёр)
دوست	(дўст)
دانا	(доно)
شاد	(шод)
خړسند	(хурсанд)
دانشمند	(донишманд)

11. ذ (зол) - з ҳарфи ўзидан олдинги ҳарфга қўшилиб ёзилади, ўзидан кейинги ҳарфга қўшилмайди.

Масалан:

ذکر	(зикр)
مذکور	(мазкур)
ذوقی	(Завқий)
ذخیره	(захира)
ذره	(зарра)
ذممه	(зимма)

Бу тиш оралиғи ундош товуши араб тилидан кирган сўзларда учрайди.

12. (ре) - р ҳарфи ўзидан олдинги ҳарфга қўшилиб ёзилади, ўзидан кейинги ҳарфга қўшилмайди.

Масалан:

راحت	(роҳат)
رحم	(раҳм)
مرد	(мард)
مردانه	(мардона)
بیر	(бир)
رذاق	(раззоқ)

13. ز (зе) - з ҳарфи ўзидан олдинги ҳарфга қўшилиб ёзилади, кейинги ҳарфга қўшилмайди.

Масалан:

زور	(зўр)
زمان	(замон)
آزاد	(озод)
سزاوار	(сазovor)
غاز	(ғоз)
بیز	(биз)

14. **ث** (же) - ж ҳарфи ўзидан олдинги ҳарфларга қўшилиб ёзилади, кейинги ҳарфларга қўшилмайди.

Масалан:

ثاله	(жола)
گذدم	(каждум)
مژده	(мужда)
مژگان	(мужгон)

15. **س** (син) - с ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфларга қўшилиб ёзилади.

Масалан:

ساز	(соз)
مستقل	(муствақил)
سیاسی	(сиёсий)
مونس	(Мунис)
مستط	(мистар)
مستدس	(мусаддас)

16. **ش** (шин) - ш ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфларга қўшилиб ёзилади.

Масалан:

شاگرد	(Шокир)
شاعر	(шоғирд)
شهر	(шаҳр, шаҳар)
شهرت	(шуҳрат)
مشهور	(машҳур)
قیس	(қ.ш)

17. **ص** (сод) - с ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфларга қўшилиб ёзилади. Бу с тил орқа ундош товуши бўлиб, фақат араб тилидан кирган сўзлардагина ишлатилади.

Масалан:

صبر	(сабр)
صلح	(сулҳ)
صابر	(Собир)
فاص	(хос)
مصع	(мисра)
صيد	(сайд)
صياد	(сайёд)
خالص	(холис)

18. **ض** (зод) - д-(дз) ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфга қўшилиб ёзилади. Бу тил орқа товуши ўзбек тилида йўқ, араб тилидан келиб кирган сўзлардагина ишлатилади.

Масалан:

ضرور	(зарур)
ضرب	(зарба)
عرض	(арз)
عريضة	(ариза)
قاضي	(қози)
مضمون	(мазмун)

19. **ط** (то) - т ҳар икки томонидаги ҳарфга қўшилиб ёзилади. Бу тил орқа т ундоши ҳам ўзбек тилида йўқ, араб тилидан келиб кирган сўзлардагина ишлатилади.

Масалан:

وطن	(ватан)
نطق	(нутқ)
نطق	(нотиқ)
مطلوب	(матлуб)
الطف	(Латифа)
لطف	(лутф)
سلطان	(Султон)

20. ظ (зо) - з ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфларга қўшилиб ёзилади. Бу тил орқа ундош ўзбек тилида бўлмай, ўзбек тилига араб тилидан келиб кирган сўзларда ишлатилади.

Масалан:

ظلم	(зулм)
ظالم	(золим)
مظلوم	(мазлум)
نظم	(назм)
نظامي	(Низомий)
حافظ	(Ҳофиз)
وعظ	(ваъз)

21. ع (айн) - а' ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфларга қўшилиб ёзилади. Араб тили учун хос бўлган бу товуш портловчи бўғиз товушидир. ع (айн) кучли тутиқ билан айтилади ва турли фонетик ҳолатга қараб, ўзбек тилида турлича қабул қилинган:

а) ع товуши сўз бошида ўз хусусиятларини йўқотган. Адабий тилимизда фақат иккита сўздагина шу ҳолатда ҳ товушига ўтган:

عيد	ҳайит
عصا	ҳасса

б) сўз ичида и унлисидан кейин келганда, и товуши э(е) га мойил қилиб, чўзиқроқ талаффуз этилади. Бу хусусият ҳозирги ёзувимизда ажратиш белгиси билан кўрсатилади:

اعتبار	(эйтибор)
اعلان	(эълон)
معيار	(меъёр)
فعل	(фeъл)

в) сўз охирида ҳам и, э (е)га мойил айтилади, лекин ҳозирги имло қондасига мувофиқ айириш белгиси ёзилмайди:

مانع (монс)
 تابع (тобе)
 مانع (ман)
 دفع (даф)

г) **ع** а унлисинин кейин келганда, шу унли одатдагидан чузиқроқ айтилади ва бу чузиқлик ҳозирги ёзувимизда айириш белгиси орқали ифода этилади:

طعنا (таъна)
 معاك (маърака)
 معنا (маъно)
 يعني (яъни)
 معنا (раъно)

д) суз ичила ёпиқ бўғиндан кейин келган **ع** товуши кейинги бўғинни олдингисидан ажратади. Бу ҳозирги ёзувимизда айириш белгиси орқали берилати.

صنعت (санъат)
 طلعت (талъат)
 بدعت (бидъат)
 رفعت (рифъат)

е) суз охирида **ع** унлини қатор келиб, шу қатор ундошнинг кейингиси **ع** остида сузга оғиб қолади:

جامع (жам)
 نافع (наф)
 مقام (мама)

1. **ع** унлини қатор келиб, шу қатор ундошнинг кейингиси **ع** остида сузга оғиб қолади.

Масалан:

غلبه	(ғалаба)
غالب	(ғолиб)
مغلوب	(мағлұб)
غافر	(Ғофир)
غفور	(Ғафур)
تاغ	(тоғ)
تيغ	(тиғ)

23. **ف** (фе) - ф ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфга қўшилиб ёзилади.

Масалан:

فروت	(фурқат)
فراق	(фироқ)
نفس	(нафас)
نفيس	(нафис)
نفيسه	(Нафиса)
شفقت	(шафқат)
مشفق	(мушфиқ)
شرف	(шараф)

24. **ق** (қоф) - қ ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфга қўшилиб ёзилади.

Масалан:

قلم	(қалам)
قايش	(қош)
نقاش	(нақш)
نقاش	(наққош)
مقيمى	(Муқимний)
طاق	(халқ)

25. ک (коф) - к ҳарфи ҳар икки томондаги ҳарфга қўшилиб ёзилади.

Масалан:

کون	(кун)
کتاب	(китоб)
مکتوب	(мактуб)
کوکلام	(куклам)
کوز	(куз)
ایتیک	(этик)

26. گ (гоф) - г ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфларга қўшилиб ёзилади.

Масалан:

گواه	(гувоҳ)
گوهر	(гавҳар)
جگر	(жигар)
بنگانه	(бегона)
گت	(таг)
برگ	(барг)

ک ва گ ҳарфлари (алиф) дан олдин келганда, яъни бирикмасида اک، اگ، اگک шаклларида ёзилади.

27. ل (лом) - л ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфларга қўшилиб ёзилади.

Масалан:

لاله	(лола)
بالا	(бола)
ببل	(булбул)
معلم	(муаллим)
عالم	(олим)
گل	(гул)

ل + ك ل + ا ل + ك
 бирикмаси бирикмалари эса шаклларида ёзилади.

28. م (ميم) - м ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфга қўшилиб ёзилади.

Масалан:

مال	(мо.)
امان	(Омон)
مملكت	(мамлакат)
عالم	(олим)
ممنوع	(мамнуъ)
ممکن	(мумкин)

29. ن (نون) - н ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфлар билан қўшилиб ёзилади.

Масалан:

نان	(нон)
ننواي	(новвой)
نوائی	(Наввий)
گلنار	(Гулнор)
گلشن	(гулшан)
گلستان	(гулгистон)

30. و (وَو) - в, у, ў ҳарфи узидан аввалги ҳарфга қўшилиб ёзилади, лекин узидан кейинги ҳарфга қўшилмайди.

Масалан:

وقت	(вақт)
وصل	(васл)
وفا	(вафо)
بوگون	(бугун)
دوست	(дуст)
اوز	(уз)
اوزوم	(узум)

31. **ه** - (хойи ҳавваз) - ҳ ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфларга қўшилиб ёзилади.

Масалан:

هرات	(Ҳирот)
هواه	(ҳамроҳ)
پادشاه	(подшоҳ)
مهر	(муҳр)
مهربان	(меҳрибон)
شاه	(шаҳ)

32. **ی** (йо) - й, и, э(е) ҳарфи ҳар икки томонидаги ҳарфларга қўшилиб ёзилади.

Масалан:

يار	(ёр)
ياز	(ёз)
بیز	(биз)
قىز	(қиз)
تیز	(тез)
كیل	(кел)
كیلدی	(келди)
قولى	(қўли)
مرکزی	(марказий)
اقتصادى	(иқтисодий)
سىرک	(сийрак)
زىرک	(зийрак)

ФОРС ИЗОФАСИ

Изофа арабча сўз бўлиб, қўшиш, орттириш демакдир. Форс-тожик тилида изофа аниқланмиш билан аниқловчини бир-бирига боғлаш вазифасини адо этадиган и қўшимчасидир.

Ҳозирги замон ўзбек тилида форс-тожик изофаси қўлланмайди, лекин муҳрланиб қолган баъзи бир изофали бирикмалар учраб қолади. *Дард-и бедаво, дард-и сар, таржима-и ҳол, нуқта-и назар* каби. Аммо 3—Ўқш китоби

классик адабий тилимизда изофали бирикма жонли грамматик бирикма сифатида кенг тарқалган эди. Классик адабий тилимизда ёзилган ёдгорликларни, бадий асарларни ўқиб, тушуниб олиш учун бошқа бир қатор талаблар билан бирга форс-тожик изофасини ҳам жонли грамматик шакл сифатида билиб олиш керак бўлади.

Форс-тожик изофасини ўрганишнинг бир қатор мураккаб томонлари бор. Булардан муҳимлари:

1. Изофали бирикма таркибидаги сўзларнинг тартиби ўзбек тилидагидек эмас. Бундай бирикмада аниқланмиш олдин келади, аниқловчи кейин келади. Ўзбек тилида аввал аниқловчи, сўнг аниқланмиш келади. *Дард-и бедаво — давосиз дард, нуқта-и назар — назар нуқтаси* каби.

2. Эски ёзувда кўп вақт форс-тожик изофаси акс эттирилмайди, яъни изофа ёзувда кўпинча бирор белги билан кўрсатилмайди.

Аниқланмиш қандай товуш билан тугалланганлигига қараб, изофа бир неча фонетик ҳолатларга эга бўлади:

а) аниқланмиш ундош билан тугаса, изофа и тарзида талаффуз этилади ва ёзувда кўрсатилмайди.

Масалан, *ошиқ-и зор* бирикмаси эски ёзувимизда *عاشق زار* тарзида ёзилади. Бу мисолда *ошиқ* ва *зор* сўзлари ёзилган, изофа (*и*) ёзувда кўрсатилмаган, лекин ўқилиши шарт. *درد سر* бирикмасида ҳам изофа бор, лекин ёзувда кўрсатилмаган: *дард-и сар—бош оғриги* каби;

б) агар аниқланмиш унли товуш билан битган бўлса (асосан о, а), ҳарфнинг устига *ء* (ҳамза) белгиси қўйилади. Масалан: *ترجمهء حال* таржима-и ҳол, *نقطهء نظر* нуқта-и назар каби;

в) аниқланмиш у-ў билан ёки й - ундоши билан битган бўлса, битта *ى* шакли — (йо) ёзилади. Масалан: *مای-и нوب (тоза май)* эски ёзувда *می ناب* тарзида ёзилади, *روی سیاه* *руй-и сиёҳ*, *طوطی غزلخان* *тўтийи газалхон* каби.

Изофали бирикмаларга мисоллар:

می گلرنگ ، سرو ناز ، گوشهء جنون ، شام ہجران ، سدہ اسکندی ، لب خندان ، خلقه زار ، آفت جان ، اہل علم ، عاشق بی قرار ، مردم فرغانہ ، آہوی بیابان ، یار وفادار ، آئینہ جہان ، عارض زیبا ، افسانہ ہجران

АРАБ ИЗОФАСИ

Араб изофасидаги сўзларнинг тартиби ҳам худди форс-тожик тилидаги сингаридир, яъни араб тилида ҳам аниқланмиш аввал келади, аниқловчи кейин келади. Эски адабий тилимизда араб изофали

бирикмаси тожик бирикмасига қараганда анча кам, лекин ҳар ҳолда озми-кўпми учрайди. Араб изофасининг кўрсаткичи - ул; бу изофа ёзувда ҳамма вақт бериллади, лекин талаффузда ҳамма вақт ҳам ул тарзида ўқилавермайди.

1. Агар аниқловчининг биринчи ҳарфи (товуши) **ح . خ . ع . غ . ف . ق . ك . ل . م . و . ه . ي . ب . ج . ا** (алиф), бўлса, ул изофаси аниқ талаффуз этилади. *Дор-ул фунун* **دارالفنون** *фунун* сўзининг биринчи товуши **ф** бўлганлиги учун изофа ул тарзида аниқ талаффуз қилиниши керак.

2. Агар аниқловчи сўзнинг биринчи ҳарфи (товуши) **ن . ظ . ط . ص . ض . ض . ش . س . ر . ز . د . ذ . ث . ت** бўлса, ул изофасининг охиридаги л товуши аниқловчи сўзнинг биринчи товушига сингади, яъни ассимиляция ҳодисаси рўй беради.

لسان الطير бирикмаси *лисонул тайр* (*қуш тили*) ёзилган, лекин *лисонул-ут-тайр* деб ўқиш керак бўлади.

Аниқловчи сўзнинг биринчи ҳарфи (товуши)изофанинг л ҳарфини ўзига сингдириб олмаса, бундай ҳарфлар ҳарфул-қамар ("ой ҳарфи") дейилади. Маҳбуб-ул-қулуб бирикмасида қ товуши (*ҳарфи*) ой ҳарфи экан, чунки изофанинг л товуши билан ассимиляцияга учрамаган.

Изофали бирикмада изофанинг л товушини ўзига сингдирган ҳарфлар (товушлар) ҳарфуш-шамс ("*қуёш ҳарфи*") деб аталади.

Қуйидаги изофали бирикмаларни ўқинг:

**دارالعلم . محاكمة اللغتين . قصص الانبياء . ثبات العاجزين . لغت الترك
لسان العرب . طالب العلم . نوادر الشبَاب . مجالس لنفائيس
غرائب الصغرى . فوائد الكبر . عجائب المخلوقات . سراج المنير**

Ҳозирги замон ўзбек тилида араб изофаси *фавқ-ул-одда* **فوق العاده** каби қотиб, бир сўз ҳолига келиб қолган бирикмалардагина учрайди. Бундан ташқари, араб изофали бирикмаси атоқли отларда (кишиларнинг номида) анчагина учрайди. Абдур-раҳмон, Абдул-малик, Абдул-латиф, Абдулла **عبدالله** каби, шунингдек Фахрид-дин, Тож-ид-дин, Сайф-ид-дин, Рашид-ид-дин, Нур-ид-дин, Фазл-ид-дин каби сўзлар аслида араб изофали бирикмаларидир.

РАҚАМЛАР

Эски ўзбек ёзувида бирдан ўнгача бўлган рақамлар қуйидагилардир:

۱ — 1	۷ — 6
۲ — 2	۸ — 7
۳ — 3	۹ — 8
۴ — 4	۱۰ — 9
۵ — 5	۱۰ — 10

Арабча ҳарфлар ўнг томондан сўл томонга қараб ёзилади ва шундай ў қилади. Икки ва ундан ортиқ кўпхонали рақамлар эса худди бизнинг ҳозирги рақамларимиздек сўл томондан ўнг томонга қараб ёзилади ва шундай ў қилади.

۱۱ — 11	۱۰۰ — 100
۱۲ — 12	۱۱۲ — 112
۱۹ — 19	۲۴۱ — 241
۲۵ — 25	۲۵۷ — 257
۶۸ — 68	۳۱۹ — 319
۸۷ — 87	۵۱۰ — 510
۷۷ — 76	۹۶۸ — 968
۹۳ — 93	۱۰۰۰ — 1000
۲۴ — 34	۱۹۱۷ — 1917
۸۲ — 82	۱۹۹۱ — 1991

АБЖАД ҲИСОБИ

Араб алифбоси таркибидаги 28 ҳарф қуйидаги ҳеч қандай маъно билдирмаган саккиз “сўзга” жамланган:

ا ب ج د абжад
 ه و ز ҳавваз
 ح ط ي ҳутти
 ك ل م ن каламан

س ع ف ص сауфас
 ق ش ت қарашат
 ث خ ذ саххаз
 ض ظ غ зазағ

Мазкур саккиз “сўз” талаффуз этилса, алифбодаги 28 ҳарфнинг барчаси тақрорланган бўлади.

Шунингдек, ҳар бир ҳарф рақамлар сингари сон қийматига эгадилар.

Масалан:

ا	(алиф) - 1	س	(син) - 60
ب	(бе) - 2	ع	(айн) - 70
ج	(жим) - 3	ف	(фе) - 80
د	(дол) - 4	ص	(сод) - 90
ه	(ҳе-ҳойе ҳавваз) - 5	ق	(қоф) - 100
و	(вов) - 6	ر	(ре) - 200
ز	(зе) - 7	ش	(шин) - 300
ح	(ҳе-ҳойе ҳутти) - 8	ت	(те) - 400
ط	(итқи) - 9	ث	(се) - 500
ي	(ё) - 10	خ	(хе) - 600
ك	(коф) - 20	ذ	(зол) - 700
ل	(лом) - 30	ض	(зод) - 800
م	(мим) - 40	ظ	(изғи) - 900
ن	(нун) - 50	غ	(ғайн) - 1000

Шуни билиб қўйиш керакки, форсий ва туркий халқлар тарафидан араб алифбосига қўшилган پ (пе), چ (чим), ژ (же), گ (гоф) ҳарфлари ب (бе), ج (жим), ز (зе), ک (коф) ҳарфларидан олингани учун саноқда ҳам бир хил сонни билдиради.

Масалан, “пе” 2, “чим” 3, “же” 7 ва “гоф” 20 га тенгдир.

Ҳарфлар воситаси билан сон тушунчасини ифода этишга юқоридаги саккиз “сўзнинг” биринчиси номи билан абжад ҳисоби дейилади.

Тарихий воқеалар, бирор шахснинг туғилган ёки вафот этган йили, бирор иморатнинг қурилган вақти, асарнинг ёзилган пайти мана шу абжад ҳисоби асосида ҳарфлар орқали берилган.

Мисоллар:

Алишер Навоий ўзининг “Маҳбубул-қулуб” асарини ёзган вақти ҳақида қуйидаги тарихни битган:

Бу номаким лисоним ўлди қойл,

Килким тили ҳар навъ эл ишига моил.

Тарихи “хуш” лафзидин ўлди ҳосил,

Ҳар ким ўқуса илоҳи бўлғай хушидл.

Асарнинг ёзилиш тарихи خوش (хуш) сўзидан иборат бўлиб, ҳарфлар сон қийматини жамласак, (خ 600- و 6 ش 300) 906-1500 ҳосил бўлади.

• Ҳижрий 1303 (1885) йили Андижонда қаттиқ zilзила бўлиб, шоир Нурий бу мудҳиш воқеага шундай тарих битган экан:

Сан ўзинг тўхтатмасанг тинмас бу ер лайлу наҳор,

Бу қазога рози бўлмай бандада на ихтиёр.

Кун тулуи явми сешанба эди зиё мушкиноб,

Бўлди “ғарқоб” Андижон валлоҳу аълам биссаваб.

Охириги мисрадаги “ғарқоб” сўзи тарих бўлиб, харфларнинг сон қиймати жамланса, 1303 санаси ҳосил бўлади¹

ЙИЛ ҲИСОБИ

Милод ҳисоби билан 1958 йил ҳижрий йили ҳисоби билан 1377 йилга тўғри келади. Нега бундай? Чунки ҳижрий йили Муҳаммад пайғамбарнинг Маккадан Мадина шаҳрига кўчган йилидан, яъни 622 йилдан бошланади. Энди 1958 дан 622 ни олиб кўрайлик, 1958—622 = 1336 бўлар экан. Хўш, нима учун ҳозирги ҳижрий йили 1377 келиб чиқмади? Бунинг сабаби шундаки, Милод йили — қуёш йили, унда 365 кун бор, ҳижрий йили эса — ой йили, унда 354 кун бор. Демак, ҳар милод йили ҳижрий йилига қараганда 11 кун ортиқ. Шунинг учун ҳам ҳижрий йилининг ойлари ҳамма вақт ҳам бир фаслда — қишда ёки баҳорда кела бермайди. Милод йилида эса май ойи ҳамма вақт баҳор, декабрь ойи бўлса ҳамма вақт қиш. Шунинг учун ҳам ҳижрий йили силжиб юради ва 33 йилда бир айланиб чиқади.

Эски ёзув ёдгорликларимизда, табиий, ҳижрий йил ҳисоби қўлланган эди. Милод йили ҳисоби бизга руслар орқали кирган. Ҳижрий йилини милодга, милод йилини ҳижрийга айлантириш учун нима қилиш керак?

Масалан, машҳур тарихшунос Абўлғози Баҳодирхон (Хива хони) 1014 ҳижрийда туғилган. Мана шу йилни биз милодга айлантириб кўрайлик. Бунинг учун 1014 ни 33 га тақсим қиламиз, 30 дан тегиб, яна 24 сони ортиб қолади. Агар тақсим қилингандан кейин қолган сон 33 сонининг ярмидан ортиқ бўлса (масалан, 18 бўлса), у вақтда қолган сон 33 дан кам бўлса ҳам, бирдан теккан ҳисобланади. Юқоридаги ҳисобимизда 1014 сони 33 га бўлингандан 30 дан эмас, 31 дан тегди, деб фараз қиламиз. Кейин 1014 дан 31 ни олаемиз, 983 чиқади. Сўнгра 983

1

Абжад ҳисоби ҳақида маълумот беришда А. Жувонмардиевнинг 1971 йилда Тошкентда чоп этилган “Ҳарф ва рақам” рисоласидан фойдаландик.

ни 622 га қўшамиз, 1605 сони келиб чиқади. Демак, Абулғози Баҳодирхон 1605 милод йилида туғилган экан. Буни биз қуйидаги шаклда берамиз.

$$1014:33 = 31; 1014 - 31 = 983; 983 + 622 = 1605.$$

Худди шу шахснинг вафот этган йили ҳижрий ҳисоби билан 1074 йил. Буни қуйидагича кўрсатамиз:

$$1074:33 = 33; 074 - 33 = 1041; 1041 + 622 = 1663.$$

Алишер Навоий милод ҳисоби билан 1441 йилда туғилган. Энди шу милод йилини ҳижрийга кўчириш учун нима қилиш керак? Бунинг учун: 1441 дан 622 ни олиш керак, 819 қолади. Кейин 819 ни 33 га тақсим қилиш зарур, 25 чиқади (тўғрироғи, 25 га сал етмайди), сўнгра 819 ни 25 га қўшамиз, 844 келиб чиқади. Демак, Алишер Навоий ҳижрийнинг 844 йилида туғилган экан. Бу қуйидагича бўлади:

$$1441 - 622 = 819; 819:33 = 25; 819 + 25 = 844.¹$$

¹ Биз бу ерда ҳижрий ойлари билан милод ойларининг мос келиши ҳақида гапирмадик. Масала анча мураккаб, қизиққан кишилар 1940 йилда Ленинграддаги давлат Эрмитажи томонидан нашр қилинган махсус қўлланмага ва В.В. Цыбулскийнинг 1964 йилда нашр қилинган "Современные календари стран ближнего и среднего востока" қиёсий жадвалларига мурожаат қилишлари мумкин.

ЛУФАТ

ابا	ибо	торгиниш, кўнмаслик.
ابر	абр	булут.
ابرنيسان	абри найсон	баҳор булут.
ابرو	абрў	қош.
اتباع	атбоъ	итоат этувчилар, тобелар (бирлиги تابع тобе).
اتراك	атрок	турклар, туркий халқлар (бирлиги ترك турк).
اجر	ажр	мукофот, эваз.
اجلاف	ажлоф	содда ва гўл кишилар. (бирлиги جلف жалф).
اجمال	ажмол	қисқалик, қисқаси.
اشنا	асно	пайт, вақт, маврид.
احادش	аҳодис	ҳадислар, нақллар, ривоятлар (бирлиги حديث ҳадис).
اجباب	аҳбоб	дўстлар, ёрлар (бирлиги حبیب ҳабиб).
احتام	иҳтимом	тамом бўлиш.
احساب	иҳтисоб	ҳисоблаш, текшириш.
اختر	ахтар	юлдуз.
احتسار	ихтисор	қисқартиш.
اختلاط	ихтилот	аралашиш, қотишиш.
اخراج	ихрож	чиқармоқ, чиқариб юбормоқ.
اخضر	ахзар	яшил, кўк.
اراق	адоқ	оёқ.
ادنى	адни	паст, тубан.
ار	ар	ҳар.
آرايش	оройиш	безак, зийнат, пардоз.
ارذال	арзол	паст табақалар, тубанлар, разиллар (бирлиги ذليل залил).
ارغالى	арғоли	ёввойи қўй.
ارغوان	арғувон	чиройли қизил гул.
ارن	эран	кишилар, одамлар, эркаклар.

آزاده ووش	озодаваш	озода сифат, эркин, соф кўнгил, покиза.
آزم	озарм	шарм, ҳаё, уят.
اسامى	асоми	исмлар (бирлиги اسم исм).
استغفار	истиғфор	афв сўраш, тавба қилмоқ.
استغنا	истиғно	бировга муҳтож бўлмаслик, эҳтиёж сизлик.
استقبال	истиқбол	келажак, кутиб олиш.
اسد	асад	арслон, йўлбарс, шер.
اسرو	асру	кўп, жуда, ғоят, энг.
اسما	асмо	исмлар, номлар (бирлиги اسم исм).
اسناد	иснод	айблаш, гуноҳкор қилиш.
اشتباه	иштибоҳ	хато, янглиш, гумон, шак.
اشتغار	иштиҳор	шуҳрат топиш.
اشجار	ашжор	дарахтлар (бирлиги شجر шажар).
اشراف	ашроф	шараф эгалари, олий табақа.
اشك	ашк	ёш (кўз ёши).
اشوب	ошуб	ғавғо, тўполон.
آشيان	ошён	ин, уя.
اطبّا	атиббо	табиблар (бирлиги طبيب табиб).
اطفال	атфол	болалар (бирлиги طفل тифл).
اطوار	атвор	ҳаракатлар, йўсинлар (бирлиги طور тавр).
اظهار	изҳор	кўрсатиш, изҳор қилиш, билдириш.
اعاده	иода	қайтиш, қайтариш.
اعتدال	иътидол	мўътадиллик, ўрта даража.
اعتراض	иътироз	қаршилик, келишмаслик.
اعتصام	иътисом	ўзини эҳтиёт қилиш.
اعتقاد	эътиқод	ишониш, инониш, кўнгилда тасдиқлаш.
اعتماد	эътимод	ишонч, ишониш, суяниш.

اعمال	аъмол	амаллар, ишлар (бирлиги عمل амал).
اعراض	эъроз	юз ўгириш.
أغاز	оғоз	бошлаш.
اغلال	ағлол	бандлар, кишанлар.
اغنيا	ағниё	бойлар (бирлиги غنى ғаний).
أفاق	офоқ	уфқлар, дунё (бирлиги أفق уфқ).
اواد	афрод	яккалар, ёлғизлар (бирлиги فرد фард).
اواط	ифрот	ҳаддан ошиш, ошириш.
افزون	афзун	ортиқ, зиёда.
افشا	ифшо	фош этиш, ошкор қилиш.
افلاك	афлок	фалаклар, осмон (бирлиги فلك фалак).
افعال	афъол	ишлар, ҳаракатлар (бирлиги فعل фсъл).
اقاليم	ақолим	иқлимлар, қитъалар, минтақалар (бирлиги اقليم иқлим).
اقبال	иқбол	давлат, бойлик, омад, бахт.
اقطاع	иқтоъ	бўлак, қисм, парча.
اقليم	иқлим	қитъа, минтақа.
اقير	ақир	1) ҳурматли; 2) оғир.
اكابر	акобир	улуғлар, катталар (бирлиги أكبر акбар).
اکمال	акмал	мукаммал, стук.
ألت	олат	қурол, асбоб.
التفات	илтифот	яхшилик қилмоқ, эътибор бермоқ.
الجال	алҳол	ҳозир, шу он.
الزام	илзом	мулзам бўлиш, снгилиш.
الطاف	алтоф	лутфлар, марҳаматлар (бирлиги لطف лутф).
الفاظ	алфоз	сўзлар, гаплар (бирлиги لفظ лафз).
القصة	алқисса	ниҳоят, хулоса.
اماره	амора	амр этувчи, қистовчи, зўрловчи.

امساک	имсок	бахиллик, хасислик.
امواج	амвож	мавжлар, тўлқинлар (бирлиги موج мавж).
اموال	амвол	моллар (бирлиги مال мол).
اميزش	омизиш	аралашиш, бориш-келиш.
امين	амин	ишончли, омонатни эҳтиёт қилувчи.
انبر	анбар	хушбўй нарсалар аралашмасидан тайёрланган қора модда.
انبيا	анбиё	пайғамбарлар, авлиёлар (бирлиги نبى набий).
انتشار	интишор	ёйилиш, тарқалиш.
اندام	андом	жисм, тана, гавда.
اندوه	андуҳ	ғам, ғусса.
انقراض	инқироз	тамом бўлиш, ботиш, орқага кетиш.
انواع	анвоъ	ҳар хил, турлича (бирлиги نوع навъ).
اوباش	авбош	бевош, саёқ.
اوترو	ўтру	қарши, рўпара.
اوجاخ	учмох	жаннат.
اوسروك	усрук	маст
اوش	уш	энди, шундай.
اوغان	ўгон	тангри, худо.
اوق	ўқ	худди, аниқ, ҳамоно.
اوقات	авқот	вақтлар (бирлиги وقت вақт)
اوقاف	авқоф	вақфлар, масжид ва мадрасаларга тегишли ер, мол-мулк (бирлиги وقف вақф).
اوكوش	ўкуш	кўп, анча.
اوكون	ўкун	ўкинмоқ, пушаймон қилмоқ.
اوك	ўг	мақтамоқ, мадҳ этмоқ.
اولوس	улус	халқ, омма.
اهانت	иҳонат	камситиш, хўрлаш.
اهتمام	иҳтимом	ҳаракат қилиш, ғамхўрлик, аҳамият бериш.

аһраман	аҳраман	энг даҳшатли дев.
аһли дил	аҳли дил	суфийлар, тасаввуф кишилари.
аһли зуҳд	аҳли зуҳд	тақводорлар аҳли, тарки дунё қилган кишилар.
Аҳнин	оҳанин	темирдан ишланган.
Аһо	оҳу	кийик.
Аһи	ай	айтмоқ, сўзламоқ.
Аһақ	аёқ	коса, пиёла, май ичадиган идиш.
Аһам	аййём	куилар, давр (бирлиги явм).
Аһмакчи	итмакчи	новвой.
Аһиди	иди	худо, тангри.
Аһидго	эдгу	эзгу, яхши.
Аһрин	эрин	дудоғ, лаб.
Аһра	ийзо	озор бериш, уялтириш.
Аһдирим	илдирим	яшин.
Аһман	иймон	ишонч. эътиқод, тилда иқроп қилиш.
Аһмак	эмгок	меҳнат, машаққат.
Аһмақ	эмгонмоқ	қийинчилик тортмоқ.
Аһнжу	инжу	марварид.
Аһнжурмак	индурмак	бош энгаштирмоқ, таъзим қилмоқ.
Аһхам	ийҳом	шеърый санъат; шеърда икки маъноли сўз ишлатиб, шундан энг кам ишлатиладиган маъносини мақсад қилиб олиш (айнан ваҳ мга, шубҳага солиш).
Аһин	ойин	расм, одат, қилиқ, усул, тартиб.
Аһмаиҳим	биаҳмаиҳим	ялписи, ҳаммаси, буткул.
Аһдия	бодия	дашт, саҳро, чўл, биёбон.
Аһд сабуҳи	боди сабуҳи	эрталабки шамол.
Аһр	бор	1) юк; 2) ҳосил, мева.
Аһран	борон	ёмғир.
Аһрғаҳ	боргоҳ	қаср, подшоҳ саройи.
Аһзи	бози	ўйин.

باک	бок	қўрқинч, хавф.
باوجود	бовужуд	шундай бўлса-да, шундай бў латуриб.
باور	бовар	ишониш.
بحث	баҳс	сўз талашмоқ, тортишиш.
بحم	баҳр	денгиз.
بحرور	баҳру бар	денгиз ва қуруқлик, бутун дунё.
بخل	бухл	бахиллик, хасислик.
برج	бурж	қарз, қарздорлик.
بداندیش	бадандиш	ёмон фикрли, фикри бузуқ.
بدکردار	бадкирдор	ёмон қилиқли, ёмон табиатли.
برباد	барбод	елга, ҳавога, йўқ қилмоқ.
برداشت	бардош	чидамли.
برزخ	барзах	аъроф, жаннат билан дўзах оралиғи.
برزهگر	барзагар	уруғ сочувчи, деҳқон.
برق	барқ	чақмоқ, яшин.
برقع	бурқаъ	юзга тутадиган парда, ниқоб.
بزل	базл	бериш, бағишлаш, сахийлик, эҳсон қилиш.
بسته	баста	берк, боғлиқ.
بسمیل	бисмил	сўйилган, сўйиш.
بصر	басар	кўз, кўриш.
بضاعت	базоат	мол-мулк, бойлик.
بغض	буғз	кек, адоват, душманлик.
بغیر	бағир	жигар, кўкрак.
بقا	бақо	абадий, доимий.
بکتا	бекта	бекитмоқ.
بؤلجور	булжор	қўшин тўпланадиган жой.
بالاد	балад	шаҳар.
بولۇغ	булуғ	балоғатга етган.
بانگ	банг	наша.
بۇنياد	бунёд	пойдевор, асос.
•	беҳ	яхшироқ.
بودونابود	буду нобуд	бору йўқ.
بوشش	буш	аччиқ, ғазаб, аччиқланмоқ.
بول	бул	топмоқ.

بولعجب	булажаб	таажжубланарли, жуда қизиқ.
بهاييم	баҳойим	тўрт оёқли ҳайвонлар.
بيابان	биёбон	чўл, дашт, дала.
بيات	баят	тангри, худо.
بياض	баёз	1) оқ; 2) шеърий тўплам.
بني حد	беҳад	ҳадсиз, чегарасиз.
بني خود	бехуд	ўзидан кетган, хушсиз.
بيداد	бедод	жабр, зулм, адолатсизлик.
بيدرنگ	бедаранг	тез, тўхтовсиз, тезлик билан.
بيدريغ	бедариг	аёвсиз.
بيسامان	бесомон	паришонҳол, камбағал.
بيشه	беша	тўқай, ўрмон, ўтлоқ.
بيشي	биши	1) мева; 2) пишиқ, етук.
بيكاران	бекарон	ҳадсиз, ҳисобсиз, ўлчовсиз.
بيگين	бикин	каби, ўхшаш.

پابسته	побаста	тутқин, оёғи боғланган, гирифтор.
پاداشش	подош	бадал, эваз, жазо, мукофот.
پاره	пора	бўлак, парча.
پايان	поён	охир, чекка, чегара.
پارون	паррон	учувчи, учган ҳолда.
پرواز	парвоз	учиш.
پژمرده	пажмурда	ғамгин, нотавон, сўлиган.
پسندیده	лисандида	сайланган, сара, яхши, мақбул.
پشته کشر	пуштакаш	буғдойпоя, похол кабиларни орқалаб ташувчи.
پناه	паноҳ	суянчиқ, ҳомий.
پند	панд	панд, ўгит, насиҳат.
پویه	пўя	ўртача тезликда юриш.
پير	пир	қари, мўйсафид.
پيرو	пайрав	эргашувчи, изидан борувчи.
پيشه	пеша	ҳунар, касб.
پيشوا	пешво	йўлбошловчи, раҳбар.
پيوسته	пайваста	туташган, доимо, кетма-кет.

تاب	тоб	1) тоқат, чидам; 2) ҳарорат, иситма.
تابان	тобон	ёруғ, ёрқин, ялтироқ.
تاجر	тожир	савдогар.
تار	тор	ип, тола; تاروپود тору пуд ўриш, арқоқ.
تاراج	торож	ўғирлик, босмачилик.
تاويب	таъдиб	адаб бериш, жазо бериш.
تاامل	тааммул	чуқур уйлаш, мулоҳаза қилиш.
تانگلا	тонгла	эртага, эртаги кун.
تاتبوع	татаббуъ	эргашиш, изидан бориш.
تجار	тужжор	савдогарлар (бирлиги تاجر тожир).
تجنيس	тажнис	туюқ, адабиётда омонимлардан фойдаланиб ёзилган тўртлик.
تحسين	таҳсин	мақтов.
تحقيق	таҳқиқ	текшириб куриш, ҳақиқат қилиш.
تحيل	таҳайюл	хаёлга келтириш, хаёл қилиш.
تدقيق	тадқиқ	майдалаб, синчиклаб текшириш.
تير	тар	ҳўл, нам.
ترحم	тараҳҳум	раҳм қилиш, ғамхўрлик.
تردد	тараллуд	тайёргарлик.
ترفع	тараффуъ	юқори кўтарилиш, юқорилаш, юксалиш.
تركناز	турктоз	таламоқ, ғорат қилмоқ.
ترنم	тараннум	куйлаш, ашула айтиш, сайраш.
تزيين	тазийн	зийнатлаш, безаш.
تسلم	таслим	топшириш, тан бериш, қабул қилиш.
تشبيه	ташбиҳ	ўхшатиш.
تصرف	тасарруф	эгаллаш, эгалик қилиш.
تظلم	тазаллум	зулмдан шикоят қилиш.
تاوَلو	таоло	юксаклик, кўтарилиш.
تعاب	тааб	машаққат, қийинчилик.
تعبيه	таъбия	тайёрлаш, мослаш.

تعجيل	таъжил	ошиқиш, шошилиш.
تعدي	таадди	зулм қилиш, тажовуз қилиш.
تعرض	таарруз	1) тегиш, тиқилиш; 2) қаршилиқ кўрсатиш.
تعفن	тааффуи	чириш, айниш.
تعقل	тааққул	ўйлаш, фикрлаш, ақлга келтириш.
تغيير	тағйир	ўзгариш, ўзгартириш.
تفريط	тафрит	ишга сусткашлиқ билан қараш, ўртачадан пастки ҳолат.
تفصيل	тафсил	бирор нарсани атрофлича, очиқ, аниқ баён қилиш.
تفہيم	тафҳим	англатиш, фаҳмлатиш, тушунтириш
تقاضا	тақозо	исташ, талаб этиш.
تقسيم	тақсир	қисқартиш, камчилик кўрсатиш.
تقويت	тақвийят	қувватлаш, мадад бериш.
تقى	тақи	яна.
تکفير	такфир	кофир (динга ишонмовчи) деб ҳукм қилиш.
تکالم	такаллум	сўзлаш, гапириш.
تکليه	такийя	ёстиқ, суюнчиқ, дарвишларнинг махсус турар жойлари.
تلخ	талх	аччиқ, нордон.
تليم	талим	кўп, талай, мўл.
تامانن	таманно	тилак, истак, орзу.
تامواج	тамаввуж	мавжланиш, тўлқинланиш, чайқалиш.
تاموز	тамуз	ёзнинг энг иссиқ пайти, саратон.
تاموغ	тамуғ	дўзах.
تاميز	тамиз	соф, покиза, озода.
تند	тунд	аччиқ, ғазаб, ғазабли.
تندلوق	тундлуқ	тезлик, қўрслик.
تنعم	танаъум	роҳатда яшаш, неъматлар ичида яшаш.
تنگ دست	тангдаст	камбағал, муҳтож.
تنگرى	тангри	худо, тангри, аллоҳ.

تانوع танаввувъ
توابع тавобсѣ

تواضع тавозувъ
توتيا тўтиѣ

توزلوك тузлук
توحيد тавҳид
توشه туша

تواققۇق таваққувъ
تواققۇف таваққуф
تواككول таваккул

تومن туман

تي те

تيشي тиши

تيكين текин

تېگرو тегру

تېلبه телба

تېھى тиҳи

ثبات сабот

ثابت сабт
ثنا сано

جادو жоду

جازم жозим

جامه واران жомадаррон

جانيب жониб

جانكاه жонкоҳ

جاودان жовидон

турланиш, хилма-хил бўлиш.
1) бўйсунувчилар; 2) сўнг,
давоми (бирлиги تابع тобеъ).

камтарлик.

мис зангидан олинган кўзни
равшан қилиш учун
суртиладиган дори.

тўғрилик.

ягона деб билиш, бирлаштириш.
озиқ-овқат жамғармаси, ғамлаб
қўйилган нарса.

кўз тутмоқ, умид қилмоқ.

тўхташ, тек туриш.

умид боғлаш, ишонч.

1) ўн минг; 2) ноҳия.

демоқ, айтмоқ, сўзламоқ.

хотин.

- гача, . . . га қадар.

- гача, . . . га қадар.

жинни, девона.

холи, бўш.

ش

барқарорлик, маҳкам ўрнашмоқ,
барқарор турмоқ.

ёзиш, қайд этиш.

мақташ, мақтов.

ج

сеҳр, сеҳргар.

жазм қилувчи, ишга астойдил
киришиш.

кийим йиртар.

томон, тараф, ёқ.

жонни койитувчи, азоб берувчи.

абадий, мангу, мудом.

جاه	жоҳ	мартаба, амал, мансаб.
جاهل	жоҳил	билимсиз, нодон.
جبال	жибол	тоғлар (бирлиги جبل жабал).
جبال	жабалий	туғма, табиий.
جبره	журъа	бир ютум, бир қултум.
جز	жуз	бошқа, ўзга.
جزوي	жузвий	бир оз, қисман, арзимас.
جشن	жашн	тўй, байрам, базм.
جلوه گر	жилвагар	жилва қилувчи, ялтираб кўринувчи.
جمال	жамол	ҳусн, гўзаллик.
جميع	жамиъ	барча, ҳамма.
جنگره	жангира	урушқоқ, жанжалчи.
جوارح	жавориҳ	бадан аъзолари: қўл, кўз, қулоқ, оёқ каби.
جوان	жавон	1) ёш; 2) йигит.
جوانمرد	жавонмард	йигит.
جود	жуд	иҳсон, инъом.
جوي	жўй	ариқ.
جمال	жуҳҳол	жоҳиллар, нодонлар (бирлиги جاهل жоҳил).
جهان بين	жаҳонбин	дунёни кўрувчи, узоқни кўрувчи.
جهان گرد	жаҳонгард	жаҳонни кезувчи, жаҳонгашта.
جهد	жаҳд	тиришиш, астойдил ҳаракат қилиш.
جهنم	жаҳим	жаҳаннам, дўзах.
چاتمه	чотма	капа, чайда.
چاشني	чошни	маза, таъм
چوست	чуст	чаққон, эпчил, тез.
چشمه	чашма	чашма, булоқ.
چند	чанд	бирқанча.
چوغال	чуғол	чақимчи.
چين	Чин	1) ажин; 2) сочининг жингалаги; 3) Хитой.

ح

حاذق ҳозик
 حاسد ҳосид
 حبیب ҳабис
 حراسان ҳаросон
 حرامی ҳароми
 حرص ҳирс
 حذاقت ҳазоқат
 حذن ҳазан
 حذین ҳазин
 حسب ҳасаб
 حسب حال ҳасби ҳол

حسن ҳасан
 حصار ҳисор
 حضرت ҳазрат
 حضيره ҳазира
 حفظ ҳифз
 حكا ҳукамо

حکمت ҳикмат
 خلل ҳулал
 حلم ҳилм
 حمائم ҳимор
 حنظل ҳанзал

حور ҳур
 حى ҳай
 حیثیت ҳайсийат
 حیرت افزا ҳайратафзо

билимдон, моҳир.
 ҳасадчи, кўролмовчи.
 ёмон, ярамас, ифлос.
 қўрқувчи, қўрқоқ.
 йўлтўсар, ўғри.
 очкўзлик, тама қилиш.
 ҳунар, санъат, моҳирлик.
 ғам, алам, ҳасрат.
 хафа, ғамли, қайғули.
 насл, насаб.
 ўз аҳволини билдириш,
 таништириш.
 яхши, чиройли, гўзал.
 қўрғон, истехком, қалъа.
 жаноб, ҳурматли.
 атрофи ўралган қабристон.
 сақлаш, муҳофаза қилиш.
 ҳақимлар, олимлар
 (бирлиги **حکیم** ҳақим).
 билимдонлик, фалсафа, сир.
 безакли кийимлар, ипакли мато.
 юмшоқ, ювош, сабрли.
 эшак.
 аччиқ тарвуз — тиббиётда
 сурги ўрнида қўлланадиган
 тарвузнинг тури.
 1) озод, эркин; 2) гўзал қиз.
 тирик.
 сабаб, жиҳат.
 ҳайратлантирувчи, кишини
 ҳайратга солувчи.

خ

خار	хор	тикан.
خارا	хоро	тош, гранит.
خازن	хозин	хазиначи, соқчи.
خاص	хос	1) алоҳида; 2) юқори табақа; 3) яқин.
خاک راه	хокроҳ	Ўзини паст тутувчи, камтар.
خاکسار	хоксор	тубан, паст. кучсиз, камтар.
خالق	холиқ	яратувчи, худо, тангри.
خانقاه	хонақоҳ	мачит, шайхлар зикр тушадиган жой.
خجسته	хужаста	қутлуғ, муборак, бахтли.
خجالت	хижлат	хижлатлик, уялишлик.
خدم	хадам	хизматчилар, мулозимлар (бирлиги خادم ходим).
خدانگ	хаданг	ўқ, камон ўқи.
خراپاتی	хароботи	майхона аҳли, майхонага қатновчи.
خرا	хиром	чиройли юриш.
خرد	хирад	ақл.
خبرگاه	хиргоҳ	чодир, парда.
خبروش	хуруш	шовқин, ғавғо, қичқириш, фиғон.
خبرطه	харита	тўрва, халта, қоп.
خساست	хасосат	тама қилишлик, пасткашлик.
خسته	хаста	касал, бемор.
خشک	хушк	қуруқ.
خشک وتر	хушку тар	қуруқлик ва сувлик, бутун дунё.
خصال	хисол	хислатлар, хулқлар (бирлиги خصلت хислат).
خصم	хасм	душман, рақиб, қарши.
خسومت	хусумат	жанжал, зиддият, қасдма-қасдлик.
خضاب	хизоб	бўёқ, ранг.
خطبه	хутба	хутба, 1) жума ёки ҳайит номозида хатиб айтадиган панд-насиҳат;

خلعت хилъат
 خلقت хилқат
 خندق хандақ
 خواستگار хосткор
 خودرای худрой
 خودکام худком
 خورشید хуршид
 خوش چین хўша чин
 خونبار хунбор
 خوی хўй
 خایр хайр
 خیط хита
 خیره کش хийракаш
 خیل хайл
 خیمه хийма

دأب даъб
 دادر додар
 داروغه доруға
 دام дом
 دامگاه домгоҳ
 دامنه домана
 داو дов
 داوی дови
 دأبی доъйи
 دبیرستان дабиристон
 دخل дахл
 داخی дахи
 دزاج дуррож
 دارفتاد дарафтод

2) никоҳ пайтида имом

ўқийдиган дуо;

3) китоб бошидаги ҳамду сано қисми.

ҳашаматли кийим, кимхоб тўн.

1) яратилиш; 2) қадрли.

чуқур, ўра.

совчилик, никоҳга таклиф қилиш.

ўжар, қайсар.

ўз мақсадини ўйловчи.

қуёш.

бошоқчи, бошоқ терувчи.

аччиқ йиғловчи.

қўй.

яхши, яхшилик, ихсон.

ихота қилинган, ўралган.

золим, қонхўр, ноҳақ ўлдирувчи.

гуруҳ, тўда.

чодир

одат, урф, қилиқ.

1) ука, ини; 2) яқин дўст.

шаҳар бошлиғи.

тузоқ.

тузоқ қўйилган жой, дунё.

этак, чет, қирғоқ.

талашиш, навбат сўраш.

тинчлантирувчи, оғриқ

қолдирувчи.

ака-ука, оға-ини.

мактаб.

киришиш, аралашиш.

тағин, яна.

тустовуқ.

сўзга киришиш, гап бошлаш.

دُرِّ سَمِينِ
دُرِّ شَتِ كَوِي
دِرَم
دَقِيقِ

дурри самин
дуруштгўй
дирам
дақиқ

دِلپَسَنَدِ
دِلجَوِي

дилписанд
дилжўй

دَالِيَرِ
دَامسَازِ

далир
дамсоз

دُونُو

дунув

دُوودِ

дуд

دُوودَاغِ

дудоғ

دُووشَابِ

душоб

دُونِ

дун

دِه

деҳ

دِهَرِ

даҳр

دِيَانَتِ

диёнат

دَيْرِ

дайр

دَيْرِ پِيرِي

дайр пири

қийматли дур.
дағал сўзли.
кумуш танга.
чуқур маъноли, нозик,
чуқур фаҳ мли.
ёқимли, кўнгилга ёқадиган.
кўнгли тилаган, орзу қилинган.
юракли, жасур, ботир, қўрқмас.
ҳамдам, улфат, дўст.
паст.
тутун, ис.
лаб.
шинни, узумдан қилинган шинни.
пасткаш, **دهردون** даҳри дун
пасткаш дунё.

қишлоқ.
дунё, олам, давр, замон.
инсоф, диндорлик.
майхона.
майхона бошлиғи.

ذَقْنِ

зақан

ذَكَا

зако

ذِكْرِ

зикр

ذَلِيلِ

залил

ذُو الْجَلَالِ

зулжалол

ذُو الْعَاقِبَتَيْنِ

зулқофиятайн

ذُو

бағбақа, **چاه ذقن** чоҳи
зақан бағбақа чуқурчаси.
зийраклик, зеҳнлилик.
эслаш, сўзлаш.
хор, тубан, ҳақир.
энг буюк, буюклик соҳиби.
қўш қофияли байт.

رَابِطِ

робита

رَاسِ

раъс

رَاسَتِ

рост

رَاسِخِ

росих

رَاغِبِ

роғиб

алоқа, боғланиш, тартиб, қоида.
бош.
1) ўнг; 2) тўғри.
мустаҳкам, барқарор.
рағбатли, хоҳишли, мойил.

راقم	роқим	хат ёзувчи, рақам қилувчи.
راکب	рокиб	миниб борувчи.
رام	ром	бўйсуниш, итоат эттириш.
راوى	рови	ривоят қилувчи, ҳикоячи, қиссачи.
راھب	роҳиб	христиан динидаги тақводор, зоҳид, монах.
رايگان	ройгон	йўлдан топилган, текин.
رېغ مسكون	рубъи маскун	ер шарининг тўртдан бири.
رتبه	рутба	мартаба, даража.
رجا	ражо	умид, тилак.
رجعت	ражъат	қайтиш.
رجبه	раҳба	саҳна, ўйин-кулги жойи.
رحلت	риҳлат	кўчиш.
راھيل	раҳил	кўчиш, жўнаш.
رحيم	раҳим	раҳм қилувчи, меҳрибон.
رخصتار	рухсор	юз, чеҳра.
رزاق	раззоқ	1) ризқ берувчи, тўйдирувчи; 2) худо, тангри, аллоҳнинг сифати.
رزم	разм	уруш, жанг.
رستاخيز	рустохез	ғавғо, тўполон.
رسوم	русум	расмлар, урфлар, одатлар (бирлиги расм).
ريشوت	ришват	пора.
رضوان	ризвон	жаннат.
رعائت	риоят	риоя қилмоқ, эътиборга олиш, ҳурматлаш.
رعد	раъд	момақалди роқ.
راييت	раийят	бир ҳукмдорнинг қўл остидаги халқ.
رفعت	рифъат	юксаклик, баланд мартабалик.
رفق	рифқ	мулойимлик, юмшоқлик, ёқимлилик.
رمق	рамақ	энг охирги нафас, жон чиқар пайтдаги нафас.
رنج	ранж	машаққат, қийналиш, касаллик.
رند	ринд	нозик табиат, бепарво.
رنجور	ранжур	касал, кучсиз, эзилган.

رواق
روايت
رود

равоқ
ривоят
руд

ره
رهگذر
رهن
ريا
رياحين
رياضت

раҳ
раҳгузар
раҳн
риё
раёҳин
риёзат

زابل
زبون
زجر
زردالو
زكات

зойил
забун
зажр
зардолу
закот

زقوم
زالال
زمره
زوال
زورق
زهده

заққум
зиллол
зумра
завол
заврақ
зуҳд

زنج
زير و زبر

зиж
зеру забар

ساربان
ساقين
سامان

сорбон
сақин
сомон

тоқ, қубба, гумбаз.
ҳикоя айтиш, нақл қилиш.
1) ариқ, анҳор, дарё;
2) муסיқа асбоби, соз.

йўл.
ўткинчи, йўловчи.
гаров.
иккиюзламалик, мунофиқлик.
райҳонлар (бирлиги **ريحان**
райҳон).
қийналиш, машаққат.

ز

йўқ бўлувчи, йўқ бўладиган.
ожиз, нотавон.
қийнаш, зўрлаш, азоб бериш.
ўрик.
кишилардан уларнинг умумий
бойлигининг қирқдан бири
миқдорида ҳар йили олинадиган
солиқ, закот.

заҳар, оғу.
тиниқ сув.
гуруҳ, тўда.
йўқ бўлиш, сўниш.
қайиқ, кема.
тарки дунё қилиш, зоҳидлик,
суфийлик, дарвишлик.
фалакиёт жадвали.
остин-устин.

س

туякаш.
сақланмоқ, четланмоқ.
бойлик, фаровонлик, қудрат.

سایر	сойир	бошқа, ўзга.
سایل	сойил	сўровчи, тиланчи, гадой.
سباع	сибоъ	йиртқич ҳайвонлар (бирлиги سبع сабуъ).
سبزه خط	сабза хат	сабза чизиқ, мийиқ.
سبکبار	сабукбор	юки енгил, енгил, чаққон.
سپاه	сипоҳ	аскар, қўшин, амалдор.
سپاهی	сипоҳи	амалдор.
سپهر	спеҳр	осмон, осмон гумбази.
سجده خیز	саҳархез	эрта тонгда турувчи.
ساخت	сахо	сахийлик, қўли очиқлик.
ساخت	сахт	қаттиқ.
سراپرده	саропарда	сарой пардаси, подшоҳ чодир.
سرامد	саромад	илғор, олдинги, юқори бўлмоқ.
سرخداد	сарҳадд	чегара, қирғоқ, чет.
سرخزاشت	саргузашт	бошидан ўтган.
سرخشته	саргашта	боши айланган, саргардон.
سرمندول	сарманзил	йўловчиларнинг биринчи қўнар жойи.
سرور	сарвар	йўлбошчи, стакчи.
سرور	сурур	шодлик, хурсандлик.
سعادت	саодат	бахт, иқбол.
سعی	саъй	ҳаракат.
سفییه	сафиҳ	ақлсиз, тентак, нодон.
سکه	сикка	чақа, танга, олтин пул, муҳрни зарб қилиш.
سلاسل	салосил	занжирлар, тизмалар (бирлиги سلسله силсила).
سلاطین	салотин	султонлар, подшоҳлар (бирлиги سلطان султон).
سمت	самт	томон, йўналиш.
سمن	саман	ёсмин сўзининг қисқа шакли, оқ, сариқ рангли хушбўй гул, суман ҳам дейилади.
سنبول	сунбул	1) қора рангли хушбўй ўсимлик; 2) гўзалларнинг қора сочи.
سنت	суннат	одат, қоида, тугилган йўл.

سنگباران	сангборон	тошбўрон.
سنگريزه	сангреза	тош тўкилган.
سنگسار	сангсор	1) тошлоқ ер; 2) тошбўрон қилиб ўлдириш.
سواحل	савоҳил	соҳиллар, қирғоқлар (бирлиги ساحل соҳил).
سود	суд	фойда, нафъ.
سودا	савдо	1) кучли эҳтирос, шайдолик; 2) жиннилик; 3) истак, хоҳиш.
سوزان	сўзон	қуйған, аламли.
سوهان	сухон	1) арра; 2) эгов.
سه برگه	себарга	уч япроқли дарахт.
سهو	сахв	хато, янглиш.
سى	си (й)	синдирмоқ.
سياره	сайёра	сайр этувчи, планета, сайёра.
سپ	сиб	олма.
سپيد	саййид	1) бошлиқ, етакчи; 2) пайғамбар авлоди.
سپير	сияр	хислатлар, хулқлар, атворлар (бирлиги سيرт сийрат).
سینا	сийна	сийна, кўкрак.
شام	шом	1) кечқурун; 2) қоронғулик.
شامل	шомил	ёйилган, ёймоқ, умумга тегишли.
شايخ	шойеъ	ёйилган, тарқалган.
شبان	шубон	чўпон.
شېستان	шабистон	қоронғулик, қоронғу кеча.
شېبه	шабиҳ	ўхшаш, монанд.
شيتاب	шитоб	ошиқиш, шошилиш, суръат.
شجاعت	шижоат	ботирлик, довюрақлик, жасурлик.
شجره	шажар	дарахт.
شجره	шажара	1) дарахт, дарахт шохлари; 2) авлод, наслу насаб.
شرع	шаръ	шариатга тегишли, диний қоидалар.

ش

1) кечқурун; 2) қоронғулик.
ёйилган, ёймоқ, умумга тегишли.
ёйилган, тарқалган.
чўпон.
қоронғулик, қоронғу кеча.
ўхшаш, монанд.
ошиқиш, шошилиш, суръат.
ботирлик, довюрақлик, жасурлик.
дарахт.
1) дарахт, дарахт шохлари;
2) авлод, наслу насаб.
шариатга тегишли, диний қоидалар.

شريف	шариф
شست	шуст
شعار	шиор
شعرا	шуаро
شفاعت	шафоат
شفقت	шафқат
شفيع	шафёъ
شكور	шикор
شكوف	шикоф
شماوت	шамотат
شمس	шамс
شمشاد	шамшод
شينگرف	шингарф
شوريش	шўриш
شوروش	шўрушар
شوروشور	шўрўшўр
شوم	шум
شوم	шум
شهادت	шаҳодат
شاهد	шаҳд
شاهكار	шаҳкор
شيركت	ширкат
شيوه	шева
صابر	собир
صاحب راي	соҳиби рой
صاحب قران	соҳибқирон

шарофатли, азиз, қадрли.
ювиш, тозалаш.
одат, урф.
шоирлар (бирлиги شاعر шоир).
ўртада туриш, воситачилик.
яхшилик, меҳрибонлик.
воситачи, ҳимоячи.
ов.
ёриқ, дарз, тешик.
биров бошига тушган мусибатдан шодланиш.
қуёш.
сарвга ўхшаш хушқомат ва чиройли дарахт.
қизил бўёқ, қизил ранг.
жанжал, тўполон.
ғавғо, тўполон.
тўполончи
1) бузуқ, нопок, ножўя;
2) бахтсиз
мудҳиш, хунук
шоҳидлик, гувоҳлик.
асал, бол.
беадаб, маккор.
шериклик, ўртоқлик, биргалик.
одат, йўсин.

ص

сабрли, сабр қилувчи.
фахмли, фаросатли, доно.
1) зўр подшоҳларга берилган лақаб, жаҳ онгир; 2) илми нужумда икки сайёра бир-бирига тўқнашган пайтда туғилган бола (бундай бола бахтли, улуғ мартабали бўлади деб саналган).

صاعقه соиқа
 طبع субҳ
 صحاح саҳо
 صد сад
 صداقت садоқат
 سرفا сурфа
 صعب саъб
 صغار сиғор

صفو сафҳа
 صفي сафий
 صلاح салоҳ
 صنع сунъ
 صنم санам
 صوت савт
 صبا саҳбо
 صياد сайёд
 صيانت сиёнат
 صيد сайд
 صيدگر сайдгар

ضارب зориб
 ضايع зойе
 ضد зидд
 ضمм замм
 ضمير замир
 ضيق зиқ

طامع томё
 طائر тойир
 طيرت тироз
 طرب тараб

яшин, илдирим.
 тонг пайти.
 сахийлик, қўли очиқлик.
 юз (100).
 дўстлик, содиқлик.
 йўтал, кўкйўтал.
 қийин, оғир, машаққатли.
 ёш болалар, гўдаклар
 (бирлиги **صغير** сағир).
 1) саҳифа, варақ, бет; 2) китоб.
 пок, тоза.
 яхшилик.
 1) ясаш, яратиш; 2) ҳунар.
 1) бут; 2) севгили, гўзал.
 товуш, овоз.
 қизил май.
 овчи.
 сақлаш, асраш, қўриқлаш.
 ов.
 овчи.

ض

урувчи, сўқувчи, зарб қилувчи.
 зарарланган, бекор кетган,
 яроқсиз ҳолга келган.
 қарши, акси, душман.
 қўшиш, орттириш, бирлаштириш.
 1) олмош; 2) моҳият, маъно, ич,
 дил.
 тор, сиқик, қисиқ.

ط

тама қилувчи, очкўз.
 қуш, учувчи.
 гўзаллик, йўсин, шакл, услуб.
 хурсандлик, ўйин-кулги.

طربناك тарабнок
 طرف турфа
 طريق тариқ
 طعمة туъма
 طفل тифл
 طفوليت туфулият
 تلاطم талотум
 طلعت талъат
 طوع тулуъ
 طمع тамаъ
 طوايف тавойиф
 طور тавр
 طيور туюр

хурсанд, шод, қувноқ.
 қизик, ажойиб, кам учрайдиган
 усул, йўл, тартиб.
 емиш, овқат.
 бола.
 болалик, гўдаклик.
 урилиш, тўлқинларнинг
 бир-бирига урилиши.
 ҳусн, гўзаллик.
 чиқиш, кўриниш, болқиш.
 очкўзлик, қизғанчиқлик,
 умидворлик.
 тоифалар, халқлар, қабилалар.
 равиш, тарз, усул, тартиб.
 қушлар (бирлиги **طيور** тайр).

ظ

ظالم золим
 ظالمير зоҳир
 ظاهر зоҳиран
 ظرافت зарофат
 ظرف зарф
 ظلال зиллуллоҳ
 ظفر зафар
 ظلومات зулумот
 ظهور зуҳур

эзувчи.
 кўриниб турадиган, очиқ, ошкор.
 кўринишича, ташқи томондан.
 гўзаллик, нозиклик, нозик
 фаҳмлик.
 идиш.
 худонинг сояси, подшоҳ.
 ғалаба, ғолиблик.
 зулматлар, қоронғуликлар
 (бирлиги **ظلمات** зулмат).
 кўриниш, пайдо бўлиш.

ع

عارض ораз
 عام ом
 عامي омий
 عبادت ибодат
 عبده ибра
 عبوديت убудият

юз, бет, чеҳра, рухсор.
 халқ, омма, кўпчилик.
 билимсиз.
 сиғинмоқ, топинмоқ.
 солиқ хазина кирими,
 қўллик, бандалик.

عجبیر	абир	хушбўй нарса, анбар.
عجزت	ажз	ожизлик, кучсизлик, заифлик.
عداوت	адоват	душманлик, ғанимлик.
عدم	адам	йўқ, йўқлик.
عدو	аду	душман, ёв.
عدیل	адил	тенг, баробар, ўхшаш.
عذل	азл	бўшатиш, мансабдан тушириш.
عذلت	узлат	чекиниш, кишилардан четлашиш.
عشاق	ушшоқ	ошиқлар (бирлиги عاشق ошиқ).
عصیان	исён	бўйин товлаш, итоатсизлик.
عضو	узв	муча, аъзо (тананинг бир қисми).
عطارود	аторуд	Меркурий сайёраси.
عفت	иффат	поклик, номус.
عفو	афв	кечириш.
عفونت	уфунат	ифлосланиш, чириш.
عقیق	ақиқ	ҳақиқ, қимматбаҳо қизил тош.
علا	алола	шовқин-сурон, тўполон.
علاف	аллоф	буғдойни ун қилиб сотувчи.
علم	алам	байроқ, туғ, белги.
علو	улв	юқори, юксак.
علوم	улум	илмлар, билимлар (бирлиги علم илм).
علویت	улвият	юқорилик, баланд мартабалик.
علویة	улуввия	улуғлик, олий даражали.
على السوية	алассавия	баравар, тенг.
علیل	алил	касал, бемор.
عمده	умда	1) муҳим, зарур; 2) таянч, асос.
عمیق	амиқ	чуқур.
عنایت	иноят	илтифот, ёрдам, меҳрибонлик.
عنبر	анбар	мушк каби бир хил хушбўй модда. Хушбўй ва қора бўлгани учун гўзалларнинг қора сочига ўхшатилади.
عندلیب	андалиб	булбул.
عهد	аҳд	1) ваъда, сўз бериш; 2) давр, замон, аср.

عين айн

1) күз; 2) булоқ, чашма.

عين الحيات айнул ҳаёт - ҳаёт
чашмаси.

ع

غارت
غرابو

ғорат
ғурабо

барбод қилмоқ, оёқ ости қилиш.
ғариблар (бирлиги **غريب**
ғариб).

غرض
غريب

ғараз
ғариб

мақсад, ният.

1) мусофир, кимсасиз; 2) ажойиб,
қизиқ.

غذا
غستمال

ғизо
ғассол

овқат, емиш.

ювинтирувчи, ювгувчи, ўлик
ювадиган.

غسيل
غلام كردش

ғусл
ғулом гардиш

ювиниш, чўмилиш.

йўлак, ташқари хона.

غمزه

ғамза

ноз-карашма.

غمگوسار

ғамгусор

ғамхўр, меҳрибон.

غنيم

ғаним

ёв, душман, қарши томон.

غنيمت

ғанимат

1) урушда олинган ўлжа;

2) қулай шароит.

ف

فاحش
فارغبال

фоҳиш
форигбол

ёмон, ярамас.

хотиржам, бўшалган.

فاش

фаш

очиқ, ошкор.

فاصلة

фосила

ажратиб турувчи, айирувчи.

فاقة

фоқа

камбағаллик, муҳтожлик.

فايق

фойиқ

устун, юқори.

فانانت

фатонат

зийраклик, тез фаҳмлик.

فاتخ

фатҳ

босиб олиш, забт этиш, очиш.

فاروغ

фароғ

тинчлик, роҳат.

فاروق

фироқ

айрилиқ, ажралганлик.

فراغت

фароғат

1) тинчлик, хотиржамлик;

2) роҳат, истироҳат.

فارموش

фаромуш

унутиш, эсдан чиқариш.

فرد	фард	якка, ёлғиз.
فارساخ	фарсах	масофа ўлчови (бир фарсах 6-7 км. га тўғри келади).
فرض	фарз	зарур, лозим, мажбур.
فرط	фарт	ортиқлик, чексизлик, ҳаддан ташқари.
فرمانپذير	фармонпазир	фармон бажарувчи, бўйсунувчи.
فارى	фари	жуда соз, ажойиб, яхши, ёқимли,
فوزون	фузун	ортиқ, зиёда, кўп.
فصاحت	фасоҳат	сўзнинг очиқ, равшан, ёқимли бўлиши.
فعال	фиол	одатлар, ҳаракатлар (бирлиги فعل феъл).
فقرا	фуқаро	фақирлар, камбағаллар (бирлиги فقير фақир).
فكرت	фикрат	уйлаш, фикр қилиш, тушунча.
فكار	фигор	жароҳат, яра.
فنا	фано	йўқ бўлиш, ўлиш.
فنون	фунун	фанлар (бирлиги فن фан).
فواكه	фавокиҳ	мевалар (бирлиги فاكهه фокиҳа).
فوايد	фавойид	фойдалар (бирлиги فايده фойда).
فوت	фавт	ўтиш, йўқолмоқ, ўлим.
فوق	фавқ	уст, юқори.
فصيح	фаҳим	ақлли, фаҳмили, тез тушунадиган.
فايز	файз	барака, муллик, қувонч.
قاتل	қотил	ўлдирувчи, қатл қилувчи.
قاصد	қосид	хабарчи, кат ташувчи.
قاصر	қосир	қисқа, камчиликли.
قالى	қоли	агар, мабодо.
قانع	қонсь	қаноатли, сабрли.
قابحات	қабохат	ёмонлик, хунуклик.
قابض	қабз	тутиш, ушлаш.
قابضة	қабза	1) чангал; 2) даста, қабзаи ҳуқм - ҳуқмронлик

ق

ўлдирувчи, қатл қилувчи.
хабарчи, кат ташувчи.
қисқа, камчиликли.
агар, мабодо.
қаноатли, сабрли.
ёмонлик, хунуклик.
тутиш, ушлаш.
1) чангал; 2) даста, қабзаи
ҳуқм - ҳуқмронлик

قبل қабал
قاتل қатл
قاتيل қатил
قودس қудс
قورى қуро
قصايد қасойид

قصاب қасаба
قطع қатъ
قطعة қитъа
قلب қалб
قلات қиллат
قلمзан қаламзан
قلندر қаландар

قله қулла
قاموغ қамуғ
قناعت қаноат

قوت қут
قودي қуди
قاول қавл
قولونج қулунж
قيوم қаййум

كاج кож
كازيب козиб
كاريز кориз

كام ком
كامران комрон

қамал.
ўлдириш.
ўлдирилган, сўйилган.
поклик, муқаддас.
қишлоқлар (бирлиги **قريه** қаря).
қасидалар
(бирлиги **قصيده** қасида).

шаҳарча, катта қишлоқ.
кесиш, узиш.
бўлак, парча.
1) юрак; 2) сохта, қалбаки, ясама.
озлик, камлик.
котиб, ёзувчи.
дунёдан кўнглим совиган деб
ў зини четга олган киши, девона
табиат шахс.

чуққи.
барча, ҳамма.
қониқиш, кифояланиш,
таъминланиш.
емак, овқат, озиқ.
қуйи, тубан.
сўз, гап.
санчиқ, хала, тиришиб қолиш
касали.
• барқарор, абадий.

ك

шапалоқ, шаппати.
ёлғончи.
тепаликдан иккинчи тепаликка
ер тагидан ўтказилган сув йўли.
1) тилак, мақсад;
2) баҳраманд бўлиш.
1) тилагига эришган, бахтли;
2) ҳоким, ҳукмронлик қилувчи.

كومكور комкор
كثرت касрат
كثيف касиф
كدخدا кадохудо

كدو каду
كذب кизб
كرام الكاتبين киромул-котибайн

كراحي кироми
كاران карон
كردور кирдор
كاركاس каркас

كارام карам
كرو керу
كاريم карим
كاريم الاصلاح каримул-ахлоқ
كوشاد кушод
كول кулл
كلام калом

كلك килк
كماند каманд

كاناره канора
كنت кент

كنج кунж
كندين кэндин
كنگير кунгир

كوزازماق кузазмоқ
كوس кус

бахтиёр, қудратли.

кўплик, мўллик.

1) қўпол, дағал; 2) ифлос.

1) хотин киши, оила бошлиғи;

2) ҳукмдор.

қовоқ.

ёлғон.

Ислом тушунчасига кўра му-

сулмонларнинг икки елкасида

ў тирадиган икки фаришта.

Ўнг елкадаги савоб ишларни,

чап елкадаги гуноҳ

ишларни ёзиб борар экан.

карамли, саховатли, муҳтарам.

чет, чегара, қирғоқ.

иш, қилиқ, равиш.

ўлимтик ейдиган, узоқ умр

кўрадиган қуш.

яхшилик, сахийлик, ихсон.

қайиқ, кема.

сахий, олижаноб.

хулқлари яхши.

очиқ, очилиш.

ҳамма, барча.

сўзлар, гаплар, нутқлар

(бирлиги **калима** калима).

қамиш қалам, қалам.

1) сиртмоқ, тузоқ;

2) севгилининг сочи.

қирғоқ, чет, чекка.

қишлоқ.

бурч, бурчак.

кейин, сўнг.

қалъа, девор, том устига

ишланган панжара.

1) кузатмоқ; 2) сақламоқ.

ноғора.

کولکب кавкаб
 کونی қўни
 کونی кўнилик
 کونین кавнайн
 کیمی кимиш
 کийн кийн
 کینه кийнакаш

юлдуз.
 тўғри, чин.
 тўғрилик, ростгўйлик.
 икки дунё.
 тушмоқ, ташламоқ.
 кек, душманлик.
 кийначи, душманлик қилувчи.

گرانمایه гиронмоя
 گذر гузар
 گذیر гузир
 گرد гирд
 گرداگرد гирдогирд
 گردون гардун
 گزند газанд
 گشت гашт
 گفت وگزار гуфтугузор
 گلچین гулчин
 گلخانه гулфом
 گنج ганж
 گوناگون гуногун
 گوشه гўша
 گونه гуна
 گوینده гўянда
 گیسو гису

қимматбаҳо.
 ўтиш, кечиш, ўтадиган жой.
 чора, тадбир, илож.
 атроф, ён, айлана.
 атрофи, айланаси, ёнлари.
 1) фалак, осмон; 2) тақдир.
 зарар, офат, мусибат.
 айланиш, сайр қилиш.
 сўзлашиш, гап-сўз.
 гул терувчи.
 гулдек, гул сингари.
 қимматбаҳо нарсалар, хазина,
 бойлик.
 ҳар хил, турли-туман.
 бурчак, хилват, чекка жой.
 ранг, тус, тур.
 сўзловчи, гапирувчи, бахши.
 аёллар сочи, кокил, ўрилган соч.

لاجرم ложарам
 لایح лойиҳ
 لاڤن лаҳн
 لیسان лисон
 لطف лутф
 لعل лаъл

чорасиз, ноилож.
 очиқ, равшан.
 овоз, куй, сайраш.
 тил.
 мулойимлик, раҳмдиллик, яхши
 муомала.
 қизил тош, қип-қизил лаб.

لعين	лаин	лаънат, лаънатланган.
لفظ	лафз	сўз, гап.
لمع	ламъа	ёлқин, шуъла, порлоқлик, йилтиллаш.
لهو	лаҳв	ўйин-кулги, фойдасиз иш.
لئيم	лаим	хасис, паст одам.
ماجد	можид	улуғ зот, машҳур.
مادر	модар	она.
مافي الضمير	мофиззамир	кўнгилдаги, хаёлдаги.
مانع	монсь	тўсқинлик қилувчи.
مانند	монанд	ўхшаш, каби.
مايه پيوند	мояи пайванд	фарзанд.
مبادي	мубоди	бошловчи.
مباحثات	мубоҳот	мақтаниш, фахрлиниш.
مبدأ	мабдаъ	келиб чиқиш, бошланиш ўрни.
مبارا	мубарро	холи, озод.
مباز	мабраз	ахлатхона, хало.
مبارخان	мубарҳан	аниқ, равшан, очиқ, белгили.
مابنو	мабно	асос, ўзак, пойдевор.
موتا باقات	мутабақат	эргашиш, пайравлиқ, тобелик.
موتا خارрик	мутаҳаррик	ҳаракатланувчи.
موتا خاييلا	мутахаййила	чуқур хаёл қилиш.
موتاسارريف	мутасарриф	бирор ишни истаганича бажара олувчи, тасарруф қилувчи.
موتاسارريف زهخ	мутасарриф зеҳн	кучли талант эгаси, ўткир зеҳнли.
موتاسيل	муттасил	давомли, узлуксиз.
موتا اذير	мутаазир	1) қийин, мушкул; 2) узрли.
موتا افين	мутааффин	чирувчи, айнувчи.
موتا ايين	мутааййин	аниқ, белгили, тайинлик.
موتا مकिन	мутамаккин	турғун, барқарор, бир жойда турувчи.
موتا مياز	мутамайяз	айрилган, ажратилган, фарқ этилган.
موتا منوع	мутанаввиъ	фарқ этилган, турлича, ҳар хил.

متممتك
متين
مشابه

мутаҳаттик
матин
масоба

مشقال

мисқол

مشمسرى
مشنوى

мусмар
маснавий

مشنويات

маснавийёт

مجموع
مجانين

мажмуъ
мажонин

مجاور

мушовир

مجلد
مجنون وار

мужаллад
мажнунвор

مخاربه
مخرب
محتاج اليه

муҳораба
муҳиб
муҳтожун илайҳ

مخفل
محقق

маҳфил
муҳиқ

محمود

маҳмуд

محيط

муҳит

مخالف

мухолиф

مختصر

мухтасар

مخزن

махзан

مخاسر

мухлис

مخلوق

махлуқ

مدام

мудом

مدح

мадҳ

مدعى

муддаий

расво, пардаси йиртилган.

мустаҳкам, пухта.

1) даража, ҳолат;

2) ўйшах каби.

оғирлик ўлчови бўлиб, тахминан

5 граммни билдиради. Аниқроғи

бир қадокнинг (400 гр.) 96- дан

бир қисмидир.

мевали.

иккилик, ҳар икки мисраси

қофиядош бўлиб келган байт.

маснавийлар

(бирлиги **مشنوى** маснавий).

жами, йиғилган, тўплам.

мажнунлар, девоналар

(бирлиги **مجنون** мажнун).

доим ўз уйида яшовчи,

мусофирнинг акси.

жилдланган, муқоваланган.

девоналарча, мажнундай,

жинниларча.

уруш, жанг.

севувчи, дўст тутувчи.

муҳтож бўлинган, эҳтиёж

тушган нарса.

жой, манзил.

ҳақли.

мақталган, яхши.

океан, денгиз.

тескари, зид, қарши.

қисқа.

ҳазина.

астойдил берилган, ихлос қилувчи.

яратилган нарса.

1) доимо, ҳар чоқ; 2) май, шароб

мақташ, мақтов.

1) даъвогар; 2) рақиб.

فدلت	мазаллат	хўрлик, хорлик.
فدموم	мазмум	ёмонланган, нафратли.
مراتب	маротиб	мартабалар, даражалар. (бирлиги مرتبة мартаба).
مرتبى	мураббий	тарбиячи, устоз.
مرتفع	муртафиъ	кўтарилган, юксалган.
مرغوب	марғуб	ёқимли, севимли, маъқул.
مرحمت	марҳамат	яхшилик.
مردار	мурдор	нопок, ҳаром; сўйилмай ҳаром ўлган.
مردود	мардуд	ҳайдалган, рад этилган, қувилган.
مرزوق	марзуқ	ризқи берилган, бировнинг қарамоғида.
مركب	маркаб	улов, от, хачир ва б.
مرقوت	мурувват	мардлик, одамгарчилик, сахийлик, яхшилик.
مرید	мурид	эргашувчи, эшонга қўл берувчи.
مريض	мариз	касал, бемор.
مزرعه	мазраа	экинзор.
مذيت	мазийят	ортиқлик, зиёдалик, хушхабар.
مژده	мужда	хушхабар.
مساوی	мусовий	тенг, баробар.
مستجاب	мустажоб	талаби қабул бўлган, дуоси қабул бўлган.
مستحسن	мустаҳсан	маъқулланган, мақталган.
مستعمل	мустаъмал	қўлланадиган, амалда ишлатиладиган.
مستغنی	мустағни	эҳтиётсиз, тортинувчи.
مستمند	мустаманд	ғамгин, бечора, муҳтож.
مسخ	масқ	хунук қиёфа, бадшакл.
مسخر	мусаххар	ўзига қаратилган, бўйсундирилган, енгилган.
مسرور	масрур	шод, хурсанд.
مسقور	мастур	ёзилган, сатрга туширилган.
مسكن	маскан	турар жой, ўрин, уй.
مسكن	мискин	камбағал, қашшоқ.

مسلسل	мусалсал	бир-бирига занжирга ўхшаб уланган, кети узилмас даражада сираланган.
مسموع	масмуъ	эшитилган.
مسمو	мусаммо	номланувчи, аталувчи.
مسيح	масих	Исо пайғамбарнинг лақаби.
مشیخام	машом	димоғ.
مشتري	муштарий	1) харидор, сотиб олувчи; 2) Юпитер сайёраси.
مشتزن	муштзан	урушқоқ.
مشرب	машраб	одат, хулқ, равиш.
مشرف	мушарраф	1) шарафланган; 2) эришмоқ.
مشك	мушк	қора тусли хушбўй модда.
مشكات	мушкот	мушклар (бирлиги مشك мушк).
مشمومت	машмум	ёқимли ҳид; ҳидли нарса.
مشويات	машварат	маслаҳат, кенгаш.
مصاحب	мусоҳиб	суҳбатдош, улфат, ўртоқ.
مصلا	мусалло	жойнамоз, номозгоҳ.
مصنفات	мусаннафот	таснифлар, асарлар (бирлиги مصنف мусаннаф).
مصوّر	мусаввар	суратланган, тасвирланган.
مطبخ	матбах	ошхона, таом пишириладиган жой.
معدب	муанбар	анбар ҳиди берилган, хушбўй.
معيوب	маъюб	айбли, зарарланган, бузилган.
مغتنم	муғтанам	ғанимат саналган, ўлжа ҳисобланган, ўлжа олинган.
مغفرت	мағфират	кечириш, гуноҳидан ўтиш.
مغني	муғанний	созанда, ашулачи.
مغيلان	муғилон	чўлда ўсадиган тиканли ўсимлик.
مفتي	муфти	фатво берувчи, диний ҳуқуқшунос.
مفطر	муфрит	жуда ортиқ, ҳаддан ташқари.
مفلس	муфлис	камбағал, бечора.
مفرومات	мафҳумот	фаҳмланганлар, англашилган маънолар.
مقابلہ	муқобила	қарши.
مقاصد	мақосид	мақсадлар, муддаолар, ниятлар (бирлиги مقصد мақсад).

مقالات
 مقبول
 مقطع
 مقطعات
 مقلد
 مقوى
 مقياس
 مقيد
 مقيد قىلاق
 ملك
 مكرر
 مكره

мақолот
 мақбул
 мақтаъ
 муқаттаот
 муқаллид
 муқаввий
 миқёс
 муқайяд
 муқайяд қилмоқ
 макс
 мукаррар
 макруҳ

مل
 ملّاح
 ملازم

мул
 маллоҳ
 мулозим

ملتمس
 ملك
 مالک
 ممتاز
 منادى

мултамас
 малик
 мамолик
 мумтоз
 мунодий

مناظره
 منافق

мунозара
 мунофиқ

منبسط
 منتخب
 منجنيق
 منشأ
 منشي
 منطق
 منظوم
 منعكس

мунбасит
 мунтахаб
 манжаниқ
 маншаъ
 мунши
 мантиқ
 манзур
 мунъакс

нутқлар, сўзлар.
 маъқул, ёқимли, гўзал.
 шеърий асарнинг охирги байти.
 қитъалар (бирлиги **قطعة** қитъа).
 тақлид қилувчи.
 қувватловчи, мадад берувчи.
 ўлчов, андоза.
 боғланган.
 боғламоқ.
 тўхталиш, туриб қолиш.
 қайтадан, қайта-қайта, такрор.
 1) ёқимсиз, жирканч;
 2) истеъмол этилиши лозим
 қўрилмаган.
 май, шароб.
 қайиқчи, кемачи.
 амалдорлар ёнида юрувчи,
 хизмат қилувчи.
 илтимос, сўров.
 подшоҳ
 мамлакатлар.
 сараланган, саралаб олинган.
 бирор хабарни баланд овоз билан
 эълон қилувчи, жарчи.
 музокара, муҳокама.
 иккиюзламачи, кишилар орасига
 нифоқ солувчи.
 очиқ чеҳрали, шод, хурсанд.
 сайланган, танланган.
 нефть билан отиладиган ҳарбий
 қурол.
 келиб чиқиш жойи.
 ёзувчи, котиб.
 мантиқ илми, логика.
 қўрилган, қўринган; назардан
 ўтиб мақбул бўлган.
 акс этмоқ.

منفعل	мунфаил	хижолатли, уялган, таъсирланган.
منقش	мунаққаш	нақшланган.
منقطع	мунқатеъ	ажралган, кесилган, узилган.
منكر	мункир	инкор қилувчи, рад этувчи.
موت	мавт	ўлим, вафот этиш.
موجب	мужиб	сабабчи.
مواج	муважжаҳ	маъқул, ёқимли, яхши, мақбул.
مودت	муваддат	дўстлик, муҳаббат.
مور	мўр	чумоли.
موزون	мавзун	ўлчанган, вазнга солинган,
موسوم	мавсум	ваззли; чиройли, гўзал.
موكب	мавкиб	аталган, номланган.
مؤلف	муаллиф	бирор улуғ кишининг ёнида
مونس	мунис	дабдаба билан бирга юрувчи
مهتر خاورى	меҳри ховорий	отли ёки пиёда кишилар.
مهلك	муҳлик	автор, муаллиф.
مهوش	маҳваш	улфат, ҳамдам, дўст.
ميان	миён	шарқ қуёши.
ميسر	муяссар	ҳалок қилувчи, ўлдирувчи, йўқ
مينگيز	менгиз	қилувчи.
		ойга ўхшаган, гўзал.
		ўрта, ўрталик; бел.
		юзага чиққан, ҳосил бўлмоқ,
		қўлга келмоқ.
		юз, бет, чеҳра.

ن

نابينا	нобино	кўр, кўрмас.
ناتوان	нотавон	кучсиз, заиф, бемор.
نار	нор	ўт, олов.
نارنج	норанж	лимон, апельсин, мандаринлар
ناشايسته	ношойиста	турига тегишли сариқ тусли мева.
نافرجم	нофаржом	келишмаган, ўхшовсиз.
ناقد	ноқа	ишнинг охири тугамаган,
		натижасиз, фойдасиз.
		урғочи туя, туя.

ناگو негу
 ناولک новак
 ناهموار ноҳамвор
 نبوت нубувват
 نبى наби
 نتایج натойж
 نجوم нужум
 ناھل нахл
 ندادف наддоф
 نرگس наргис
 ناسق насақ
 نسيم насим
 نشوونا нашунамо
 نصايح насойих
 نوسرат нусрат
 نظاره наззора
 نوظافت назофат
 نظام низом
 نظير назир
 ناعره наъра
 ناعش наъш
 نعم наам
 نىفاق нифоқ
 نفىس нафс
 نقش توتماق нақш тутмоқ
 نقل нуқл
 نقود нуқуд
 نقوش нуқуш
 نکتہ нукта
 نگو наку
 نگون нигун
 نگين нигин

нега, нимага, нима?

1) ўқ; 2) киприк.

ғадир-будир, текис эмас.

пайғамбарлик.

пайғамбар (қўплиги

انبيا

анбиё)

натижалар (бирлиги ^{نتيجه} натижа).

юлдузлар (бирлиги ^{نجم} нажм).

қўчат, дарахтлар; хурмо дарахти.

пахта титувчи, юнг титувчи.

гули кўзга ўхшаш гулнинг бир тури.

1) тартиб; 2) тарз, равиш.

тонг шабадаси, ёқимли шабада.

гуллаб-яшнамоқ.

насиҳатлар, ўғитлар.

(бирлиги ^{نصيحت} насиҳат).

зафар, ғалаба.

қараш, томоша.

тозалик, софлик.

тартиб, қоида.

ўхшаш, монанд.

ҳайқирик, бақирик.

тобут.

ҳа, арабча тасдиқ билдирувчи сўз.

иккиюзламалик, мунофиқлик.

1) шахс, вужуд, тан; 2) истак.

чизилмоқ, ўйилмоқ.

майдан сўнг ейиладиган

ширинлик, газак.

нақдлар (бирлиги ^{نقد} нақд).

нақшлар (бирлиги ^{نقش} нақш).

нозик маъноли сўз, маъноси

чуқур сўз.

яхши, сахий.

эгилган, букилган, тубан.

узук, муҳр.

نگار	нигор	1) сурат, тасвир; 2) гўзал, маъшуқа.
نمودار	намудор	кўринишли, кўриниб турувчи, кўринарли.
نوا	наво	1) овоз, садо; 2) куй; 3) бойлик; 4) наво куйи.
نواحی	навоҳи	мамлакатлар, вилоятлар (бирлиги ناحيه ноҳия).
نواساز	навосоз	додга етувчи, ғамхўр; наво қилувчи.
نوحه	навҳа	нола, мунгли йиғи.
نوحيز	навҳез	янги ўсаётган, кўкараётган.
نوش	нўш	1) тотли, ширин таъм, чучук; 2) ичмоқ, май ичувчи.
نوكيه	навкиса	бирдан бой бўлиб қолган киши.
نهی	наҳй	қайтариш, ман этиш, тақиқлаш.
نياز	ниёз	камбағаллик, муҳтожлик, эҳтиёж.
نيازمنديغ	ниёзмандлиғ	муҳтожлик.
نيرون	нийрон	1) ўтлар, оловлар 2) дўзах.
نيز	низ	яна, тағин.
نیش	ниш	1) ари ва чаённинг найзаси; 2) тикан, тиканнинг учи.
نيكبخت	никбахт	бахтли.

و

واجب	вожиб	лозим, шарт.
واجد	вожид	вужудга келтирувчи, яратувчи, ихтирочи.
واحديت	воҳидият	ягоналик, бирлик.
واسطه	восита	орага тушиш, ўртага тушиш.
واصل	восил	етишувчи, эришувчи, боғланувчи.
واصل	возиҳ	очиқ, равшан.
واضع	возеъ	қурувчи, тузувчи.
واقف	воқиф	билувчи, хабардор.
والد	волид	ота.
وبال	вубол	айб, камчилик, увол.

وجه	важҳ	1) юз ; 2) сабаб, йўл, важ, баҳона, хизмат ҳақи, нарса, кўникма.
وحدت	ваҳдат	бирлик, ягоналик, танҳолик.
وداع	видоъ	хайрлашиш, ажралиб кетиш.
ورد	вард	гул, атиргул.
ورزش	варзиш	машқ, кўникма, ҳаракат.
وسط	васат	ўрта, бел.
وصف	васф	мақсад, таърифлаш.
وصل	васл	бирикиш, етишиш, учрашиш, боғланиш.
وضع	вазъ	тартиб, низом, бино этиш.
وقوع	вуқуъ	юз бериш, воқеъ бўлиш, пайдо бўлиш.
وقوف	вуқуф	билиш, хабардорлик, воқифлик.
ولى	вали	1) авлиё, азиз; 2) эга, соҳиб.

هادى	ҳоди	етакчи, тўғри йўл кўрсатувчи.
هدايت	ҳидоят	тўғри йўл кўрсатиш; тўғри йўл топиш, тўғри йўлга кириш.
худҳуд	ҳудҳуд	попишак.
ҳаргиз	ҳаргиз	ҳеч қачон, ҳеч вақт.
ҳамоғуш	ҳамоғуш	қучоқлашган.
ҳумой	ҳумой	афсонавий баландпарвоз қуш, “давлат” қуши.
ҳумоюн	ҳумоюн	қутлуғ, бахтли.
ҳиммат	ҳиммат	бирор ишга уриниш, ният.
ҳамдам	ҳамдам	улфат, бирга юрувчи, ўртоқ, дўст.
ҳамроз	ҳамроз	сирдош, ўртоқ.
ҳушманд	ҳушманд	ҳушёр, ақлли.
ҳавлнок	ҳавлнок	қўрқинчли, даҳшатли.
ҳувайдо	ҳувайдо	белгили, ошкора.

ياپوش	йопуш	ёпишмоқ, етишмоқ.
ياغى	ёғий	душман, ёв.
ياماق	ёнмоқ	қайтмоқ.

ياوق ёвуқ
يرليغ ярлиғ
يغمو яғмо
يكتا якто
يىراق йирақ
يىريل йирил
يىلىك йилик

яқин.
амр, фармон.
талон-тарож, бузғунлик.
якка, тенгсиз.
йироқ, узоқ.
узоқлашмоқ, четлашмоқ.
илик.

МУНДАРИЖА

Тузувчилардан	3
<i>Кириш</i>	4
Араб алифбоси асосидаги ўзбек ёзуви	6
Араб алифбоси асосидаги ўзбек алифбоси	7
Эски ўзбек ёзувида унлилар имлоси	11
Ҳаракатлар (диакритик белгилар)	17
Форс изофаси	33
Араб изофаси	34
Рақамлар	36
Абжад ҳисоби	36
Йил ҳисоби	38
<i>Лугат</i>	40

ЎҚИШ КИТОБИ
Эски ўзбек ёзуви намуналари

Тузувчилар:

Шермухамедов Тўхтаназир, Абдуллаев Фаттоҳ

Халилов Латиф, Халилов Абдулла

Тошкент "Ў қитувчи" 1994

Муҳаррирлар: *З.Ҳусниддинов, Х.Ҳайитметов*
Бадий муҳаррир *Ж.Одилов*
Техн. муҳаррирлар: *С.Турсунова, Э.Вильданова*
Мусаҳҳиҳ *Л.Мирзааҳмедова*

ИБ 5818

Оригинал-макетдан босишга рухсат этилди 16.02.93. Формати 60x90/16. Офсет қоғози. Кегель 10 шпонли. Тип. Таймс гарнитураси. Офсет босма усулида босилди. Шартли б.л. 17,0. Шартли кр.-отт. 17.25. Нашр.л. 15,31. Нусхаси 37000. Буюртма 2655

"Ў қитувчи" нашриёти. Тошкент, Навоий кўчаси, 30. Шартнома 13-181-91.

Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот комитетининг Ташполиграфкомбинати. Тошкент, Навоий кўчаси, 30. 1994.

Ў-67

Ўқиш китоби: Эски ўзбек ёзуви намуналари: Олий ўқув юрт. филология фак. талабалари учун қўлл. / Тузувчилар: Т.Шермухамедов, Ф. Абдуллаев, Л.Халилов, А.Халилов. —3- тўлдирилган ва қайта ишланган нашри. —Т.: Ўқитувчи, 1994. — 272- б.

1. Шермухамедов Т. ва бошқ.

Книга для чтения по староузбекскому языку.

ББК 81. 2Ўз-93

№ 469-93

Навоий номли Ўзбекистон Республикаси.

Давлат кутубхонаси.

Тираж 6000

Карт. тиражи 12000

- ۱۵۲ شاه غریب میرزا
- ۱۵۳ سلطان مسعود میرزا
- ۱۵۳ سلطان علی میرزا
- ۱۵۴ مولانا شرف الدین علی یزدی
- ۱۵۶ مولانا لطفی
- ۱۵۸ مولانا آتایی
- ۱۵۹ حیرت الابراردن
- ۱۶۴ فرهاد و شیرین دن
- ۱۶۸ صد اسکندری دن
- ۱۷۲ تاریخ انبیا و حکما دن

احمد یوکنکی

- ۱۷۲ هبة الحقایق دن
- یوسف خاص حاجب
- ۱۷۹ قوتادغو بیلک دن

۱۲۵ رباعی لار

۱۲۶ تو یوغ لار

ظہیر الدین محمد بابر

۱۲۷ بابر نامہ دن

خوارزمی

۱۳۴ محبت نامہ دن اونونچی نامہ سین ایتور

۱۳۷ قطعہ

احمدیوں

۱۳۸ حکمت

ربغوزی

۱۴۰ قصص الانبیاد دن

علی شیرنویابی

۱۴۹ مجالس النفائس دن

۱۵۱ میرزا بیک

۱۴۹ سید حسن اردشیر

۱۵۱ مولانا نور الدین عبدالرحمان جامی

۱۵۲ مولانا گدیابی

مقیسی

غزل لار ۹۵

فرقت

غزل لار ۹۷

گلخنی

ضرب المثل دن حکایت منظومه . . . ۱۰۰

مشرب

غزل لار ۱۰۵

صوفی اللدیار

ثبات العاجزین دن ۱۱۰

حکایت حجاج ۱۱۰

حکایت لقمان ۱۱۱

طمع دین قاجماق بیانی ۱۱۲

موعظه ایشان صوفی اللدیار ۱۱۷

خیانت دین پیراغ بولماق بیانی . . . ۱۲۰

لطفی غزل لار ۱۲۳

سکاکمی

۴۷ در مدح اولوغ بیک میرزا

۴۷ غزل

کلغنی

۴۹ ضرب المثل

علی شیرزوابی

۵۷ محبوب القلوب دن

۶۰ خمسه دن

۶۹ محاکمه اللغتين دن

۷۴ لسان الطیر دن

یقینی

۷۸ اوق ویای مناظره سی

عبداللہ اولانی

۸۵ تورکی گلستان یا خود اخلاق دن

۸۵ اخلاق

۸۷ یاخشی خلق لار

۸۹ حفظ لسان

۹۳ عفو

۹۴ اقسام جهالت

.....	۱۳
.....	۱۳
.....	۵۹
.....	۷۳
.....	۸۹
.....	۹۳

تہذیب و تمدن

.....	۶۸
.....	۷۸
.....	۷۸

ادب و فنون

.....	۸۹
-------	----

تاریخ

.....	۸۸
.....	۱۸

ادب و فنون

۱۸ کیل ایرتہ راغ

۱۹ مسدس - صیدینگ قویا بیر صیاد

حمزہ حکیم زادہ شعرلاری

۲۱ ایشان لرنی حالندن

۲۱ ایکی قیزیل گل

بابر شعرلاری

۲۳ صبا اول گل

۲۴ قالدیمو

۲۴ گل جمالین یایقان اول

۲۴ بابر رباعی لاری

محمد صالح

۲۷ شیبانی نامه دن

توردی

۲۹ مخمس

فرقت شعر لاری

۱۳ گیمنازیہ

۱۳ سرووارف حقیدا

عوض اوتار اوغلی

۱۴ تیل

احمد یسوی

۱۵ حکمت

مقیم غزل لاری

۱۷ عقل و ہوش

۱۷ ظلم اید قہر و غضب

۱۷ شتاب ایلاب

۱۷ عجایب جلوہ بیرلا

فرقت غزل لاری

۱۸ برقمہ سیما

مندریچ

صفحہ

۳ مقال لار و حکمتی سوز لار

۴ حکایت

۴ لطیفہ

۶ دیوانہ مشرب بیلان دھقان

۲ ایلان ایلہ قالدیر غاچ

۶ اور کاشکان مینہ

۶ زلوک بیرلا ایلان

مقیسی شعر لاری

۹ طناب چی لار

۱۰ اولیا

سوزون کوسا یلنکوق اچیتا تلین
سونکوک کاسینغ اول کونکولکا یلین
اوروب برکاشی بوتار ترک سونار
تیلین کوسا بوتماس اچینغی میلین

بلیک اردم اوکران اغیرتوت انی
اغیرتوتغای اخیر اردم سنی
بلیک بیل او قوشش اوق یوریا یاوا
اودی کلسا ادکو یور اول کونی

تود تلیک لاد

او قوش قدرینی هم او قوشلغ بیلیر
بیلیک ستم بلکلک ایر
نکو بیلکاتلوا بلیک قدرینی
بلیک قیدا بولسا بیلکلک بیلیر

اتا نک پندینی سن قتیغ توت قتیغ
قوتادغا کونونک بولغا کون دین تاتیغ
اتا نک نی انا نک نی سیو نیدور توششی
ینوت بر کاتبغونک تومان مینک اسیغ

او قوش بیرلا قلمیش او چون او گدیلا
او قوش ازین از لانا اسیغی او کوش
بلیک ازین از لانا ارکا کوش
بو تورت ننگ ازین از قابو ماتیکو
بگو سوز لامیش سوز ایشنگو او گو
بو تورت تا بیری اوت بیر میغی
او چونچی الگ اول کو تیرگیلیک اغی

او قوش قاترور بو اغیر لقی ایتیگ
او قوش سوز کیشی بر اوو چ چاینیگ
کرو بر سا بر چا اور بو کوروک
او قوشلوق بیلگیگ کور اصلی کدوک
کیمنکدا او قوش بول اصلی بولور
قیودا بیلگی بول با بلیک الور
یغیزیر اوز اینکلوق اوغلی الیگ
کتوردی قمر غقایتوردی بیلگی
او قوش بیرا اصلی اتانور کیشی
بیلگی بیرا بیلگلا ایتار ایل اشی
تومان مینگ توار دم او قوش او گدیپار

تمودن یرا تیب تمولوق اوزی
 توروتوز یوریشی باودی بودون
 اتین ازگو قیلدی اول ازگواودون
 کچگی اوغلانیغ کور او قوش قا اولام
 یاشی تیما کینچا یور یماز قلام
 او قوشلونغ کیشی کور قریسا مونار
 او قوش کیتی تیب هم قلم ماتینار
 قلی تلوا اولسا کور او سا کیشی
 اولوم یوق انگار هم تیر یلماز شیشی
 نیکو لوک تیساسن او قوش سوز ترور
 او قوش سوز کیشی لار اولوگ سوز ترور

یوسف خاص حاجب قوتادغوبیلیک دن

تیلاکیم سوزاردی ای بلیگا بگو
اوقوشوغ بیلکلیک اوزوم سوزلاگو
اوقوش اول یولایک قرانلغو تونی
بیلیک اول یوقلوغ یروقی سینی
اوقوشون اغار اول بلیگین ندور
بو ایکی بیلا ار اغیرلیق کورور
مونکار بوتماسا کور بو نوشتین روان
اوقوش کوزی بیلا یروقی جهان
منکار تیگوی مونداغ بیلکلیک سوزی

گونى تيم بيلسون خلاق سيني
 ايشيم تيب اينانپ سيرا ياساقين
 نجوما اينانبع ليق ايش ارسا ياقين
 ميا بيرا الكليك سوزوم باسنگما
 ايايين من انى قولاق طوت منگما
 سوز اول دور تكبترنى باش تين ساليپ
 تواضع نى برك توت يابوش كيت انگما
 تكبتر قوموغ تيلده يير لور قيليق
 قيليق لرده ادكو قيليق خوى قيليق
 اول اير كيم اولوغ سيندى من من ده دى
 انى نه خلاق سيوار نه خالق
 منومن ليق نشانى تواضع ارور
 اگر منومن ارسنگ تواضع قيلين
 تواضع قيليق نى كوتور ايدى
 تكبتر توتار انى كمشور قودى

بیلینلیک کیشی کو بیلو ایش اوزین
 بیدیب ایتمه ایش فی او کوماس کندین
 بیلکلیک سوزنی نپد نعیمت آدب
 بیلینلیک فی او گدی عجم هم عرب
 ایشیتکیل بیلکلیک ناگوتیب ایور
 ادب لرباشی تیل کوتازماک تورور
 تیاینگ بکتا تو تغیل تیشینگ سیناسون
 قالی حقیسا بکتا تیشینگنی سیور
 نیکیم لید ایکا تیلیتین کیلور
 بو تیل تین کیم ایگو کیم آقیر بولور
 تیلی یلغن ایرتین بیرق تور تیزا
 کیچم سانا عمر ونگ کونی لیک اوزا
 آغیز تیل بیزالی کونی سوز تورور
 کونی سوزلا سوزنی دیلینگنی بیزا
 کونی بول کونی لیک قیل آتین کونی

احمد یونکے ہبۃ الحقایق دن

بیلیک تین ایورمن سوزوم گا اولا
بیلیکلیکا یا دوست اوزونگنی اولا
بیلیک برلا بیلینور سعادت یولی
بیلیک بیل سعادت یولینی بولا
بھالیق دینار اول بیلکلیک کیشی
بوجاہل بیلیک سمیز بھالسمیز بشی
بیلیکلیک بلیکسیز قاچان تاک بولور
بیلیکلیک تیشی ار جاہل ارتیشی
سرونکا کالیلیک تاک ار نکا بیلیک
ارن کورکی عقل اول سرونکا نینگ بیلیک
بیلیکلیک ار اولتی آتی اولسا تو
بلیکسیز اسان ارکان آتی اولوک

بیریب دورکیم دقیا نوس چانغیدا بو جماعت غارغه کیریب
 اوج یوز توقوز ییل اوتوب سیننگ زماننگدا اویغانغای مار
 پادشاه بو ایش دین مسرور بولوب تمیلینغ یول باشلا تیب
 اصحاب کھف صحبتی غه مشرف بولوب الار طعام سیب
 تینگری تعالی غه سجدات شکر قیلیب ینه اویقوغه بار میشلار
 اویوقلاغچ روح لارین قابض ارواح حق تعالی امری بیله
 قبض قیلیمیش اول پادشاه غار ایشیکی دا اولوغ گنبد
 ماساب الارنی مدفون قیلیب اول سیر خلائق قه عظیم
 مجد بولمیش .

يتكان دا اسحاب كمف تينگري تعالى امرى بيله اويانميش لار
 و تملينى ديگان رفيق لارين شھرغہ ميبارميش لار طعام كيدتورورگا
 چون اول رفيق غاروين چقيب يول لار و ضين اوزگا چا كوروب
 شھرغہ يتگاچ شھر اوضاعين متغير تاپيب خلائق نى عيسى
 عليه السلام دينى غہ فھم قليب متخير بولميش بالفھرورہ
 طعام الورد ادرم چيقارغاچ دقيانوس گنجيني تاپيب سين ديب
 انى توتميش لار كوپ ماجراوين سونگرا پادشاہ قاشيفہ
 ايلتميش لار اول فقير متخير اوزگا پادشاہ اوزگا خلق كوروب
 حيه ابن ايرميش پادشاہ اينگ حال كيغيتين سوروب
 اول فقير هر سوزگہ اوز حالى دين ايتور عجب كورونور پادشاہ
 علمانى يغيب بو باب دا قيا و قال قليب سونگرا لار
 ديميش لار ايم عيسى عليه السلام انجيل دا بو حال دين خبر

قلیب اتقاق بیده شه لاری دین قاصیب ایل یولو قور
 وحمیدین یول سیز سیا بانغه توشوب بیر قویچی غه اوچراب
 قویچی دانغی الارغه قوشولوب قویچی نینگ ایتی مم قوشولوب
 رقیم آتلیغ غارغه کیرمیش لار و الارننگ عدیده ترود بار
 نچوک کیم کلام مجید خبر سیرور کیم **سیقولون ثلاثة**
ربهم کلهم و یقولون خمسة و سادسهم
کلهم رجماً بالغیب و یقولون سبعة
و ثامنهم کلهم هر تقدیر بیده غارغه کیریب حق تعالی
 الارغه اویقونی مستولی قیایب الار اوج یوز توقوز ییل
 اویومیش لار **ثلثمایه و از داد و اتسعاً**
 اول مدت دا دقیانوس جصنغه باریب نیچ پادشاه
 گوردش لار بواب بیره اپرست غادان پادشاهغه سلطنت

تاریخ انبیا و حکماون

اصحاب کھف و بعضی متفرق اخبار
اصحاب کھف بابدا اختلاف کوپتور مختصری بودورکیم
یونان ملکیده اقوس شھیدا دقیانوس آتلیغ ملک جبار
بار ایرمیش کیم بعضی ویب دورلارکیم بوتپرست ایرمیش
او الوحیت دعوسی قیلور ایرمیش و بو اصحاب کھف
بعضی روایت بیلد اینگ ملکی نینگ بزرگ زاوه لاری و
بعضی روایت بیلد نوآب لاری و ملازم لاری ایرمیش لار
و مسلمان ایکاندورلار و یاشورون تینگری تعالی عبادتین
قیلور ایرمیش لار دقیانوس بو حال دین واقف بولوب
الارینگ قتلی فکری دا بولمیش آلا بو حال نی معلوم

لو لو سن دشمنی دیسہ بولماس انی
 نیچہ ظلم کیم ایل کا ظالم قیلو۔
 فی ظالم کہ بیر کیمسہ کا ظلم ایتار
 بیر اول کیم قیامت کونی اجوری بار
 یانا بو کہ مظلوم ایرو رات انگا
 ولی کیمسہ ییم ظلم انگا کام دور
 مکان چون قیلو اوز کا عالم ساری
 قایو شاہ کیم عدل دین فرد ایرور
 کیور سا اوزین عادل ایل سانیفہ
 اگر بلیسہ شہ عدل ایتار صرفہ سین
 نیچہ صرفہ دین شہ کیر کور بیر اراق
 شہی کیم انگا عدل بولغای قیلیق
 کہ بار اول حقیقت دا اوز دشمنی
 اوز اوز یگا کو براک قیلو حق بیلور
 ایلی فایده ظلم کشس گایتار
 انگا کیم بو ظلم ایلا میس زجر بی بار
 کیشی ایلا ماس ظلم اثبات انگا
 بو عالم د مردو بد نام دور
 اوتار بی توقف جہنم ساری
 ہم اوز جانیفہ ظلم دین درد ایرور
 فی ظلم ایل گایلا رنی اوز جانیفہ
 نچوک بر گای اوز ایلیکدین صرفہ سین
 بویر دا ولی صرفہ سی خیشہ اراق
 ایرور ایلا سا صرفہ بی صرفہ لیتق

قیلور چاغدا حق شکری اظہارینی
کہ سلطان عادل زمانید ادھر
مینگا چون ولادت زمانی ایدی
حدیثی دایم بشارت دورور
کہ عدل ایچرا او تگنگا بیر ساعتی
شہ ار کفر اعدلین ایتسه روان
وگر دین ارا ظلم پرا قیلور
شہی کیم قیلور خیل انانغ امر
اگر ظلم قبیلہ ایر ورنیچہ حال
بیر اول کیم حق امرغیہ عاصی بولور
یانابیر بو کیم ایلا راوزنی سفیہ
یانابو کہ ایل گاسالور اضطراب
یاناولکہ چون ظلمی موجود اولور
نی مردود لوغ کیم بولور ایل ایشی
نی دم کیم اولور خلق نقصان سفیہ

مگر بوجفت سموردی گفتارینی
وجودوم بیلابیردی عالم غیبہ
اولوس قہ عدالت زمانی ایدی
کہ عدل اہلی ساری اشرارت او
ایور بہ کہ جن بشر طاعتی
توزار ملکین انداق کہ توشیروان
بو شہ لار دیک از چاغدا ویرن قیلور
حق اتمیش انکا عدل احسانغ امر
کہ جانیفہ دور بارچہ ایننگ وبال
نیم کیم قیلہ حہزم معاصی بولور
حق اخلاقیفہ خلقی قالماس شبیہ
قیلور ظالمی ابا لارنی خراب
باری خلق کونکلیگامردود اولور
تون کون ایننگ جانی نینگ قارغیشی
قیلور تیزدورخ او تین جانیفہ

فی شہ کیم انینگ عدل کردارید
 بو معنی دین ایر کر کین عالمه اشاه
 گرافعالی مردود مقبول ایماس
 ایرو عدل کیم قادر ذوالجمال
 اگر عدل یوق آشکار و نہمان
 انوشیروان گرچہ کافر ایسے
 اورون گرچہ کافر غہ دوزخ دور
 اگر کفر رضوان ساری قومادی
 نبول او نکاندین ایرینگ میل انزادہ دو
 ایرو طرفہ بو کیم سلاطین ارا
 قیلودہ صفت عدل انصافینی
 دیماک لیک ایماس حکمرانی زمان
 عجب راق بو کیم اولکہ بو اتی بار
 فی سوز دین کیم اوتی ایرو بو عجب
 شہ کیم سل کیلسی خلی انینگ

دیسا اوقو عجب کیم خدایا ریدو
 کہ دیر لارانی خلق ظل آله
 بولار دین قیامت داسئول ایماس
 قیامت کونی اندین ایلا سوال
 یقین بیل کہ زیر وزر دو بر جہمان
 ولی عدل ذاتی اظاہر ایسے
 اینگ عدلیدین اوننی بزخ دور
 ولی عدل نیزان ساری قومادی
 عدالت دین او ازہ سی تازہ دور
 قیو عدل ایبار کشور دین ارا
 نہایت کایتکو ماک اوصافینی
 دیماکتور انوشیروانی زمان
 بو تشبہ بر لامباہاتی بار
 کہ کونین شاہی رسول عز
 باری آفریش طفیل انینگ

صد اسکنده سی دن

عدالت عینی نمینگ تعریفید اکر سلاطین نمینگ ظلمات

ظلمی ارا سید عین الحیا جاودانی دور و رو یو چکانگا

زلال زندگانی تیکورو

ال فکر تنینگ بر بر آتیغه دور	فی اسمائیم اول حق صفاتیغه دور
توق اتی دور اول از نمینگ فاعلی	فی امری که بولگای صفت انظلی
ترحم او سیدین رحیم اول مساعی	کریم فتیداند و کریم اول مساعی
الرضی قیوم بر حکمی بار	اگر واجد و ماجد ایتاعت بار
او قور چاغد ایل آنی عادل ایماس	ولی اتی اسماد اعادل ایماس
اوز اتنی العدل سیر لاداد	عدالت قیوتکانده اقلیمیش خدا
ایننگ بر العالمغه بیری نظام	بو آتیغه کو پر اک او چون استما

دیدنی نوش لبیدین تا بقای ایل صبر
دیدنی جانینگ نی آلسه لعلی یادی
دیدنی کو کسونگ نی گر چاک اتیر نی دباک
دیدنی کونگلونگ فدا قیلر صفا سی
دیدیم عشق دین بوق جز زیان بود
دیدنی بو عشق ترکی بخشیر اقدور
دیدنی آل گنج عشقین قوی نهانی
دیدنی جانینگه بجران کینه کش دور
دیدیم کیم شرغه بولمه شرکت اندیش
دیدنی جانینگه بو ایش دین الم بار
دیدنی کسور بیری کیم بو مهو دین
دیدنی عشق ایچر قتاینک حکم اقلوم
دیدنی بو ایشدایوق سنیندین براق قتل
نیچه کیم بولدی مشکل سوز خطایی

دیدنی اول نوش دین ایل قسمی دور زهر
دیدنی کیم او شبدو دور جانیم مرادی
دیدنی کونگلوم تو تهای هم ایلا دیب چاک
دیدنی جانمنی هم ایلا ی فداسی
دیدنی بو کیلدی سود البیغه سود
دیدنی بو شیدو عاشق دین میر اقدور
دیدنی تفاقه بیرمان کیم میانی
دیدنی چون صول یا میدی خوش دور
دیدنی عشق ایچر اتینگ دور شاه پیش
دیدنی عشق ایچر اچان دین کیم کاغ بار
دیدنی بیچاره ایچ بو ملت مس دین
دیدنی عشقید امقصدو دو اغی دیکوم
دیدنی بو سوز لار نیگدین بخشیراق قتل
بسی آسان انکایتی جوابی

چو دابی یوق ایدی سورهامی دیماک سوز
 شکو، میدین بیتیب خسروغ تغیر
 اونوتتی ایلاما کنی قتل بیداد
 دیدی قایدین سین ای مجنون گم اد
 دیدی نیدور سینکا عالمده امیشره
 دیدی بواش دین اولماس کسب روزی
 دیدی کم عشق اوتیدین دی فسانه
 دیدی ایم کویما کینگ نی ایلام معلوم
 دیدی قی چاغدین بولگ عشق ارامت
 دیدی بو عشق این انکار قیلغیل
 دیدی عاشق قه نی ایش کوب قیلوزور
 دیدی عشق المی نینک نیدور حیاتی
 دیدی کم دلرینگ نی دی صفاتین
 دیدی کم عشقیغ کونگلونگ اوروندور
 دیدی وصلیغ بله سین آرزو مند

اغیز سوز دین تیلیب تیلیک توپی کوز
 قیلیب عشقی اوتی کونگلکی گاتا شیر
 انکا باقیب تکلم قیلدی بنیاد
 دیدی مجنون وطن دین قاید اگاه
 دیدی عشق ایچر مجنون لوق همیشه
 دیدی کسب اولسه بس دور عشق سورجی
 دیدی کویمای کیشی تابماس نشانه
 دیدی اندین ایر و جبه اهل محروم
 دیدی روح ایرماس ای دی نغچه پیوست
 دیدی بو سوز دین استغفار قیلغیل
 دیدی فرقت کونی عشق بلاشور
 دیدی وصل ایچر اجانان التفاتی
 دیدی تل غیرتیدین تو تمام آتین
 دیدی کونگلوم داجاندیک یا شوروندو
 دیدی بارمین خیالی برله خرسند

که چون فرهادی اول خیل خاک پاک
 بولوب خسرو اول ایش دین شاد ما
 دیدی معنویغدا دیلار آغیر بند
 مجانین نیک مقید قیلدی حاصل
 بویوردیلم حکیم اولوب هم آغوش
 کوزین چون آجتی اول مجنون بخود
 اوزین کوردی عجایب حال یخیندا
 باشیدا نسرو امین بارگاهسی
 توریدا بارگه نینگ بریمیک تخت
 ایامی استیدا تخت کیانی
 تعجب برلا آئینگ ساری باقیب
 قلیب گه عشق آئینی داغیرت
 یقین بیلدی چو بولدی فکرت اندیش
 اوزین سالماهی خدیو غیر آیین
 ادب برلا حیار سمین قلیب فاش

شره الیفه میتکو دیلار طربناک
 عطا ایلاب الارغه خسروانه
 ایکی الملکین قلیب بند اوزرد پیچ
 باری اعضا سین اغلا اؤ سلال
 کیتوردی ناتوانی مغز یغیر هوش
 که بولمیش ایردی مجنون دیک مقید
 سلال قید یا اغلال ایچیندا
 توروب اطرافید اخیل سپاهسی
 اینک اوستیدا بر شاه جوان بخت
 باشی اوستیدا تاج خسروانی
 باشینی ایر غایب الیکینی قایب
 ایتیبله بیگل شکلید احریت
 که فی فعل ایلمیش حرج بخایش
 قوپوب اولتوردی سالیب قاشیفه چین
 بورون ایندوردی مجلس الیفه باش

ساقی الیب کیل قح لہ پند
 توت مینگادیب شاہ دعاسین بلند
 جان کہ چیکا ظلم دمی شادا ایتای
 تن اوین اول سو بیلا آباد ایتای

فہرہ و شیرین دن

فہرہ دنی اول خیل خسرو قاشینو بیتکو گانی خسرو انینگ با شیدین
 ایغنی غاچہ سلال حکمی سو گانی و بزرگ امیر حکمت بد اول ندلا رغا
 مقید قیلغانی دیوانہ و مانغینو ہوش کتتو گانی خسرو حجت
 یوزیدین انکا سوز قاتقانی خسرو نینگ سوزلاری شیشہ لارین
 جو بلاری خالاری بیلا اوشاتقانی انینگ بونوع قاتیق سوزلاری
 سنگبارانیدین خسرو نینگ کونکلی داغی سوال لاری شیشہ سیدیک
 سینیب قتلینو جازم بولغانی و اول مہلک سوزلاری حمایتی بیلا
 قتل دین خلاص بولغانی

بو سوزلار یولی نینگ ہوشمندے
 بولور بونوع معنی نقش بندے

شره بلیب اول پرده د اوتارو پود
 غم قلمیچی باغبین تریب چالچال
 غضات اوسره کلو گیدین اوغانب
 ساهودی کوکلگی باری عیش اهو
 ظلم ایلی کا فکر زوال ایلادی
 حق بیلا چون قیلدی بو نیت دست
 دیدیکه کایزینی ایلاب شکاف
 اوس ایگاسی تین گیکه ایلا نیب
 ظلم قویوب عدل دورونیتی
 شره بوسوزدین داغی تبیره اولوب
 آتلا نیبان ملک اداد ایلادی
 عدل ایننگ کوکلگه قیلفاج گذر
 خسر و خازی که ایماستورومی
 ملکی نیتانگ گرایر آباد ایننگ
 تابدا اولسون باری کلومی روا

جانینغاوت توشق باشیغاده
 یاقین ایسی غمعدین اولغای طاک
 جانی خرابو تی بیلا اورتانیب
 ییلدی ایرو بهرنی قیلور بارچاسهو
 کوکلگه کوب عدل خیال ایلادی
 که بیلابان مرده بی اویتتی پست
 حقیقی سو حیوان سویه کیک پاک صا
 دیدی جهان که شرعیش ساز
 کیم بو اثر ایلادی خاصیتی
 قیلدی غنی اول کیشی عذرین قویوب
 بارچانغین خلق نی شاد ایلادی
 کشور یغا قیلدی بمولدم اثر
 کیم بیگای ملک رعیت غمی
 خلقی نی حیرت گرایر شاد ایننگ
 خسته نوایی فاهم اندن نوا

بیرقوروغ اوتماک بیلا سو کیلتوروب
شاه چواحو الینی قیلدی سوال
شده دیدی بو فاقه عجز نیا ز

دیدمی بیرون یخشمی ایسی حالیمیز
شاده لوس حالیدین آگاه ایماس
خیلی اچیبان طمع آغزینی کئینک
شده کوزیکا اوتوردا کاشانه

دیدمی بو یورین نه ایسی بو ناچاغ
ایسکی درخت گل نوخیز انگا
دخول و زراعت بیلا اول طرفه ضر
قالمادی کاریز ایشی قیلماقمه زور
چون تورودی سو تورودی باغ هم
اوی سواغ نینک که چی هم قالمادی
باغ سر بارچا بولوب بیرگا توز
حادثه تاراجی سیتیپ مال غه

اوی ایگاسی باشلادی خدمت تو
دیدمی بودور کیم کوراسین بارچا حال
نیدین ایرور راست دگیل بارچا راز

ظلم غراب ایلامدی احوالیمیز
جز می مطرب انکا دانه ایماس
ایلامدی املانی بربر لاتی سنگ
اوجا ایدی وهر اوییدا ویه اینه

دیدمی سرای ایدی دوریند باغ
ایلی تیکه مان سوی کاریز انگا
مزرعه نی کینت قیلیب بلکه شهر
چرخ انگا کوز تیکوروب بولدی کور
قالمادی گل نی که یا فسر اغ هم
بلکه بو ایش قیلغو چی هم قالمادی
ظلم و طمع بولدی ولی بیرگا یوز
قالدوق او کوش عجز ایلاما جالغنه

بهرام نینک می مست لیغیدین بختی کوز می او تو میلی
 قلیب مملکتی بناسی اول سیل دین بقیاغانی و مظلوم لار
 فریادیدین او یغانیب تداکین قیلغانی

ایلادی جسم تنغم فی ورد	قویدی جهان ملکینی چون یزدجرد
مست نیکیم باده پرت ایلادی	باده غفلت انی مست ایلادی
مست لار اوق ملکین ایتار لار ظرب	شرچو بولور باده اچیب مرث تاب
شیهه انکا دشت دا او ایردی بس	خسته کو نکل اولالاق ایتمای موس
ایلادی لار ملکینی زیر و زبر	باده اچیب قیلغوچی لار شوز شر
بولدی بیرو چاتم سیغایمهمان	آوار ابر کون آزی قیب یگمان
ظلم تعب تو شمار می نینک دلمی دی	چاتمادی همجر قر شامی دی

باش سیغوروب بیری منظوم انکا	ظلم اوقی تیشگانلاری معام انکا
بارچانگون ظلم الیکلی کاجیدین	بارچایلانگ حادته تاراجیدین

نى حكاسى بولوبان دستگير
 بارچاسى قالب بوياشيل باغ ارا
 لوتادى چون بيلازوالى ايچين
 كيم بو نفس كيم بارادور عين ذليل
 قايسى غاكيم شرط حميت دورور
 چون ميگاكيم طير بستان قدس
 آه ايلعالم نى تبر ايلابان
 قبرغا چون باشاغونگيز دور يولوم
 تاكيش كيم قيلسا نظر اول سارى
 بيلگاي انى كيم تى كسور شهن
 جميداجان يوق بو مكاندين بارور
 كلم كه جهان ملكي هوس دور انگا
 تارت نوانى بو جهاندين ايليك
 ساقى ايرور كام دليم مست ليق
 لطف ايلابير ايلگيامى جوهرى

نى خدم بنده مى فنلن پذير
 عازم اولوب اول قراتفراغ ارا
 بوسوز ايلالمادى خالى ايچين
 نوبت شاهي ميگاكوس رحيل
 ميندين انگا اوشبو وصيت دورور
 قيلسا هوايد ايتيب ايوان قدس
 خواكهم نعيش ارا ايلابان
 نعيش يانيدين حقايريك بر قولوم
 عبرت ايلاباقعاى اوشل قول سارى
 تى فلک مشمكلى نينك آگهسى
 خالى ايليك براجاندين بارور
 اوشبو ايليك تجر بس دور انگا
 قايسى جهان جوهر جاندين ايليك
 مانع ايرود ليك تهنى دست ليق
 تى نى كه آئينه اسكندسى

حیرت الابرارون

حضرت اسکندر زینک تہی قلمیم جمالکین پنجہ تصرفیہ کیوہرگانہ
 وخالئ الیلک بیلا ما اودین رحلت مرکبین سورگانہ

بولدی بھسان ملکیکا صاحب سریر	چونکہ سکندر شرہ تسلیم گیر
پیرکہ یوروب المادی بیر قالمادی	قالمادی بیر پیرکہ یوروب المادی
قبضہ اہرغیہ تو شوب خشک تر	حیطہ حکمیہ کیریب بحر و بر
سکہ عدلین اوروب اختر اوزا	خطبہ اوتوب گنبد خضر اوزا
قولوغی شرہ لائغہ بولوب افتخار	قولوغی شرہ لار ایتیب خستیار
حکمت الیام توز اولوب مشربی	ہم شرہ اولوب ہم ولی ہم نبی
کوز لو انکا جا اہسان مین بولوب	ذاتغہ جہشید لوق آمین بولوب
ہم تہی تسلیم مسخر انکا	ہم تہی کوک حکمی مسخر انکا
دیر فنادین چیکار اولغاندخت	بولیما ہایون فری فیوز بخت
الیغا توشتی عجب آوارہ لوق	کوردی عجب عجز الیایہی ارہ لوق

مولانا یگیت لیکدا علوم ظاہرینی تکمیل قیلغاندین سونگرا
 مولانا شهاب الدین خیابانی علیہ الرحمہ قاشیدا صوفیہ طرفیدا
 عم سلوک قیلغان دور عزیز و متبرک کیشی ایردی بو فقیر بار سیدا
 کوپ فاتحہ لار اوقوب دورلار امید اولکیم چون درویش کیشی ایردی
 بعضی مستجاب بولیشن بولغای مولانا نینک قبری شھر
 نواحی سیدا ده کناردا کیم اوز مسکنی ایردی اندا دور

مولانا آتامی بلخ دا بولور ایردی اسماعیل آتا

فرزندلاری دین دور درویش و ش و خوش خاق و منبسط
 کیشی ایردی ترکی گوی ایردی اوز زمانیدا شعری اتراک
 اراسیدا کوپ شھرت توتی و بو مطلع ایننگ دو کیم

اول صنم کیم سو یقاسیدا پری دیک اوتورور

غایت نازک لوگیدین سو بید یوتسا بولور

قافیہ سی داعیب غینہ سی بار اما مولانا کوپ ترکانہ ایتور ایردی
 قافیہ احتیاطیغہ مقید ایماس ایردی قبری بلخ نواحی سی دادور

نازک لوک ایچره بیلدی چه یوق تار گیسوی
 اوز حدینی بیلدی دین اولتورور قوی
 صید ایتی دلبریم منی آشفته ساچ دین
 سالدی کند بو نومه ایکی قولاچ دین
 و مولانا نینگ ظفر نامه ترجمه سیده ایکی مینک بیت دین
 آرتوق راق مشنوی سی بار بیاض غه یازماغان اوچون
 شهرت تو تهادی و لیکن فارسی دا قصیده گوی استادار
 دین کوی نینگ مشکل شعر لایفه جواب ایتیب دور و
 یخشی ایتیب دور توقسان توقوز یا شادی آخر عمری دا
 ردیف آفتاب شعر ایتی کیم زمان شعر اسی بارچه تتبع
 قیلدی لار میچ قایسی مطلع نی آنچه ایتا آلمادی لار و اول
 مطلع بودور کیم

ای ز زلفت شب مشالت ساپه پرور آفتاب
 شام زلفت را بجای ماه در بر آفتاب

معمول زمان فقیر نینگ والدی و اول خیل اولوغ لاری
 کیلیب مولانا خدمتی دا انواع نیاز مند لیغ لار قیلغاندین
 سونگرا فقیرغ ادنی شعور حاصل بولدی انگا کیم نی کیشی
 ایرکاندورلار و الار مصنفاتیدین اولچ مشهور دور قصیده
 برده شرحی و اسما اللہ شرحی و ظفر نامه تاریخچی دور و
 معما فنی نی الار تدوین قیلدی لار اندام حلال و مناظره
 و منتخب الار نینگ تصنیفی دور و مولانا همت و بزل
 بایدا تعریفیدین مستغنی ایردی لار
 مولانا نینگ قبری تفت دا معمول خانقاه دا اوق دور

مولانا لطفی علیه الرحمہ اوز زمانی نینگ
 ملک الکلامی ایردی فارسی و ترکی دا نظیری یوق
 ایردی اما ترکی دا شهرتی کوپراک ایردی و ترکچه
 دیوانی هم مشهور دور و متعذر الجواب مطلع لاری بار
 جمله دین بیری بودور کیم

مولانا نینگ مولدی دور یاریم کیچہ یتیب توشتی لار
 اتفاقاً منزل الارنیگ خانقاهی ایشیگیدا واقع
 ایردی تانگ آتقاندا انداق کیم ایون اطفال دایی
 بولور اول جماعت نینگ اطفالی اول خانقاه غه
 اویناغالی کیردی لار فقیر هم الار بیله ای دیم تخمیناً آلتی
 یاشیم دا بولغای و مولانا بیر رجبدا اولتوروب ایرمش لار
 توشگان جماعت نینگ کیفیتین معلوم قیلماق اوچون
 اطفال دین بیرینی تیلادی لار فقیر الار ساری بارورغه
 موفق بولدوم هر نی کیم سوردی لار جواب ایتتیم تبسم
 قیلیب تحسین قیلدی لار داغی سوردی لار کیم مکتب غه
 باریب موسین . دیدیم کیم باریب مین دیدی لار کیم نی
 سیرگاچه اوقوب سین دیدیم که تبارک سورسیغه چه
 دیدی لار کیم بو جماعت اطفال دین بیز تیلاندا سین
 کیلیب بیز بیله آشنا بولدونگ سینینگ اوچون
 فاتحه اوقولی دپ اوز فاتحه لایغه مشرف قیلدی لار

ایکینچی مجلس
 اول جماعت عنزیہ لار
 ذکریداکیم فقیہ الار دین
 بعضی نینگ ملازمتی غہ کیچیک لیکدا سیتیب مین و
 بعضی نینگ صحبتیف سیکیت لیکدا مشرف بولوب مین
 و حالا سنہ ستہ و تسعین و ثمانمانہ تاریخیداکیم بو
 مختصر سیتیلادور الار بو فنا دامگاہی دین بقا آرامگا
 ہی گا باریب دورلار اول جملہ دین
 مولانا شرف الدین علی یزدوی
 دور مولانا نینگ صاحب کمال یعنی عالم اعلی قاشی دا
 مسلم دور شاہ رخ سلطان بو یوغ یعنی دا فقیہ نینگ
 والدی جماعت اشیر بیلہ روزگار حوادثی قتنہ سیدین
 خراسانین قاپچیپ عراق قہ باروردافت غہ اکیم

قایسی بی شمش و قدر و خوار نیچہ ہر

بوہ طلعی ہم نیشی واقع ہو تو توہر لیم

ترک مہر ایب اگرچہ بولدی جانان اوگ کچہ

تا تیریک من قیل غوم دور عمد و پیمان اوگ کچہ

بوہ طلعی خاص خیال و غریب ادا تا پیب دور لیم

پار سایا بیغدی ایچکاک شعار اولمیش نہ

بس کہ تا تار من سبرو ایگننگ اولمیش نہ

سلطان مسعود میرزا روشن ذہن لیک مستحسن طبع لائق و پاکیزہ خصال
و محمود فعال بیگیت دور و دلجو بلوق ایننگ شعاری سخاود روش فریوق ایننگ شکاری ملک
رونق و انتظامید اشتری مسعود نظریب وزینت اتمامید انہاسی جنس قد محمود بو تر کہ مطلع ایننگ دو مکیم

یار باریب جانغ تویدی داغ فرقت ای رفیق

کو نگلومہ کار ایتماسون مود و غرت ای رفیق

سلطان علی میرزا حال اس وقت ملکید اس طنت تختی دامنگن دور دیر لار کطبعی نظم نمہ مایل دور بو

مطلع فی انین نقل قیلور لار لیم

وصلید امنور بولد و ننگ ہیر یازار ای کو گل

فی ایننگ بیر لانی آنیز طاتیننگ بار ای کو گل

قابلیت مزین لوق بولغای اول حضرت میل لار انینگ بدخوی لوغین کوروب سینکه روب دور لار
واوز لاری کیکلته رایدور لار و لار انینگ بو حالینف صادق کیلور

مولانا گدایی ترکی گوی دور بلکه مشا پس دین دور با بریز از ناید اشعوی شهرت توتتی بیر
نوعی ایتور و انینگ مشهور مطلع لار دین بری بودور کیم

آه کیم دیر اناؤ گنوم مبهت لار ایینه

بو و دهل نینگ نیلیدین جانغ با اولر شخ

مولانا نینگ یاشی تو قسان دین اوتوب دور بو مطلع انینگ دویم

دا اسین میز تری کلک بیر طری جان ایشس

کیم انینگ دردی قاشی یز او اوم حیرن ایش

شما و غریب میرزا شوخ طبع لیغ و متصرف ذهن لیک و نازک تخیل لوق و دقیق

تعقل لوق نیکیت دور انظم و نش و انظمی معدوم و متخذه و حافظه اعدیا نامعلوم آه و قوشس خاطر ای غه

مرغوب و قو او و قوشس کو کلک کا محبوب بو مطلع انینگ دور کیم

قایسی بگر کلچره اول کلگر خندانیم چ بار

تقل قلیلیسی

مولانا نورالدین عبدالرحمن جامی مدظلہ دورو کریم تاجمان بولغای الازینگیک یاوق
خاطلاری نینگ نتیجی جهان اہلی دین کہ بولما سون و تاسپسراویورونکای الازینگ آچوق لؤنگالای
فوایدی دوران خلائق دین اولسول سون چون بو مختصہ و اندکول بولغان جماعت نینگ راس و یسی اول
ذات نفیس و بوسا ادا مطور بولغان گورد نینگ مقیداسی پیشواسی اول کہ ہر یکتا دور مبارک
اسم لاری بو اراق ذابثت بولور دین کزیر و یاز یلماسہ دلپذیر ایہ یاس ایڑی جرأت بولدی چون
الاراطیفی نظم اندین کو پر اک دور کریم حاجت بولغای کہ بعضی بتیلکای یا ایگا معلوم بولسون دیب
برای شبت ایتمیگای کہ کتب الازینگ آتین بتیلسا بو اورا قدین آت و مصنفات لاری ذر لاری ذکرین
قیلیسا گرون بحری اندین تا شمار لاجرم چون بو معنی بلیلیور دعا بیلہ ختم قلیلیور رباعی

یار بومعانی ذری نینگ تممانی

بوداش و فضل لوہری نینگ کانی

کیم ایلاذینگ آنی عالم اہلی جانی

عالم اہلی کا بوجان نی توت ارزانی

طرفہ کویم خواجہ محمد تیا بادی کیم برقرن اول حضرت نینگ مخصوص ملازمی ایدری نظم لاری دین بریت میلاس
وبلیسہ ہم نظم میلاس و نشر لاری دین بریکتہ فہم قلیلیاس و قلیسہ ہم مقصودہ موافق دیماس بارک اللہ

کسب قلیب ایردی اما فقر جانبی غالب ایردی تعریف دالطبی خوب ایردی سلاطین تربیتی
 حضور بغه بولدی لاراوزین یراق تترتی ولیکن سندن صاحب قرآن خالق و لطف مغرط بیلده شیش اراسی غمگوری
 و اولوغ تربیت لار قیلدی و سبیل باطین بقه سندن غالب ایردی ن قوت همول جانب ن اختیار
 قیلدی و حضرت مولانا محمد یار دانی قدس و خدمتی دیم مرشد زمان ایردی و ذلری اوقی ساک اختیار
 قلیب اربعین لار اختیار کسب مقاصد عنونی حاصل قیلدی ایلاکاسی تیل بیلده اسی نظم اتور ایردی
 زندگنی چاغید اوشاقی زند و خرامانی لارینگ مجموعی ایردی و بواشیش کیشی اندینده بخشیراق قیلما دی اول وقت دابو
 قطعنی دیب ایردی کیم

چغوش باشد صبحی باو لارام

لباب از قدح دم در کشیدن

چو غنچه بود در یک پرهن تنگ

هم چسبید و دم در هم کشیدن

اما تقوی وزهد چاغید ابتر لپ بیت برانینگ دور کیم

الهی نور عرفان دین کو کل کابیر صغایر لیلی

که عصیان خلعتی ایچر اضراب احوال حیران

مبارک مقیدی میان دو جوی داکه زکاه یولیه اوزاتاسی حظیه یی ایچید اگنندی دایر سوی عزیز لار خطیه سیغ

عیشی نوایی مجالس النفايس دن

میزرا بیک انسانیت و خوش اخلاق لقی و انحراسن و ستم قدر مکن دایکان ایردی طبع و فهم
 و آثار و تواتر و ابرو ایکی طلب بیگیت لاری اراسی داسر ابد زنده ذبسنی وقت و مکان نقیبه بین نخدی ایردی و طبعی
 دونه عویف لار دین مستغنی پ مطلع انیسنگ دولیم

کوزونک ن باقرا بولوتور

یم جانغقرا با بولوتور

ذوق فیتین دو وقایف دین طودنکس که چو ب ایتماق بوقیا قاشید احوالات دین ده اچه اینک تیل کا
 بونوع بیات کوب اوتا ایزنی اما بکر کز پواقیب بریر و ایتیماس ایردی بطلعین نقیبه کاتب انیسنگ
 یادگار دین دیو نذابتیب مسیح حیف و یوز حیف و دینغ و یوز میسنگ دینغ که حیات چشمه سی دین زیاب بولادی
 و عمری نخلی یوقی دین بزمیادی مذهبی سمرقند محفوظ سید احمد جاتی بیک سملله الله مدد سی دامتبعین مفرق لاری
 مکانی روضه جنان و روحیه فردوس اعلی و امکان بولسون

سید حسن اردوشیر
 بوقیغرا اما مشایخ و ایردی انداقلیم میزرا بیک فرزند مشایخ سید ایردی
 زده انکار هم بوقیغرا بوقیغرا ترک و سارت اراسی داندین تمام اقل کیشی کوراید و زمین بیگیت لیکدا ظاهر علومین

بوکیشمی ایدیلار آتام اچ وصیت قیایب ایدیلار اول وصیت بودور که
اصلا ذاتونغه سزینگنی ایتماعیل سپ بی بلیه آشنا بولمغیل وینه نوکیسه دین قرضدار
بولمغیل دیب ایدی لار انی امتحان قیماق اوچون بو ایشلارنی قیلیب ایزدم
آتامنی سوزلاری راست کیلدی دیدیلار پادشاه بوسوزنی ایشیتیب معقول
بولوب کوپ التفات لار قیلدی .

آشنانه سیغه کومدی انزین نوکیسه دین بیزیر سره قرض آلدی اندین باریب بر چو فالغه
 آشنا بولدی انزین او میغه کیلیب بر بهانه بیلده خاتونینی اوردی اولدورور من دیدی
 خاتونی واد فریاد قیلیب پادشاه غو باریب ایدیکه ایریم کیچ بیر آدم نی اولدوروب آشنانه گما
 کوموب ایردی بو کون منی هم اولتورور من دیب ایردی قاجیب موندیه کیلدریم دیدی
 پادشاه کیشی بو یورگونچه بولای اول دوست بولغان سپاهی من او بی نی کورگن من دیدی
 پادشاه بو یوردی باریب کوپ ایزا و اهانت بزدی حضرت لقمان نی او غول لای
 ایدیکه هی دوستوم منی قویونگ بولمه اولدورار لاریب یالباردی اصلا اونا مادی
 غیر کیشیدین زیاده تعدی قیلور ایردی بو سوز بیلده پادشاه گابارور ایردی یولده
 نوکیسه او شلاب ایدیکه ایددی سنینگ اولدورور لار منی پولومنی برگیل دیب
 کوپ ایزا و اهانت لار بزدی بو صفت بیلده پادشاه نینگ آدیغه کیلدیلار
 پادشاه سوردیکه ای لقماننی اوغلی نه اوچون مونداغ ایشلار نی قیلدینگ ایدیلار بیج
 ایش قیلغانیم یوق انده خاتونی ایدی بر کیشی نی اولدوروب قاف بیلده آشنانه گما
 کومادینگم دیب سرزنش بزدی شول زمان پادشاه ایکی اوچ سپاهینی بو یوردوب
 کومکان جاییدین قاف بیلده دوروب باردی قافنی آچیب کورسه لار بر قوینی
 گوشتی چقدی پادشاه حیران قالدی بونه واقعه دور منگار استینی ایغیل دیدی

توں آلیب سوداگر چیلینغ قیلیب اوزوم نی قوتقارای دیب نینه مینگ
توں آلیب ایردی یوق بولمادی اندین سوداگر لیک قیلیب فایده کور
مینگ مشقال آلتون آلیب حضرت لقمان علیه السلام نی خدمت
کیلیب آدیلا رید قویدی حضرت لقمان بیر مینک مشقال نی آدیلا راز
نی آلمادیلا بو آدم حیران قالدی سوردیکه نه اوچون مونداق قملور سیز دیر
مندین الکان پولینکنی اوچ مینک مشقالی اوزیمغه تیکاندور مینک مشقال
ی انی آدیلا رید بولوب اوچ مینک تنگ نی آلیب جو

ت قیلیب دورا کریم لقمان حکیم اوغول لاریغ اوچ وصیت قیلدی لار
خاتونغه هرگز سرنیکنی ایماغیل وینه هرگز نوکیسه دین قرضدار بولماغیل وینه هرگز
بولماغیل دیدیلار فرزندلاری بو اوچ وصیت نی امتحان قیلماق اوچون باز
آلیب سویوب قافغه تیقیب آلیب خاتونغه ایدیکه بیر آدم بیله اوروش
ب ایردم بولوب قالدی حیران بولوب نور قوب منوره کیلاتور دیم دید

بغدادی چیتقا سمو دیدیلار نیا جلالی ایدیکه قچان ارفدین بغدادی چیتقان یه کور کانموسن
 دیدی حضرت لقان ایدیلار اذاق بولسه نه او چون یا تلغ قلیب یخشیلیغ
 امید ایتار سن دیدیلار بوسوز بیلده خواجه گناه دین یاندی .
 حضرت لقان خلق غوکوپ منفعیت ییتنکورور ایدیلار هر کیشی پول و
 مال قرض آلسه بی گواه بیور ایدیلار بیرون بیر آدم کیلیب مینگ مشقال التون
 قرض آلدی کونکلیده قصور قیلدیکه بیراهی دیب آیب باریب بیر قزیل
 لتگا اوراب یانیده قویوب ایردی گوشت فم قلیب بیر قزو آیب
 قاجتی آیب باریب حضرت لقان نی آدیلا ریغه تاشلادی کورمه لار که
 اوزلاری کیشیغه بیگان آتونلاریدور آیب اویده قویدیلار اول کیشی نیه
 کیلیب مینگ مشقال التون کراک دیدی نیه مینگ مشقال التون بیردیلار
 کونکلیده ایدیکه اولده هم کیشی بیق ایردی الحال هم یوقدور دیب نیت قلب
 بیلده بر اولغ سودین اوتوب بارور ایردی آلتونی قولیدین سهرفه توشوب کیتدی هر چه
 ایستاب تا پالمدی اول کیچه حضرت لقان غسل قیلما قغه توشوب تاپیب آدیلا
 آیب باریب اولیلاریده قویدیلار اول کیشی نیه مینگ مشقال التون لازم دیب
 کیلمدی نیه بیردیلار نیه یمان نیت قلیب ایردی یانیدین توشوب قالدی

یگرمه سکینزیمچی قصه حضرت لقمان نینگ واقعه لاری تور

حضرت لقمان حضرت داود علیه السلام نی وقتلاریه بار ایردی لار زات لاری حبش دین ایردی اما بیزدیگر نی قلی ایردیلا خدایتعالی غه کوپ طاعت قیماغان سبب لاری دین اوچ مینگ بیش بوز یا شده عملاری تمام بولدی . بیر لون توش و قتی ایردی خدایتعالی ایکی فرشته نی مباردی کیلیب ایردیلا ای لقمان خواهلانگ پیغمبر بولغیل خواهلانگ علم حکمت نی تعلیم برای دیدیلا حضرت لقمان ایریلا . پیغمبر لیک اولغ یولدور علم حکمت دین کوپ کیشینی حاجتی چیتار دیدیلا . انین بوفریشه لار علم حکمت نی تعلیم بریدیلا . جمیع پادشاه و اهل عالم بولا کا محتاج بولدیلا حضرت لقمان علیه السلام بیر کون تمام خلیق کا نصیحت قیلیب اولتوروب ایردیلا بنی اسرائیل اولغ لاری ده بیر کور کور دیکه خلیق لار بیر بیر گایغیلیب دور کیلیب لقمان نی کوروب سوردیکه ای لقمان بو مرتبه نی قیدین تاپدینگ حضرت لقمان ایریلا راست یولغ یوگانیم دین تاپیم دیدیلا . حکایت قیلیب دولا که بیر کون حضرت لقماننی خواجلاری بغدادی ایلغیل دیب بووردی بو کیشی ارفه ایکتیلار خواجلاری کوروب اییدم من بغدی ایلغیل دیسام من ارفه ایکیب من دیدی حضرت لقمان ایریلا ارفه ایسام

دیدی ابراهیم علیه السلام بت نی آتالارینی آلدیدین ناری آلیب باریب
 بوینیغه بیر ایپ بانغلاب سودراب بازارغه آلیب باریب قیچقیر دیلار کیم
 خریدار بار موسن مونداغ نیم سره دور کیم ایشیتکالی قولانغی یوق لوگالی کوزی یوق
 تو تقالی قولی یوق یوگالی آیاغی یوق هر کیم آله ضرر بولغای هر گز فایده سی
 بولمغای دیب قیچقیر و ر ایر دیلار القصه بیر یوگالی کیلیب قضای حاجت غه
 اولتور و بولوب دیوارغه تایاب قویوب اولتور و ب ایر دیلار بر ایت کیلیب
 بت نی باشیغه سییب کیتی اندین نینه سودراب آلیب کیلیب آتالاریغه
 ایتی لار کیم اسی آت بول نچوک تنگری بولور باشیغه ایت سییب اوتار کوزی
 کورماس دیدیلار آتالاری ایتی کیم اسی ابراهیم بیزنی خدایمیزنی مونداق سودراب
 بولغاب یورور سن دیدی ابراهیم علیه السلام ایتی لار اسی آتا اول اگر خدا بولسه
 سودانغان بیله سودر لور مو و بولغانغان بیله بولغانور مو بو اوزونگ یفاچدین سیاغان
 نیم سره دور هر گز تنگری ایماس تنگری دیگان همیشه خاندور تنگری دیب آمانخی
 بیرنی آی وکون ویولدوز و دریلار و تاغ لارنی و جمیع موجودات و مخلوقات لارنی
 یرانغانخی ایتور لار...

شعله سی بیلده روشن قیلیب دور یولده وزلار هم بار ایمنی لر کیم بول یرو آسمان نی
 یر ائنگان شولور و دیب سجده قیلدیلار بیر زماندین کیمین میرکا باتیب یوق بولوب
 کیتدی ایدیلار تنگ کیم بویاس ایکان تنگری بولسه ایدی میرکا کیریب کیتماس
 ایدی دیب توروب ایدیلار آفتاب تابان پیدا بولدی عجب بیر شان
 شوکت لیک تنگری شول دیب نینه سجده قیلدیلار کون هم باتیب میرکا
 کیدی بو هم تنگری ایماس تنگری لیک کایراماس مونیگ هم ائنگان ایگاسی بار دور
 دیب حضرت حق سبحانه و تعالی غه کونگل باغلاب کوز تکیب تور دیلار خطاب
 حضرت الهی بولدی کیم ای ابراهیم اولارغ باور قیلماس سن کیم گام سجده قیلور سن
 دیدی حضرت ابراهیم ایتی که یرو لوک و جمیع مخلوقات و موجودات نی و منی
 یر ائنگانور شونگا سجده قیاور من قوا تعالی ائی و جئت و جهمی للذی فطرا
 السموات و الارض خینفا و ما انا من المشرکین دیدی وقتیکه سکیز یا شوق
 کیردیلا آنالاری نینه آلیب باردیلار نیچه کوزین کیمین آنالاری بیزت قیلیب
 ساتقالی بازارغ چیقار دیلار مونچي تنگ گامسانبیب کیلمایا دیدی سودیلار
 مونچي نیمه قملادو کیم اذور آز ایتی که اءلام سن آدم یوق میرد کت
 بولورنگ بیلماس سن بو خلق نی خدای دور بیر نینگ هم خدایمیز دور

روشن قیلور اییدی آتارینی ابراهیم قویلار نمودنی رلیغیدین نور فوب بیتاغ نیما
 کاواکیغ آلیب باریب قویلار اولسه بوشونده اهل سون لوزیمینی آلدید
 اولدور کونچ دیب تشاب کیتدی لار باش برماقلارینی اغزیلیغ سالیب
 اییب یاتار ایردیلا انالاری اوچ کونده تور کونده باریب کوروب اییزیب
 یانر ایردیلا الل تعالی نی قدرتی بیله سیتی یا شته کیدیلار بی کون انالاری اوکا آلیب
 باردیلار انالاری دین سوردیلا کیم منینگ تنگ کیم کیدو انالاری ایدین سنی پیداقیدغان
 تنگ نینگ من دورمین ینه سوردیلا سینگ تنگ نینگ کیم دور دیب انالاری
 اییدی آتنگ آزدیدی ینه سوردیلا آتامنی تنگ سیسی لیدور دیب انالاری اییدی
 آتنگ نی تنگ سیسی نمودیدی ینه سوردیلا نوزنی تنگ سیسی کیم دور دیب انالاری
 اییدی نمودنی تنگ سیسی بت دیدی ینه سوردیلا بت نی کیم قیماغان دیب انالاری
 اییدی بت نی آتنگ قیماغان دیدی ینه سوردیلا مخلوقنی خالق قیلما
 خالق نی مخلوق قیلورده مخلوقنی قیماغان خالیک کایر مودیب انالاری تنگ
 توردی بو واقعنی آزرغه ایتمی از بویو دیک ینه ایلیتیب اوشال کاواکغه قویوب
 یانغیل بیز غضر قیاور دیدی انالاری ینه شونده ایلیتیب قوییدی انده اولتوردیلا
 بیلاس ایردیلا تنگ یلاری کیم دور بر لون کاواکدین چقیب آینی کوردیلار عالم نی

سر بغوزی

قصص الانبياء دن

اون برينچي قصه ابراهيم عليه السلام ني واقعہ لاری
... ديب دورار اتمليدہ کیم دنیاہ تور کیشی جمیع عالمغہ پادستناه
بو اغان ایردی ایسی مسلمان ایسی کافر ایسی مسلمان نی بیری سلیمان علیه
السلام بی بی اسکندر ذوالقمرین ایردی یار کافر نی بیری شداد اعین
بیری نمرود اعین ایردی روایت قیلیب دورار کیم بیرون نمرود توش کوردیکیم
اسماندین بر قوچتار پیدا بولوب کیدیب نمرودنی اورب تختیدین یقتیب
تشلادی نمرود اعین قورقوب او یغاندی ایرتہ بیرله جمیع معجزالارنی میغیب
تعبیر نی سوردی معجزالار جواب بوردیکیم بات فستندہ بیر اوغول پیدا بولوب ملک
مملکت لاینگ نی خراب قیلور دیب بوسوز دین نمرودنی کونگیغیزه روحه توشوب
ایتی کیم بهر خاتون توغسه اوغول بولور اولدور دنگ لاری دیب بهر اوغول بالارنی اولدور دیلار
قیز بولور تیگمادیلار اندین نمرود علیه السلام نی بیزت تراشی بار ایردی الی تاریخ
ایردی بت قیما خان اچون آزدی ایردی لاری خاتونینی ہیچکیم میلاس ایردی بیرون
اوغول توغدیله افتاب تلمت مشتری سعادت قرانغو کیچر نی شعلانی

حکمت

غریب لیغ ده غریب بولگان غریب لار
غریب لار حالی نی بیلگان غریب لار
سبب بیرله یراق یرگا باریمان
قرینداش قدرینی بیلگان غریب لار
سوساگانه سوگا محتاج بولغان
تریمده زار اولوب اولگان غریب لار
کیشی بیلماس غریب لار حالی نیدور
مگر بیلگای غریب بولغان غریب لار
غریب لیغ قاتیغ ایشدور ای عزیزیم
کیم اول بی قدر اولار مسکین غریب لار
کیل ایمدی احمد اوزونگا باققیل
غریب سین سین غریب مسکین غریب لار

احمدیستوی حکمت

میشک بیلینگ بو دنیا باچا خلقدین اوتارا
اینا نماغیل مالینگا بیر کون قولدین کیتارا
آتا آنا قریندایش قیان کیتی فکر قیل
تورت آیاغلیغ چوبین آت بیر کون سنگا کیتارا
دنیا اوچون نهمیما حقدین اوزگانی دیما
کیشی مالینی میما صدات اوزره توتارا
اعل و عیل قریندایش همچا کیم بولمایدی یولدایش
مردانه بول غریب باش بیلینگ بیلدیک اوتارا
قل خواجه احمد طاعت قیل بیلینگ یلمایم چه ییلن
اصیلینگ یلسانگ آب و گل نیه گل گا کیتارا

بوخوارزمی محبت نامه سینی
عطار د کوردی سالدی حامه سینی

قطعه

طمع دامندا قالور قوش ایما سمین
تلمیم ایوان اوزه اوچقان حمامین
قیلمچ تیک تیل بیله توتوم جھان نی
قناعت ملکی ایچرا پادشاه مین
خرابات ایچره مسجد دنی سیریم بار
کیم اوش هم زندمین هم پادشاه مین
نیچه حشمت لی سلطان بولسه بولسون
ایتمان مال اوچون مدح و ثنا مین
قیامت قاتیکین قالسون آتینگ تیب
سینگ تاپقونگدا بولدوم آشنا مین

حقیقت باریدین ایریلسه بولماس
 خرد بیرلا جهان افسانسی مین
 ولی زنجیرینگیز دیوانه سی مین
 اولوم دور بیزگا جانان سیز تیریلماک
 محال ایرور تنه جان سیز تیریلماک
 کونگول مهری نظر یولیندین آرتار
 نگاری جویننی جان بیرلا تارتار
 حسن نی تا حویدا قیلدی خالق
 حسن بیرلا وفا یولماس موافق
 جفا دین اینگر اما س بو یولدا عشاق
 وفادین جوینگیز مینگ قاتلا خوش راق
 ایور مین یوزینچه کیم کیلسه محنت
 جفا سیز دین تاغی سیز دین محبت
 اوغان یوسف جمالین سیزگا بیری
 محبت کیمیا سین بیزگا بیری

سنگاتا بولدوم ای جان آشنامین
جفانگ ایلگیندین اسرو مبتلامین
سلیسین اوزومی اوزگا دیاره
کونگونی باغلاغاین اوزگا یاره
تالیم گلچهره نرگس کوزلی لار بار
شکر دو داغلی شیرین سوزلی لار بار
ولی کونگول قوتولماس دایمینگیزدین
قموق شکر تامار دشنامینگیزدین
باغیشلا سانگ قانیم سلطان سین آخر
کوزوم گانور تنیم گا جان سین آخر
داور سیز نینگ دورور دوران بارینچه
قولونگیز مین تنیمدا جان بارینچه
بیلور مین کیم سیز ننگدیک بولمای ای جان
بو یون سوندوم جفاغه قول مین ای جان
کیشی قایدا اولار دین بیلسه بولماس

خوارزمی محبت نامہ دن اونونچی نامہ سین ایتور

ایا نامہربان عہدی بقاسینز
جھان ییل تیک عمر گل تیک وفاسینز
قموق یاقوت ایرین لی سوزی دزلار
وفاسینز لیق نی سیزدین اوگر انورلار
عمر محنت بیلہ پایانه کیلدی
کونگول جورونک ایلندین جانہ کیلدی
مینسی اولتوردی عشقینگ بیر ماونگ داد
بارور مین آستانا نگدین یار خیر باؤ
کوزوم کوردی جمالینگ شیوہ سینسی
کونگول تاتمادی باغینگ مینوہ سینسی
ایرور جان مقصودی ایرینگ نباتی
حسن نونگ عم بولور آخر زکاتی

سمست و فرود تورینه موسیقی دایخشی نیمه لار بانقلاب تور یخشی نخش لاری و
 یخشی پیش رولار بار دور اهل فضل و اهل هنر غه علی شیک چه بی و مقوی معلوم
 ایما س کیم هرگز پیدا بولمیش بولغای استاذ قل محمد و شمنخی نیلی و حسین عودی که م سازد ابرامه
 ایدیلار بیک نینگ تربیت و تقویتی بلیه مونچه ترقی و شهرت قیلدیلار استاذ بهزاد و شاه
 مظفر تصویر دابیک نینگ سعی و استماعی بلیه مونداق مشهور و معروف بولدیلار
 مونچه بنای خیر کیم اول قیلدی که کیشی مونداق قه موفق بولمیش بولغای اوغول و قیز و اهل و عیال
 یوق عالم فی طوری فرود جریده او نکاردی اوایل نهروار ایدی او اسط بیک بولوب نیچه محل استر اباد
 حکومت قیلدی او اخر سپاهی لبقنی ترک قیلدی میرزا دین نیا الماس بلکه ییلد امیرزا افغانی
 مبلغ لار پیشکش قیلور ایدی سلطان حسین میرزا استر اباد چر یکمیدین یا نغاندا استقبال غه
 کیلدی میرزا بلیه کور و شوب قوقونچه بیر حالتی بولدی قوبالما دی کوتاریب المتدیلار طبیب لار
 اصلا تشخیص قیلالما دیلار تا نکلا سیغه اوق تینگری رستیفه باردی بیر بیتی حسب حال
 فاقع بولو تور

بودردیله که اولار مین مرض چو ظاهر ایما س
 طبیب لار بولغاننی چاره قیلغایلار

ینہ علی شیربیک نوایی ایسی بیگی ایاس ایسی بلکہ صحاحی ایسی کچھیک لیلی و اہم کتب
 ایکاندورلا، خصوصیت بسیار ایکاندور، بیلان فی جریمہ بلیہ سلطان ابو سعید میرزا بہ دین
 اخراج قیلیدی سمقندغبادی نیچہ پیل سمقندتہ ایسی احمد حاجی بیک مرہی و مقوی سنی ایسی
 علی شیربیک مزاجی نازک بلیہ مشہور دور ایل نذالکتی فی دولتی نینک غروبین تصور قیلور
 ایریلار اذاق ایاس ایکاندور بو صفت الکاجبلی ایکاندور سمقندتہ ایکاند اہم او شہر مذاق
 نازک مزاج ایکاندور علی شیربیک نظیری یوق کیشی ایسی ترکی تیل بلیہ تاشعرا قیب تورلا
 ہسچ کیم آنچ کوب و خوب ایقان ایاس التی مثنوی کتاب نظم قیلیب تور بیشی
 خمسہ جواید اینہ بیری منطق الطیر و زنیہ لسان الطیر آلیق تورت غزلیات دیوانی ترتیب
 قیلیب تور غایب الصغر نوادر الشباب بدایع الوسط فواید الکبر التلیق بخششی رباعیات ہیوم بار
 ینہ بعضی مصنفلق بار کیم بو مذکور بولغانلار غدا تو پست راق و ست راق واقع بولوبتور اول
 جملہ میں انشالاری مولانا جامی غہ تقلید قیلیب جمع قیلیب تور حاصل کلام ہر کیم گاہر ایشی
 اوچون بہر خط کیم قیب تور بیغیشتور بوتور ینہ میزان الاوزان التلیق عروض بیتیب تور بسیار
 مدخول دود میگیرہ تورت رباعی و زنیہ تورت وزندہ غلط قیلیب تور بعضی بحر نینگ اوزنیدہ
 ہم [ینگیلیب تور] عروض غم متوجہ بولغان کیشی گام معلوم بولغوسیدور فارسی دیوان ہم
 ترتیب قیلیب تور فارسی نظم افانی تخلص قیلیب تور بعضی ابیات کیان استور ولی الشر

میرزادین مین الدیم موندین سوگونوسی وقایع دابولوب اوزگا کیفیت لامعوم بولغوسیدور
سمرقند تختی فدا اولور کواج سمرقندیک لارینی بورونغی دیک اوق سعایت و عنایت قیلدیم...

مین سمرقند الغاندا اون تو قوز یاشیدا ایدیم نی کوب ایش کوروب ایدیم نی تجربه بولوب
ایدی ایلینچی بوکیم منینگ غنیم شیبانی خان دیک پر تجربه و کوب ایش کورگان و اولوغ
یا شلیق کیشی ایدی اوچونچی بوکیم بیز کاسمرقندین بیسچ کیشی کیلما ایدور ایدی اگرچه شهر ایل
میگاکونلو ک ایدی ولی شیبانی خان نینگ تورقونچی دین بیسچ کیشی بو خیال نی
قیلا آلاس ایدی تورقونچی بوکیم منینگ غنیم قورغاندا ایدی هم قورغاننی ایلندی هم
غنیم نی قاچورودی بیشینچی بوکیم بیز سمرقند قصدیغه کیلیب غنیم قوتیدوروب
ایکینچی مرتبه کیلگاندا ایننگری راست کیلتوردی سمرقند فتح بولدی بو ایتلیگان دین غرض
ایلکاسنگ کم اوعاق ایاس بیان واقعی بو ایدی کیم مذکور بولدی بو ایتلیگان لار دین مقصد لوزینی
آرت اوعاق ایاس راستی بو ایدی کیم مسطور بولدی بو فتح ته شعر الاتاریح لار ایتیب ایدی لار
لول جمله دین بیرویت حاطر دا قالب تور

باز گفت خرد که تاریخش

فتح با بر بحد اور است بدان

اگر شاید بششش ماهش نیاید

سنگ تاریخی هم طوری واقع بولوب تور

عبد اللطیف خسر جمشید فر که بود

در سلک بندگانش فریدن زردشت

بابا حسین کشت بشب جمعه اش بتیر

تاریخش این نویس که بابا حسین کشت

للطیف میرزادین سوگر اشا هرخ میرزانیگک نبره سی ابراهیم سلطان

عبدالله میرزا کیم اولوغ بیک میرزانیگک کویاوی ایسی تخت قه اولتوردی بریار

یلغه یاق پادشاه لیتق قیلدی اندین سوگر سلطان ابو سعید میرزا الدی

سلطان احمد میرزا غه بریب ایسی سلطان احمد میرزانیگک فوتی

سلطان محمود میرزا سمرقند تختی غه اولتوردی سلطان محمود میرزادین سوگک بایسنغ

شاه قیلدیلا ترخان لارنی غوغا سمید بایسنغ میرزانی اینی سی سلطان

یکی کون اولتور غوز دیلارینه بایسنغ میرزاوق الدی نچو کیم بوتاریغ دا مذکور بولدی بار

قبله سی نیسنگ سمتی منجم طریق بید عمل قلیب تورلارینه برحالی عسارتی پشت کوهک
 وامنسی دارسه دورکم زریج بیتسک نیسنگ التی دور اوج آشیانه لیتق دور اولوغ بیک
 میرزا بوسد بیله زریج کورگانی بیتیب تورکم عالمده حالابوزریج مستعمل دور اوزگازریج
 بیله کم عمل قلیورلار

تیمور بیک سمرقند نیسنگ حکومتی نی حبیب انگیر میرزا غم بیریب ایسی حبیب انگیر نیسنگ
 فوقی دین سوگ اولوغ اوغلی محمد سلطان غم بیری حبیب انگیر شاه رخ میرزا جمیع
 ماورالنهر ولایتینی اولوغ اوغلی اولوغ بیک میرزا غم بیریب ایسی اولوغ بیک میرزا دین اوغلی
 عبداللطیف میرزا الدسی بومیش کونلیک اوتار دنیا اوچون انداق دانشمند وقاری آتاسینی
 شهبه قلیب ایسی اولوغ بیک میرزا نیسنگ فوقی نی تاریخچی طورسی واقع بولوبتور تاریخ فوت
 اولوغ بیک میرزا بودورکم

اولوغ بیک بحر علوم و خرد
 که دنیا و دین ازو بود پشت
 ز عباس شهید شهادت چشید
 شدش حرف تاریخ عباس کشت

اوروشینی تصور قلیب تورلارینه پوسته کوسک نیگک ادره سنی کان گل نیگک
 قراسوی نیگک اوستیدالیم بوسونی آرجست دیرلر جریباغ سالیب تور نقش
 جهمان غم موسوم مسین کورکاندا بوباغ بوزولوب ایدی آق بیش قالمایدور ایدی
 ینه سمرقند نیگک جنوبیدا باغ چنار دور قلعہ غیاوق تور ینه سمرقند نیگک قویبایندا باغ
 شمال و باغ بھشت تور تیمور بیک نیگک نبیروسی جھانگیر نیزانیگک اوغلی
 محمد سلطان میرزا سمرقند نیگک تاش قورغانیدا چاقا دایرہ مدرہ سالیب تور تیمور بیک نی
 قیزی و اولادی دین بیکیم کہ سمرقند تہ پادشاہ لیت قلیب تورلار بارینی قبری لول مدرہ دور
 اولوغ بیک میرزانیگک عمارتلا ریدین سمرقند قلعہ سنی نیگک اچیدا مدرہ و خانقاہ دور
 خانقاہ نیگک گنبدی بسیار اولوغ گنبد دور عالم آنچه اولوغ گنبدیوق دیب
 نشان پرورلار اوشبہ مدرہ و خانقاہ قہ یاق بیر غمش جہم سالیب تور میرزا جمای غہ
 مشہور دور بہ نوع تاشلار دین فرش قلیب تور خراسان و سمرقند تہ آنچه جہم معلوم
 ایما س کیم بولغای ینه بومدر سرنیگک جنوبیدا میر مسجد سالیب تور مسجد مقطع دیرلار بو
 جہست تین مقطع دیرلار کیم قطعہ قطعہ یفاچنی تراش قلیب اسلمی و خطای نقش لار
 سالیب تورلار تمام دیوارلاری و سقفی اوشبہ بوسون لوق تور بو مسجد نیگک قبلہ سی میلہ
 مدرہ مسجد نیگک قبلہ سی نیگک اراسیدا بسیار تفہات تور غالباً بو مسجدنی

ظہیر الدین محمد بابر . بابر نامہ دن

تیمور بیک نینگ و الووغ بیک میرزا نینگ عماراتی و باغاتی سمرقند
محلقاتی داکو پتور سمرقند اسکی داتیمور بیک بیر اولوغ کوشکد سالیب تور تور
اشیان لیتق کوک سرای غم موسوم و مشهور و بسیار عالی عمارت تور
ینہ آھنین دروازہ سیغہ یاقوق قلعة نینگ ایچیدا بیر مسجد جمعہ سالیب تور سنگین
اکثر ہندوستان دین الیتگان سنگ تراش لار اندا ایش قلیب تور لار مسجد نینگ
پیش طاقی نی کتابسی دابوایت نی واذیر فرغ ابہ اسم القواعدالی آخر اندا
اولوغ خط بیلہ بیتیب تور لار کیم بپر کرود و ایکی کرودہ یاقوق میردین او قوسا بولور بو ہم
بسیار عالی عمارت دور سمرقند نینگ شرقی دایلی باغ سالیب تور بیرری کیم
میراق راق تور باغ بولدی دور یاقوق رانغی باغ دلکشادہ اندین فیروزہ دروازہ سیغہ چ
خیوان قلیب تیرک ییغاچ لاری ایکی طرفیدا الکتوروب تور دلکشادہ ہم اولوغ
کوشک سالدوروب تور اول کوشک تہ تیمور بیک نینگ ہندوستان

توقیر

بزر نظر قیلدیم قول اولدوم آیه مین
اول سبب مین جان و دلنی آیه مین
گر زنی شایتم نیکورسه فدای
ختم خیزنده سر گذشتیم آیه مین

سین سنینگ المکنیک دین ای دل نبد مین
وه چچان تنکامین اول دلبنده مین
بیوف لاره زنی قیلدینگ آیه
سین تنکاسلطان سن ای دل نبد مین

ای کونول یار سیز گمانلی بار بار
قاید آکیم اول دلف عنبر بار بار
چیک جفا او جور و نازی بارینی
بیر کون اولغ ای کیم دنگای لار بار بار

گرچه قوروش اس کوزوم تنگ یاشینی
حق اوزون قیلدون اول ای تنگ یاشینی
بیغلاما کوپ بو وجودینگ عشق اولی
نی قوروغین قویوب سی نی یاشینی

سے اعجاب
 اول مہینک جان و جب نام غم غلام
 جلدین از تون محراب نام غم غلام
 نیر زمان خالی ایسا س میں باویں دین
 نیر جان و روا نام غم غلام

بی وفالینخ ایچہ پر رونق موبو بود
 دعوی عشق الماس حق موبو بود
 نیر سانخینب گنگ بیزا میل و ای کر کر
 نیشی لاینگ ایشی موندق موبو بود

کہم کہ جان لیتق بوسہ جانانی کر کر
 خستہ نینک التہ درسانی کر کر
 گویا صلی
 نیر کچون ہر کشتی سپہا کر کر
 بو جیت نینک کی پایانی کر کر

بونی قاش و غمزہ عیب از ایور
 بونی شکل و شہود وقت از ایور
 سپہر گام آسان دور اگر مین بولہ اسم
 سین بیزین لیکن منکا دستہ از ایور

مینی شیدا قیلا دورغان بو کو نکل دور بو کو نکل
لوق بیگین قامتیمیزی قرا قاشلیغ لارا پون
مینی یازغور ماسور دیب کیم میننگ حاتم یاس
بارا دیر لارا ایشیک ساری دما دم نیتایم
اوز گدین کوراکه کوزونگ یاشینی اسی لطفی

خوار و رسوا قیلا دورغان بو کو نکل دور بو کو نکل
متصل یا قیلا دورغان بو کو نکل دور بو کو نکل
اول تمنا قیلا دورغان بو کو نکل دور بو کو نکل
کوپ تقاضا قیلا دورغان بو کو نکل دور بو کو نکل
عین دریا قیلا دورغان بو کو نکل دور بو کو نکل

نکار اسین سیزین مندین نی حاصل
چو گلیم رنگ ایماس بلبلغه بوی
جفا و مشوه لارنی فن توتوب سین
کیشی کیم یوقتمورده مهز و فاسی
بو تورلوک حسن ایلا لطفی تورلوک غم

اگر جان بولاساتن دین نی حاصل
بهار و باغ و گلشن دین نی حاصل
موزونگ تیک عشوه و فندی نی حاصل
اگر خورشید دور آندین نی حاصل
عنایت قیلماسانک سینین نی حاصل

پری یوزلوک بیگیم جان لار فدا بولسون سنگما
مخلوقلت تین صورناری اول حسن و جمال
یب حاسد تیلیندین دمت بیواس چون سلام
و فاسیز لارغ بیر میشر لار ازلدا کور کنی
باقساگ زکات حسن اوچون ای کورکابای

دنیا احسن آتی بار ای کان بق بولسون سنگما
اول که یوقتهور تم ایرو اول هم عطا بولسون سنگما
لوز اوچنی دایدیر اکتین مرتبا بولسون سنگما
بوکمال حسن الما قاید اوف بولسون سنگما
لطفی مسکین دین اولگونچه دعا بولسون سنگما

سینی جمعی که گلر خسار دیر لار
قد ایر ماس ایرور روح مصور
لمر اسلی کوروب تارتیک یگما قینگ
یب لار بارچه دویم دین حاسان
پاچینگ روم اوچه چین دین باش چیتاردی
اولکل ساده ایل دور عشق ایلی کیم
دم دور اول آفیز فکرنده لطفی

بو قولنی عند لیب زار دیر لار
روان اول کیم آنی رفتار دیر لار
مثل بیزار و مینک بمیاردیر لار
تیه چاکنی بسی دشوار دیر لار
آنی اول وجه ایلا سویمسار دیر لار
سینینگ تیک بی وفانی یار دیر لار
خلایق بیلک ای آنی بار ذیر لار

تقی نینگ کونگلی دور وار الھیانت
صیانت خانہ غم قیلم خیانت
اگر تاپیل نہمت آلدیفہ ساچ
وگر بولماسہ آغزینگ عذر اوچون آچ

.....

بیراویول بیلمایسین یوز لانسہ چولغہ
سیلب گر سالماسنگ سن یخشی یولغہ
قیوانصاف ایرور قیسی دیانت
ایرور انداغ اولوغ بخل خیانت
اگر آلدینگدہ طفلی بول ناگاہ
یانار اوتقہ توشارین بیلنگ آگاہ
اوزاتمیس بولسانگ انگا دست الطاف
نچوک بولغای مسلمانلیغہ انصاف

.....

قیو ایشگا رضا بوسنگ کو نکل وہ
 اگرچہ قیما سنگ بوسنگ لویولہ
 ایرور عصیٹا رضاسی چونکہ عصیان
 رضای کفر دور کفر ای مسلمان
 مسلمان اوغلینی کورسنگ کوزونگدیک
 ضرورہ نفع وہ بیدنگ اوزونگدیک
 قیو قل نینگ مونیگدیک بولہ حالی
 بودوریشک مسلمانلیغ کمالی
 اگرچندیکہ بولہ شبیہ کسم
 روا کورسنگ انی لوزننگا عم
 روا کورمہ مسلماننی غ زنهار
 اگر بیرسنگ بنا گاه ایله اظهار
 خصوصاً بیرمگیل تقوایک ایرگا
 مغیلان سیپاگیل ریجانلی سیرگا

خیانت دین سیراغ بولماق بیانی

کیل ای کامل کمال ایتسنگ بیانی
کیشیگا قیلماغیل عسگر خیانت
خیانت کیم کیم قهله دین کوز دین
ایاغ دین عضو پنھاندین بسوز دین
مونه بیلگان جمیع آدمیزاد
ایمس حاجت نه بیریر ایلاسم یاد
خیانت کیم ایرور پیدا کونگل دین
مونه انگلا دیانت بیرمه قول دین
نکیم توشسه کونگل کایا کوزونگ گایا
روا کورماسنگ اول ایشنی اوزونگ گایا
روا کورسنگ مسلمان یغنه آنه
مونه دیرلار خیانت نی یمان

حسب فوق نسب دورای نکو حال
 بیک توندین اوتار خواب ایشلاگان سال
 قراچه اوغلی خواجه اوغلی دین کسم
 معلم بولسه سید دین اوتار عسم
 اگر صاحب نسب توز دور ایشیگا
 نه سوز ایکی خصیت لیک کیشیگا

کیل ای مومن یقین بلینگ کیشترنی
 حساب عمر بی سامان ایترنی
 اوتار دنیا اوچون بولمه گهرفتار
 اولومسه سفهاگیل مانند کفتار
 اگر دنیاغده هر صنگ بولسه فح سن
 نجاست بغماغده کالهر سن
 ایسینز عمر ونگ نجس فحاق رهنده
 قالور سن بیر کون باخر تیرهنده
 اورامچی دیک همیشه تار ایتار سن
 قناعت سینز لیغنگ لهار ایتار سن

اگر دنیاوہ بولے زور بازو
 ولی اندہ قور و غلوق دور ترازو
 طرف موری سنده قوت نیل
 مسلمان نیغده انکا مرحمت قیل
 اگرچه اول ایام آستیدہ دور خوار
 خدا مخلوقیدور آغریتمہ زنهار
 تکبر قیلماغیل ای بی معانی
 فلانی اوغلیدور من ویب فلانی
 اگر آدینگداگی قل بولے والی
 کونگلنی کینه سیدین ایلہ خالی
 بورونغی حالینہ قیلمه نظاره
 آنی تنگدریم عزیز ایتہ نہ چاره
 ایشانمه آتاغہ قالمہ طلب دین
 سورالماستور قیامتہ نسب دین

موعظہ ایشان صوفی اللہ یار

کیل ای نفس آچمغیل کوز عرقیانہ
یوق ایرمیش اعتماد او شبو جھانہ
میسر بولسہ طلا دین سنگا تخت
اوزینگدین پست گازنهار ایماغیل سخت
اگر بیرسہ جهان سلطانلیغی دست
کیشی اوز حالینی یلمک کیرک پست
اگر رتینگ ایرور اعلا ی آفاق
یقیلغان خستہ لانی حالیفہ باق
بو رفعت پیرلہ کوکئی کور حمیشہ
یوزیدور برساری ای یخشی ہمیشہ
اگر حذیکہ اوز نونگ بول افلاک
قویا شدیک اوپ توروب رخسارہ خاک

سعادتی یک مرید اولحق رهنده
بیلوریول باشچی سی نینگ درگهنده
نه رسواییر ایرور نفسی اوچون خوار
مریدنی ایشیکیده یورسه اول زار
جیایوق شرم یوق حرگنر لارده
بیتیکلیک عادی لاردن نسخه لارده
کیچه کوندوزگا کیمنی قوتی بیتیک
حرام ایرمیش اوزینی سایل ایتسه
نبی ایدی قیامت بولسه ای دوست
طمع گین نی یوزیده بولماغای پوست
بیای دیسنگ بوسوزنی ایسته مشکات
طمع بیرله کیچورگان حیف اوقات

کیشینی خدمتیده باغلا سنگ بیل
 جلاویده یوگور سنگ بیر قدم بیل
 بو یورگان دین فنا کیچگانینگ آرتوق
 بو نعمت دین زقوم ایچگانینگ آرتوق
 ولیکن تیک خاص ایرنی جلاوی
 سعادت دور دینگ درویغه داوی
 اینگ دیک ایرنی درگا حیده قیش یاز
 عزیز عمر ونگنی اوتکار سنگ ایرور آز
 اوشل ایرنی ایری کیم بی ریادور
 قدم تغراغی کوزگا توتیا دور
 اینگدیک بنده نی بولسانگ گداسی
 نه دولت دور خدایم نی رضاسنی
 اینگ هر دانه سیدور خرمن زر
 دی سو دور اول ایردین مشک انبر

الکر قرنی برار تویماسه قرنی
 کیشیکا ایتماکای ایر بنده سرنی
 طمع لیک سیلیدین به دور سیلینگان
 تیلانگان دین ایرور آرتوق تیلینگان
 طمع قیلیمه تاپارقه زر نکاردین
 بوزر مهری بوزروین نی حصاروین
 کیشینی مطلبی سیم بولسه یازر
 خلیل نی آتہ سی هم بولسه آزر
 مصاحب بیلماگیل دنیا خصمین
 نسیم معرفت ایسته نه نسیمین
 ایماکاب پوشش کیشیت بیت بیلان پوست
 طمع قیلیم کیشیدین توشه ای دوست
 شش دنیا بولوب ای آدمیزاد
 عزیز عمر ونگ نی هرگز بیرمه بر باد

وگر قازسه اریغ کیرپیک بیله مرد
 انکا بیر خوشنه جو قیلد شورو
 بو محنت بیرلا تاپسنگ پرچه نان
 کیشینی مستی وین اولدور آسان
 قیدیرغان بیره رزقینگ قدری تاشماس
 کیتار قدرینگ قدر دین عمر گنز آشماس
 توکل کنجیدین ای یوز اوگورگان
 بویورگانغه مخالف دور بویورغان
 آلا بولغان آلا بولغاندین آرتوق
 کومولغان تیرموب تورغاندین آرتوق
 اگر تاش حینسه ایلدین کیتیب تاش
 کیشیکا ایسکای مختلی قل باش
 طمع نایغه لب آچقونچه اول آج
 طمع بوی کورونمای بوسدین قاج

طمع دین قاجماق بیانی

کیل ای آزاده پول عمت بیلان یار
طمع زندانینو بولمه گرفتار
بیریکا بولمه دنیا ایشیدین
اور استغنا طمع قیلیمه کیشیدین
خداینگ عمرنه بیرسه قیل قناعت
پورکنی قیلیمه منت دین جراحهت
یوگورسنگ کونده بیرکده اوچون چند
بخارادین یوگورسنگ تا سمرقند
بدخشان دین کوتارسنگ یوزساری تاش
بھاسی بلخ ایچیندا بولسه بیر ماش
اگر باشی بیلان چاه قازسه بنده
کوزینی یاشیچه سو تاپسه انده

حکایت اتمان

نصیحت قیلدی فرزند یغہ لتمان
سنگا جاہل کیشی بحث ایتسه ایجان
جواب ایغیل انکا شیرین یومشاغ
مگر بولغای جہالت خمردین ساغ
انگا سود ایتماسه قیلمه اغاوه
بولور ایجان سری جہلی زیادہ
اگر سود ایتماسه ایماغ صوابی
سکوت ایتماق دور اندین سونگ جواپی

صوفی اللہ یار

ثبات العاجزین دن

حکایت حجاج

مسلمانیںغہ بیر کون ایدی حجاج
دعای خیر اوچون بیزگا قولینگ آچ
دعاغہ قول کوتاردی اول نکو حال
دید یارب بو ظالم جانینی آل
دید حجاج او مثل مرد خداغہ
تیلینگ باردی نچوک مونداغ دعاغہ
دید حجاجغہ اول مرد نکو سیر
سنگا ہم برچہ موندار گادور خیر
گناہینگ کم بولور اولسنگ اگر تیز
کتار ظلمینگ الارنی باشی دین نیز

جمالینگ ساغنیب شام و سحر من زاریغلامن
 جنون صحرا سیده دیوانه مجنون واریغلامن
 یوزونگ شمس ضحی ماه منورای پری پیکر
 لب لعل لسانینگ شمه شکر واریغلامن
 خطینگ باغ بهار و لاله و نسیرین سمن ایردی
 که من چون بابل شوریده گلزار یغلامن
 کورای دیب آرزو برله جمالینگ نی من ای زیبا
 تور و بدور من ایشیکینده ایا غمخوار یغلامن
 کوز و مدین موج اوروب سیلاب ایشکیم توله قان آقتی
 اگر یادیمنغه توشانگ ای پری خسار یغلامن
 الهی مغفرت دریاسیدین مشربنی شاداب ایت
 همیشه شیالله دیب قلندر واریغلامن

وعدہ قیلیبان ایدی جمہایمنی کوراسن
وحدت میدین ایچ کہ بوپیمانہ تصدق
گلگون کیسان حقیقہ اوشل قامت رعنا
مجنون بولاسین اور گولاسین یانہ تصدق
مشرب سنی زلفونگنی ترار رشکی کیلا دور
زلفونگ تاریدین باد صبا شانہ تصدق

بـير باقـيشـينـگا جـمـلـه جـانـانـه تـصـدق
 شـهـلا کـوزـينـگا عـاقل و ديوـانـه تـصـدق
 بـر قـع کـوتـا ريب يـار مـنـگا نـيـم قـر اـه
 جـانـيـم بـير اـسـين يـولـيـده عـسـم خـانـه تـصـدق
 سـاقـي بـولـوبـان سـونـه قـدح نـاز ايـده عـرـوم
 اول غـمـز سـيـديـن سـاغـر و پـيـمانـه تـصـدق
 يـونـف صـفـت اول جـلـوه قـلـيب چـيـق قـاشـيـمـف
 مـيـن او گـولـايـين کـعبـه و تـمـخـانـه تـصـدق
 جـانـيـنـگـنـي اگـر بـير ديسـه اول دلبـر رـعـنا
 جـانـيـم بـير اـسـين يـولـيـده مـردانـه تـصـدق
 مـثـر گـان او قـيـفـه قـيـلـه بـو جـانـيـم نـي نـشـانـه
 کـو کـسـوم بـير اـسـين يـولـيـده حـيـران تـصـدق

اگر عاشق لیغیم ایتم کو یوب جان جھان اورتار
 بو عشق سترین بیان قیلسام تعی اول خانمان اورتار
 من یخانمان تینمای کو یوب یاندیم فراقینگده
 آتینگ تو تسم نگار اوب که زو قیدین زبان اورتار
 قوتیل بیرله ای جاناسنی وصفینگ بیان ایلامی
 تیلیم لال و که زوم گریبان سونگا کلاریم نھان اورتار
 نہ قاتیغ کون ایکان جانان و صاینگدین جدا بولماق
 منی آھیم تو تونیف زمین و آسمان اورتار
 بو درو ایلد خراب اولدوم کیلیب خالیمنی سوزاسن
 ٹینگ باشقہ الم باشقہ یوراکیم نی فغان اورتار
 بو مشرب دروینی جانانکہ میچکیم باشقہ سالمہ
 اگر محشر وہ آہ اور سم بہشت جاودان اورتار

مشرب غزل لار

ازلدین تا ابد دوست لار همیشه آه ویب کیلدیم
تیلیمده ربی الاعلیٰ فی اللہ ویب کیلدیم
که سن اولاد پیغمبر آتینگیز حضرت آفاق
که نوید قیلما غایدار کیم اولوغ درگاه ویب کیلدیم
ازلدین منگا سالدی اوشبو اوتتی ای مسلمانلار
انی اوچون کویارمن تونکون یوز آه ویب کیلدیم
هدایت کورگوزونگ آفاق خواجهم پشت پنجم سیز
اوشگان یوله قالگان مین غیربگاره ویب کیلدیم
کیل ای مشرب امید ایتکیل که عفو ایتکای گناحینگنی
حسن پرله حسیم حرمتی اول شاه ویب کیلدیم

میندی یخاچ اوستیگانجا وید
کاسب پر کرده پرکار ویک
کیتی هنر شوقی بید غصه سی
توشتی یخاچ ایریغہ خاصہ سی
یکہ نیدین بولدی تو تو لما قلیغی
ممکن ایماس اولدی قو تو لما قلیغی
اومی نینگ جنیدین یوق قصہ سی
قالدی آنی خانہ سیننی حصہ سی

ایدی اولوس ایچره بو بر کسب ایرور
کسب نی کیسانک باشینی سب بو اور
کیسه پرز ایمیش ایلگا عننه
بی هنر ایلمنی دیدیلار کنتی خـ
من داعی نجاریلکین اورگانام
ذریه لایم برچه سیک اورکاتانی
بعده قیلیب توروی روان بارغانی
یعنی یغاج قامیشینی یارغانی
برسی آن چوب کغیده رسید
کیر هنر دید کدورا نغیده

ایسکو یغاچ لار انگا معروف ایدی
شهرنی زندانیدین آزا اولوب
تاغنی شیرینیغه فهاد اولوب
سانور ایدی اوزینی تاغ خسروی
تاغنی اوقوب دهلوی معنوی
بارب انگا کیستی یغاچ ریشه سین
قویدی اویرده اونوتوب تیشه سین
باردی ینه کیستی بولک بر یغاچ
یارماغینی فکرینه قیلدی علاج
بالته بیلان بر اوچینی یاردی اول
پانه قویوب تیشه ساری باردی اول
توشتی بناگاه انگا میمون کوزی
عاقل وانا سانوب اول دم اوزی

اويدين اولوغ راق ایدی بر کلبنی
انده وطن توتمیش ایدی میمونی
جان ساتوب اوزنی اوسین ایتوردی تن
اوقور ایدی قصه حب الوطن
سیر ایدی کونگلی تیلانگان میوه سین
باشلار ایدی آومیلیق شیوه سین
بر کونی نجار خردمند فرد
کونگلی یغاج یوقلیغیدین قیلدی درد
اویله که نوکیه لارین قیستری
رسم ایدی نجاریغاج ایستری
ایکدی کله گوشه سینی فرد سین
بیلگا سو قوب تیش سی واره سین
باردی اوشال تاغقه موقوف ایدی

گلخنئی ضرب المثل دن حکایت منظومہ

بار ایدی کشمیر نواہیندہ تاغ
باغ ایرم رشکیدین کو کسیدہ داغ
اندہ عمارت کا بیر اغلیق یغاچ
ستی قولچ بوی اون یکی قولچ
بار ایدی چوخ نعمت الوان لاری
خرم معمور ایدی حیوان لاری
زلف کبی سنبل خوش بولاری
راحت جان ایردی آقار سولاری

ای مسلمان لار ایکی کافر کوزی بیداویدین
قالمادی جان و کونگل ده صبر و سامانیم منی
قولاگان دین کوییده اولتورگای ایروی کاشکی
آستانیفه توکولسه بیر قاشوق قانیم منی
وردیمه بی چاره لیغدین چاره قیلما سمودی
بوله ایروی تاشکنده بیر قدر دانیم منی
فرقت اول مبهوش فراقیده تیار گروون ساری
کیچه دین تا صبح چیکان آه و فغانیم منی

هم کیمو عشقونگه جانا کوز لایم قان ییغلاوی
 سوز شیمدین او تازیب شمع شبستان ییغلاوی
 کیچه لایریرکاتو کولگان آنقدر کوب ایماس
 رحم ایتیب حالیم کوروب گرون گردان ییغلاوی
 ایه باران ایهماس ایردی اول بهار ایامیده
 روزکاسنگه ان حالیمغه چندان ییغلاوی
 یوز ایله کوزینگ غمی اواره قیلدی جمله نی
 لاله قان یوتی و آهمی سیابان ییغلاوی
 یلدی قاصد کندی سارغارغان غزایم هم بر دین
 نامرانی بیما سیمین اول تازیب افغان ییغلاوی
 یازدیم عه افضلین او قورود قان بولوب آقوی جگر
 که نگاهم او تازیب باغیر ایزدی هممان جان ییغلاوی
 ساچره افغان صحن فکاحه طرف ایرماس شفق
 فرقتینگه قان ساچیب شام غیربان ییغلاوی

فرقت غزل لار

اوه گیم رحم ایلاماس حایمغه جانانیم منی
کویدی بو حسرت اوتیده کویماگان جانیم منی
یغلامایم گوشه ظلمات اراتانگ آتقوچ
بولماسا بیر تون کییب شمع شیبستانیم منی
باشیمه سودا توشوب آشفته حال اولماق نیتای
جلوگر بولسه او شل کاکل پریشانیم منی
عارضی گل زلف سنبل کویلاکی برگ سمن
خلعتی رعنا بویی زیبا گلستانیم منی
گرچه اولدوم عشقیده بیر ذره پروا ایلاماس
اول تغافل پریشه استغناچی لقمه نیم منی

يارب اول آى هجریده افغان قچانغچه
داویم ایشیتماس اول شخوبان قچانغچه
یا تتیم یولیده گلخن ایشیب فرقت اوتیدین
باقمای اوتار منینگ ساری جانان قچانغچه
هاشق لاره تنظلم و جور و جفالارینگ
اغیار ایلیغه لطف ایله احسان قچانغچه
یعقوب وار حسرتیده توکتی قان کوزوم
بیلماس بوسرنی یوسف کنعان قچانغچه
ضعف اولدی جسم زاریم و سورماس کیلیب نگار
قیلماس طبیب درومه درمان قچانغچه
عرض ایلاکیم امید ایله حالینگنی ای مقیم
رحم ایلاماس گدا سیغه سلطان قچانغچه

مقیبى غزل لار

نوبهار آچیلدی گل لار سبز بولدی باغلار
صحبت ایلایلوک کیلینگ لار جوره لار اورتاغ لار
خوش بو محفده تیر کایک الفت و اجاب ایلان
اونا شیب گامی طبیعت نی قیلایلوک چاغلار
رخ آحیب آوز دین نهان بولسه پیردیک نیلاسون
آیریلیب هوش و عقل دین تیلبه بولمای ساغلار
عیف کیم اصل تمیز اوشبو محله خار ایکان
آدی لار عمر میرده بلبل آشیانین زاغ لار
وهم ایستاب کیسه دین غم دانی اظهار ایلاسم
چاره قیلماکدین اوزگا اوستیغه تیر ناغلار
تا بکی مونداغ ملامت کنجیده دایم مقیم
بو زمان کوز توتکین ایمدی سنگا اولسون تاغلار

بوتون افعالیمینز پیر بیر گه ضد ایک

اوروب تارتوب آغزنی میلامکدور

اقسام جهالت

جهالت ایکی قسم دور که بیرینی "جهل بیط" ایکنچی سینی
"جهل مرکب" دیلور، جهل بیط مرضی گه مبتلا بولگان
کیشیلار بیر نرسه نی بیلماسه لار بیلمگان لیک لارینی اقرار و
اعتراف قیلورلار. شونینگ اوچون بونینگ دواسی آسان؛ فقط
بیلمک و اورگانمک یولیده جسد و جسدل قیامک ایله بولور. جهل
مرکب مرضی گه مبتلا بولگان کیشیلار بر نرسه نی بیلماس بیلمگانینی
هم بیلمسدن بیلمنید دمو قیلور. بیزده موندای کیشیلار گه
"اوزباشیمه" و "اوزوم بیلمان" اسمینی بیورلار. بو دردیده وانینگ
علاجی جناب حق نینگ لطف و عنایتی ایله حل اولنماسه توزالمافی مشکل و آغردور

داگی یامانلکده گی فرق نه اولدی . حال بوکه هر ایکی سی
 هم بیر بیر گه یامانلیک قیلدی . هر ایکی سی هم غمیلیک و
 پریشان بولدی . بیر یامانلک ایکی بولدی . اگرده احمدنگ
 قباحتیگه محمود عفو مکافاتینی بیر سه ایکی سی هم شاد و مسرور
 اولور ، عمده جناب حق عفو و مغفرت قیلوچیدور . نوشیروان
 “بیر گناه کارنی عفو قیلماکن قاندا ی لذت آگایمنی
 هیچکیمگه ایتمین ” دیمیش .

اولوغ لاریننگ ایشی عفو ایلامکدور
 کچیک لار عذر اوچون بیل بایلامکدور
 مسلمان لیغده یوق کین و عداوت
 دله عفو عدالت جایلامکدور
 بیزیم ایشلار حسد بغض و خصومت
 خودون حبیب حیقوب حیت پایلامکدور

عفو

عفو ویب کیچورمکنی ایتیلور: سیرکیشی قیاگان کچمیدیک
لارینی بوینگیه آلوب، اوکونوب کیچورمکنی سوراسه عفو قیلیمک
لازم دور. چونکه عفو یاخشی خلق لارینک افضلی انسانیت
نینک اکللی دور.

جناب حق قرآن کریمده عفوئی ماقتاب مدح قیلیمیش دور.
عالیجناب کیشی لار عذرینی قبول قیلور: سیرکیشی قصور و
قباحتینی بوینگیه آلوب عذر ایتسه عفو قیلور، کیچورور.
کاتته ایک و اولوغ لیکنینگ لذتی سیراودن اوج آلماقده
ایماس بلکه عفو قیلماکده دور.

مثلاً احمد محمود که سیر یامان ایش قیلوب دینی آغیرتدی.
محمود احمدون اوچینی آلدی. احمد ایله محمود نینگ آراسی

توغدیغیم کوندن ایلا دینگ الفت
اولگونجه آیلمه ای جانیم
مینگ علم و ادب سن اورگاتینگ
چین اوپ معلم شانیم
ملتینگ روحینی کوتارگوچی سن
اینگ مقدس کرملی سلطانیم

عمومی ملی تیلنی ساقلاماک ایله برابر خصوصی آغیز آراسیدگی
تیلنی هم ساقلامک لازم دور. چونکه سوز انسان نینگ درجه و
کمالینی، علم و فضلینی اولچاب کورساتادورگان ترازوسیدور.
عقل صاحب لاری کیشی نینگ دلیدهگی فکر و نیتی نی، علم و
قوتینی، قدر و قیمتی نی سوزلاگان سوزیدن بیلورلار.....

سوز لامک لازم دور . زغیر یانی ساوب ماشکی پیری کبی قیلوب
 آرا لاش قورالاش قیلیمک تیلینگ روحینی بوزادور . یاھو!
 بیزگه نه بولدی ؟ بابالاریمیز یولیدن چیقوب کیتدوک . یاشی
 قوشینگدن آلگونچہ یامان اوسنگنی قیدیر . دیمیشلار .
 بابالاریمیزگه یتوشغان و یاراگان مقدس تیل و اویات بیزگه
 چیچ کملک قیلما س . اوز اویمیزنی قیدیر ساک و اختار ساک
 یوقالغانلارینی ہم تاپوریمیز . ” یوقالسیه یوقالسون اوزی باشمگه تار
 ایدی ” دیب یاوروپا قالپاغینی کیوب کولگی بولمک زور عیب
 و اویاتدود . پیغمبہ پیمیز ” ایرلاره جمال لسان و تیلدور ”
 دیمیشلار .

ای آنا تیل ! عزیز قدر دانیم

التفات رحیم رحمانیم

حِفْظِ لِسَانِ

حفظ لسان ویب عبرت ملت اوز آنا تیل و اویا تینی
ساقلاما کینی ایتیلور. عبرت ملت نینگ دنیاوه بارلیغین کورسا
تادورگان آینه جیاتی تیل و اویا تی دور. ملی تیلنی یوقاتمک
ملت نینگ روحینی یوقاتمک دور. عیبهات! بیز تورکستان
لیدار ملی تیلنی ساقلامک بیر طرفه تورسون کوندن کون
اونو تمک و یوقاتمک دور میز. تیلیمیز نینگ یارمیگه عربی
فارسی اولانگانی کم لیک قیلوب بیر چیتیگه روس تیلینی هم
یاپش دورمک دور میز. درست، بیز لارگه حکومتیمیز بولغان
روس لسانینی بیلیمک حیات و سعادتیمیز اوچون آش و نان
کبی کیر الکلک نرسه دور. لیکن اوز سیرینده ایشلاتمک و

بیرله تینقلاب دایم خاطرده توتماق، اخلاقی یاخشى کیشی لار برله
 آلت بولمک، اخلاقی بوزوق یامان کیشی لارون قاجماق
 لازم دور. بیزم شریعت اسلامیه ده «اخلاق حسنه» یاخشى
 خلقلار ایله خلقلانمک، هر نرسه که عبرت کوزی ایله باقوب
 خلقتنی توزاتمک واجب دور. رسول اکرم نبی محترم صلی الله
 علیه وسلم اسلامیت ده بوزوقلغنی یوقم دور بوزوقلغنی اوستیگه
 آلومم یوقم دور. اسلامیت ده ایتمک معتبر کیشی لار یاخشى
 خلق یگالاریدور، «دیمیشلار».

بیت

یاخشى برله یورسه هرکیم مقصودی حاصل بولور
 یورسه نادانلار ایله بیر کون باریب قاتل بولور
 کاتمه لار قیایگان نصیحتنی کچییک لار آلمسه
 عاقبت خلقتی بوزوق بیر بی اوبه جامل بولور

یاختشی خلقلار

یاختشی خلق: بیر قسمی اوز نفسیمیزگه بیر قسیمی بیر
بیریمیزگه قارشو ایشلاتمک اوچون کیرکلی بولگان یاختشی
خلقلار: فطانت، ویانت، اسلامیت، نطافت، غیرت، ریاضت،
قناعت، شجاعت، علم، صبر، حلم، اتظام، مقیاس نفس،
وجدان، وطنی سویمک، حقانیت، نظر عبرت، عفت، حیا،
اوراک و ذکا، حوظ، لسان، اقتصاد، وفا، خوف و رجا،
اطاعت، حق شناسدیک، خیر خواملک، مونس ایک، صداقت،
محبت و عفو دور، مننه، بویازدینیمیز یاختشی خلقلار عقل و شرع
شیرغمه موافق الای تعالی هم بنده لار قاشیده مقبول و معتبر دور.
ایودی بویاختشی خلقلارنی قولگه آلماک اوچون آتا آنا، معلم،
استادلاریمیز حضرتلارینینگ حکمتلی نصیحتلارینی جان قولانغی

توزاتمگف سعی و کوشش قیلگان کیشی حسین بهادر و
پهلوان کیشی دور رسول اکرم نبی محترم افندی میز
“میزان ترازویگ قویادورگان عمل لارینگ ایچییه یاخشی
خلق دن آغیر رانی یوقور. مؤمن بنده یاخشی خلقی بیللی
کوندولاری روز توتوب عبادت قیلگان کیشی لار درجه
سیگه میتار ” دیمیشلار

سویلاسانگ سویلا یاخشی سوزلاردن
یوقسه جیم تورماقینگ ایرور یاخشی
اویلاسانگ یاخشی فکرلار اویلا
یوقسه گنگ بولماقینگ ایرور یاخشی
ایشلاسانگ ایشلا یاخشی ایشلارنی
یوقسه بیکارلیقینگ ایرور یاخشی

عبدالله اولانى توركى گلستان يا خود اخلاق دن

اخلاق

انسانلار نینگ ياخشىلىقىغا چاقىرغۇچى يامانلىق دىن قاتار
گوچى بر علم دور ياخشى خلق لار نینگ ياخشىلىقىنى ، يامان
خلق لار نینگ يامانلىقىنى دليل و مثال لار ايله بيان قىلادورگان
كتابنى اخلاق دىلور . اخلاق علمىنى اوقوب بىلوب عمل
قىلگان كىشى لار اوزى نىڭ كىم ايكانىن جناب حق نى اوجون
خلق قىلگانىن سىر يوزىدە نىمە ايش قىلمك اوجون يورگانىن
بىلور . بر كىشى اوزىدىن خبردار بولماسا علمى ، علمانى ،
ياخشى كىشى لارنى ، ياخشى نرسە لارنى ، ياخشى ايشلارنى
قدىرنى ، قيمتىنى بىلماس . اوزىنى بىلوب اقرار قىلىب

عیار بولغای و بو صفحه نی مطالعه قیلیب بو نامه نینک سله سی اورنیغه
عزیزلاردین توقع اول کیم نظم

یقینی نینک روحین شاد قیلما ی
دعا خیر بیرلان یاد قیلما ی

توکاندی اوق یای نینک مناظره سی

«Уқ ва ёй мунозараси» да учраган форсча шеърлар таржимаси

- ¹ Камон қошли менга ўқ отди; унинг киприк ўқлари завқидан бошим билан (унинг оёқлари остига) йиқилдим ва: «Сенга жоним фидо бўлсин» — дедим.
- ² Агар ёй сенинг қошларингга ўзини тенг тутса (унинг ўзини тенг тутуши), ўз эгри тасвирининг икки бошли бўлгани учундир?
- ³ Мен кимнинг оёғига бош қўйсам, у мендан кочадио, қиёматгача бир дам ҳам орқасига қайрилиб қарамайди.
- ⁴ Кайбур деб номланувчи у ўткир ўқ душман қалбидаги қора доғни иккига бўлиб ташлайди (кайбур — ёй ўқиниңг бир тури).
- ⁵ Сенинг ўқинг қалбимда тарозуга айланиб, сийнамдаги жонни тортади.
- ⁶ Мен маломат ўқидан қўрқадиган кишилардан эмасман. Мен ўша феъли ёмон камон қошли гўзалларнинг қулман.
- ⁷ У иккита эгма қош — иккита юксак камондур. Юз аср давомида ҳам бундай камонни ясаб бўлмайди.
- ⁸ Қўнғил қуши қаерда қанот қоқмасин, барибир у, дарҳол камон (қош) гўшасига келиб қўнади.
- ⁹ Чамандаги заррин камарли, ўқдек тик қадли, хипча белли гўзал менинг дилимни мафтун этади.
- ¹⁰ Ҳар бир қимматли ўқ учун дуолар йўқладим;
Ажаб эмаски, шу дуолардан бирортаси фойда келтириб қолса.
- ¹¹ Эй камол, кимки унинг ўқдек қаддига кўз тиколмаса, тўғри нарсага тўғри қараш, унинг кўзини эса, ўқ билан тикиш керак.
- ¹² Ғамзанг ўқи жонимиздан ўтиб кетди, сенинг ғамзанг туфайли бошимизга тушганлардан қайси бирини айтай?
- ¹³ Мен дилимдан юзлаб фиғон ўқларини чиқараман. Ногоҳ сенинг ўқинг жонимдан ўтиб кетади.
- ¹⁴ Агар камон сенинг қошларингги дилбарликда ягона эканлигига гумон қилса, бу камоннинг мағрурлигидир.
- ¹⁵ Емон билан ўлтирма ва унинг уйига борма. Унинг донини едийгми, тузоғига тушасан. Ўқ тўғрилиги туфайли камоннинг эгрилигини билди. Кўрдингми, ўқ қандай қилиб камоннинг уйдан сакраб чиқиб кетди.
- ¹⁶ Кимки бу майдонда (дунёда) тўғри бўлса, у қаерга бормасин беҳузур бўлади. Камон эгрилиги туфайли шоҳнинг ёнидан жой олди. Ўқ (эса) тўғрилиги туфайли узоқларга бориб тушди.

ينه سين زياده سرليق قيليپ اوزونكنى خوبلار قاشينه مينكراتقان اوچون موافق حالينكا بعينه مولف ايتور نظم

بابروى توكه در عين دلبرى طاقت
كمان كر كه كمان راست از زياده سرست 14

ينه آيتينك كيم مينينك اوييمدين قاچيب توز تلاشورسين ديب بو سوزنى خود راست آيتينك اكرچه ايكرى سين و مين راست اما بيزينك آراميزدا هيچ نوع جنسيت يوقتور كه مدام و اصليت بولغاي ديب يو رباعينى اوقيدى

با بد منشين و هم مرو خانه او
در دام بيفتى چو خورى دانه او
ثير از سر راستى كمانرا كچ ديد
ديدى كه چگونه جست از خانه او 15

بسه ياي اوق نونك اوتكون سوزلارين ايشيتيب تحمل قيبيلماي حمايت اوچون اوزبن كيريش كا بغلدى و كچكان مناظره و مباحثه نى تقرير قيليپ ايتى كيم اوق سهمى دين مونونديك ايكي بوكولوب تورمين و ييللاردور كيم زهكير بيركه باش قوشوب سيني برلاس ديب خدمتينكا توروبتور بيز ايمدى تينكرى اوچون بيز نينك آراميزدا حكم بولوب حاكم لارديك بو بحث نى آيرت قبل كيريش بو سوز ايشيتكاج خاملغيدين پيچ و تاب اوروب سمن بسوى لار سنبلى ديك اوزيكا تولغانيب تاب كيلتورا آلماي زهكير كا ايتى كيم اكر مين برلاس بولسام سمين برخان دورسين روا بولغاي مو كيم ياكوچ قيلمى اوق ياغه كوچ قيلغاي ايمدى مصلحت اولدور كيم انى انداق ايراق تشلالى كيم يانينك تورينى توتيا قيليپ تاماغاي زهكير ايشيتكاج خوش بولغاي ديب يتيمانه كير و بست كورساتيب برماغ كوزيكا قويندى كيريش بيرلا اتفاق قيليپ اوقنى اوزيكا يقين تارتيلار اوق الارنى اوزى ديك راست ساغينيب ايلكارى بارغاچ كيريش اغزيغه انداق تپنى كيم اوق نونك اغزى تولا قان بولوب تارون ديك توبان قرايبر كا كيردى و بو مناظره دين مقصود اولكيم بو دور نونك كچ طبع لارى نينك قاشينده هر كيم ياديك ايكرى بولسه يانلارى دين ايراق بولماس و هر كيم اوق نيك راست توز يوروسه يقينى ديك ايراق توشار انداق كه اسى شاعرنينك قطعه سى بو سوز نونك راست ليغنه كواه دور .

هر كه شد راست اندرين ميدان
هر كجا رفت بي حضور افتاد
از كجى شد كمان به پهلوى شاه
تيراز راستى به دور افتاد 16

اكرچه سوز نينك ساعتى وسيع ايردى شنيع كورونكاي ديب سوز اختصار بولدى اميد اولكيم راست طبيعت مستقيم ذهن لار نينك محكى دا بو نقد تمام

كلستاندا بلبلدېك هزار دستانى باردور مېنى كلزار قامتينه تشبه قىليب
ايتور نظم

بر بود دلم در چمن سرو روانى
زرين كمري تيرقدى مورمىانى⁹

بسه خواجه حافظ شيرازى مېنى مستجاب الدعوى لار نينك دعاسى ديب ايتور نظم

از هر گرانه تير دعا کرده ام روان
باشد گزان ميانه يکى کارگر شود¹⁰

بسه خواجه کمال که لطافت و ظرافت بايىندا صاحب کمال اردى مېنى نارون
قامت ليق سيم اندام لار قدینه تشبه قىليب ايتور نظم

هر که بر تير قدش چشمى نمى دوزد کمال
راستى را راست بايد دوختن چشمش به تير¹¹

ينه خواجه سلمان شمشادديک راست ليغيمى کوروب مېنى دلشاد غمزه سینه
مينکراتيب ايتور بيت

تير خدنگ غمزه ات از جان ما گذشت
برماز غمزه تو چکويم چها گذشت¹²

ينه سکاکی کيم ترك شاعر لارى نينک مجتهدى دور مينينک مناسب حاليمغه ايتور
نظم

جانيم فدا بولسون سنينک غمزه نچه اوقیغه نچه کيم
هر نچه قاتنينک ايکمه سى اوق تيك بويومنى يا قيلور

ينه مولانا لطفى که لطف طبع بيرله ظرفا مشهور ايرور مېنى جفاچى بيوفا
محبوب لار نينک غمزه سى ديب ايتور

خدنگ غمزه سيني کور کاچ ايتيم
مينينک جانيمغه اوت سالغان سين اوق سين

ينه مولف که عشاق ارا محبت اوقينه نشانه بولدى مېنى آغه نسبت قىليب
ايتور بيت

زدل بر ميکشم صد ناوک آه
که از جان بگذرد تير تو ناگاه¹³

اول شهسوار توکشی نینک اوقی نینک یونکی
جان قوشی نینک تیریك لانه بولغان قناتی دور

ینه اکر کاروانیلارغه بدرقه بولماسا یولنی آزیقورلار و مین بدرقه سیز یولنی
توز بارورمین بسه هر قایدا ترازو بولسام مینی تارتای دیکان کیشی لار جان
تارتارلار انداق که خواجه خسرو دهلوی محبوب اینکیندین جانغه تیکیب ایتور

کز درون سیننه جانرا برکشد
در دلم نبرت ترازو میشود⁵

ینه نی شکرکیم ایمان حلازتی نینک نائلیق سوزیندین دور مینینک بیرلا بیر بیردا
بوتوب اولغاییب تور ای اویاتسمیز یا سن مینی کورکاج قورقوب سهیمدین
اوزونکا تولدورورسین یای بو بولوکه سوزلارنی ایشیتکاج بغری قانقونچه
کولدی اما بیر زره یومشامادی قاتیق سوز باشلاب ایتی انداق کیم جنونی شاعر
ایتیب تور بیت

من نیم که از تیر ملامت اندیشم
غلام روی کمان ابروی آن بدگیشم⁶

ینه سیننی اوقچیلار بند فیلیب اورتانکدین یارماغونچه مینینک بیرلا قاووشه
آلمادینک بسه اوغری لار بیرلان هم صحبت لیق قیلغان اوچون برک نی تونونکنی
سویوب ایچکنکی یاردنلار ای خاکئی خاکسار نچه اوزونکنی رنج
توتارسین ای غیرت سیز بئر باشاق اوچون هر بوتنه نینک
توبیندا خوشه چین لاردیک توفراقه بانیت خرمنینکنی ییلکا بیورورسین بسه
پهلوانلار قاشیدا مینینک اوئیمدین قاچیب یازی یاباندا باشینکغه توفراق
سناورورسین ایمدی سنکا بو جرءات قایدین پیدا بولدی کیم مینینک آلمدا
تور توروب اوق اوچیدین سوزلاشورسین و مینی بیوسته صاحب حسن لار
قاشینه مینکزایت ایتورلار نظم

آن دو ابروی مقوس دوکمانند بلند
که به صد قرن چنین طرف کمان نتوان ساخت⁷

ینه عاشقلار معشوق قاشینه بیوسته تشبه اوچون اوقورلار بیت

هر کجا مرغ دلی بال کشاید فی الحال
به کمان کوننه ابرو زهواشی اندازد⁸

بسه اوق بو سوزلارنی ایشیتکاج ایتی کیم زهی زادان که سین سین مکر قویغان
جهه تین حرف بولوب سین که اوزونکنی تیا توتمای سین بسه شیخ فصاحت که

و هر قچان یزدان بخش چنکینه توشسانک ابگری لیکینکی کوروب عودتیک اونقه توتوب رباب دیک قولانغمنکنی تولغار و اگر غرور جامیندین ایسروب باشینک بیریان بارسه کوشه کمر قولانغمنکغه اوروب بوغه چی بیرلا بوغزونکنی بوغار و اگر خطا قیلسانک اولدورور کبشی لاردنک بونونکا کیریش سالورلار اویالما ی بهادرلوق تلامورسین بسه اول ایماس موسین کیم غزا کونی سانجیش قالی بهادرلار آلیندا منکلای چیتسام سین قورقونچتین سارغاریب توس آراسیندا یاشونورسین و مین هر قاندا بیتسام قالغان نینک آل قانین آقیزب یوزیکا اوتا چیقارمین ینه هر کیم نینک صواب نظری بولسه خطاسین بیلورکیم مین قیل یرارمین ینه مین اول قوستورمین کیم عاشقلا رینیک کونک لین اولاب رقیبلارنی قولارمین و مینینک تیلیمدین مولف ایتور نظم

سردر پی هر کس که نهی تابه قیامت
بکریزد و یک چشم زدن نکرد از پس 3

بسه آتیم کیوردور انداق که شاعر ایتور نظم

داغی که هست بر دل دشمن کند دو نیم
آن تیز تیز پرتوکش نام نام کیورست 4

بسه هر قاندا سمیوریتیک قناتیمنی باسسام مینینک سهمیمدین قساجرینیک ارواحی اوچار و اگر توغدریغه توزلاردا بولوقسام مینینک وهمیمدین یازیلارنی بولغار و اگر تاغلار اراسیندا جبران کوزلوك مغول چین و خطابلارینیک ناوکی دیک ارغالی نینک قولیغه تیکیلسام قانیغه کیرارمین انداق که مولف ایتور بیت

ناوکنیک کیرسه کییک نینک فانیغه
هیچ هایماس ایتیمان کونه بازوق

بسه کاهی عنایت تین الفتیک عاشقلارننیک جانی آراسیغه کیرارمین و کاهی اوق بیله نی دیک هر کیمکا قادلسام مینینک زهرمدین جان ایلتماس ینه مین اول قوشتورمین کیم عاشقلار مینی هوادین توتارلار انداق که مولف ایتور بیت

هوا قیلسه اوپونک جان صیدی اوچون
آنی کونکلوم قوسی نونقای هوادین
کر هوا قیلسه یوراکتین اوتکالی ناوکلارینیک
جان بیله کونکلوم قوسی توتمای هوادین ای بیکیم

ینه جراسون دیک بیکیتلار مبداندا مینینک فنانیم بیرلا اوچارلار ینه مین اول همای اوچ عزت تورمین کیم اگر پرواز قیلسام فارغ بال آزاده لار مینینک یونکومنی جان قوشی نینک قناتی دهب فوانورلار انداق که خواجهکی اتایی ایتور بیت

سیوورغاب برانغارغا چیقاردی و فری پس کشلک و یلیپ کسین تارتیاغان اوچون انی یازغوروب جوانغارغه یباردی و بانسک فاریغان چاغدا بو سوزلار قولایغنه ییتکاج آغزی ییلمیدیک سلماشیب اوزیکا سنکورا آلمای آیتی کیم سین مینی قری کوروب کوچ سیز ساغینیپ ییکیت لیکینکا مغرور بولوب یوز کورمای مونونکدیک بوزسین سوز آبتینک اوزونک بیلحاس موسین کم یوروردا هیچ کیمسه مینینک غاشیمنی تارتا آلماس و اگر مینینک کیجکیم فاتسه ییکیت لارنی معرکه دا بوینین یومشایب انفعال بیورومین ینه نحلل باییندا اینکدیک تورمین کیم یایچی لار قون لاریمنی تارادیلار اچیمدا اسراب کیشی لارکا درد دل قیلما دیم بسه مین اول صاحب سرمین کیم تینکری تبارک و تعالی جل جلاله و حبیبی اراسیندا علیه اسلام میندین اوزکا کیشی محرم ایرماس اردی انداق که قاب قوسین آیتی قراندا میندین خیر بیور و حضرت سیدالاحرار امیر قاسم انوار قدس الله سره مینی سیندین مقدم نوتوب قابل طالب لارغه کورکوزوب ایتور نظم .

کمان ابرو به تیرم زد زذوق تیر مزکانش
به سر غلطیدم و کفتم فدایت باد جانم را

ینه مولانا معمد مغربی که معرفت مشرقینی قویاش تیک یاروتتی مینیک وصفیمدا جام جهان نما ی آتلیق دایره ترتیب قیلدی و توحید سرینی اهل تحقیق اوچون اشارت اوقی بیرله احادیث و واحدیت قوسی دا کیزلای و نا محرم لار دین بولارنی مینینک آتیمغه آتاب یقین قیلدی ینه عبادت طریفیندا ملا بکه دیک اول عمروم دین آخرغه دیکرور کوعدا دورمین و تقوی طوریدا اکثر اوقات چله دورمین بنا نیازمندلیق ته یختسی یمنغه قولاق توتارمین هرچه منکا قولاق توتامسار و هر قچان عزت بیلان خطاب قیلمسالار یا دیرلار و اگر ظرافت بیرلا آنمنی ابوورسالار محبوب قاشیغه مینک آتیب آی دیرلار بیت

یانکی آی اوخشار نکاریم قاشینه
بلکه اول هم کم کورونور قاشینه

ینا بهادرلوق میدانیدا هر کیم نینک قوروم ساغیتدا بولسام اوزومنی قربان قیلا بیل دورمین بسه هرکیم مینینک بیرلا سحر خیزلیق ورزش فیلسه دین و دنیا دا بر خوردار بولور ینه پهلوان محمود سبزواری دیک قورانداز دورمین سنکا تیکار موکیم اوزونکنی ایلکارو تاشلاب اونک یان نی تلاشورسین اوق بو سوزلارنی ایشیتکاج کزکز سیگیری باسلادی و آجیقتمن آیتیم که مینینک ایکی باشینک بار دور کیم مینینک بوزومدا مونونکدیک ده تی لار تارادیلار سن انداق کیم مولانا یوسف امیری ایتور .

چو ابروی تو کمان خوبش را اگر دارد
زهی تصور کج او مگر دو سر دارد

اوق و یا مناظره سی

ناگاه خوبلار چرکاسیدین آت چیقارغان بیر یخشی بوز آتلیق بیکیتم جولان قیلیب ایلکینا اوق آلیب ایلکینکا یا سالیب قیق آتقالی میدان باسیغه . عزم قیلدی بنده شفقت تیک قان ییغلاب دیدیم که آیا بو نی خورسید تورکه قوس برجیندا طلوع قیلیب تور و سا نی کوکب تورکیم چرخ نینک اوفی دیک پایه سی کوک کا ییتیپ تور آتی نینک یوروشیکا باقتیم ابرسا دیدی کیم اگر بو آت مونونکدیک حدن آشا چالیق بولماسا پیر کوکتا مونونک همتاسی یوق ایردی بو سوزنی جلوداری ایشیتیپ چلبوری لیک پیدا قیلدی آیتیم که بومیداندا باری سنکا نی قویوشقون که غضب قیلیب جاوجی چاینارسین آخر سوزومکا جواب تابا آلمای دمی توتولدی القصه بو خیالدا متفکر و بو احوالدا متحیر ایردیم چون اول بیکیتم نینک یاسی نینک سوزی تلیمدا و اوقی نینک خیالی باشیمدا ایکسچ کونکلومدا کچتی کیم بو کونکا دیکو و هیچ کیمرسه ترکی تیلی نینک جوهرین و فارسی الفاظی نینک کوهرین ترکیب قیلیب اوق یانینک اراسیندا مناظره ترتیب قیلما ی دورکه بو وجه دین عالمدا اندین نشانه فالغای دب چون اوشبو سوز مرغوب و بو باعث محبوب کوروندی بو مناظره تصنیفنه شروع قیلدیم و امید اول کیم خوش طبعلار تابوغمدا مفلول و مظلوع بولغای انشاء الله تعالی

مناظره نینک ابتداء سی

بیر کون بیر نیچه صاحب طریق اهل قیق آنجمی بهادر بیکیتملار یادیک مجلس اسبابین قوروب و اوق تیک محفلتی توزوب بیر کوسه دا کشت کا حقیق اردیلار ناگاه ترکستان طرفیندین بیر ایکی بوکولکان قری برلان بر سر و بولوغ بیکیتم ییتیشتمی لار قریغه عزت یولیندین اونک قول سماری بیکیتم کا سول قول ساری یورت بوردیلار بیکیتم توز یولیندین کیلیب صداق بیرله برانغارغا چیقتی و قری چپ توشوب سول قولدین جوانغارغا توستی و قری سموسن ساغینیب تعرض بیله بیکیتم تین سوال قیلدی کیم سین نی جهت نین قریبی عزت توتمای اونک قولغه حقیقتمک بیکیتم جواب بیردی کیم سین جینک خال چاغیدا صداق قه چرکا توزوب ناغغه تکشیکالی ایلکاری یوروکان اوخون

1. Мундаразинг баш қисми йўқ.

فانی اولدی طبع مهجوروم منینک
ساجتی ایرسا ناطم عالی مکان
عالم اهلی اوزرا نقد بحر و کان
موندین آرتوقراق حد ایرماستور منکا
چودبنی وصف ایلاسام بس تور منکا
بو دور امیدیم که هر کیم سالسه کوز
کیم حرارت سالسه کونکلیغه بو سموز
سیخ انفاسیغه آنی حمل ایتیب
فیض تاپقای کامیغه یعنی بیتیب
بیزنی داغی اندا کورکای بیر طفیل
قیلماغای کونکلی ایکی لیک ساری میل

ایلادیم اول مملکتنی یقلم
تورت دیوان بیرلا نظم پنج کنج
دست بیردی چیکماین اندوه و رنج
نظم و نثریم کاتب تحسین شناس
یازسا یوز مینک بیت ایتار ایردی قیاس
مونچه کیم نظم ایچرا قیلدیم اشتغال
خاطرمدین چیقماس ایردی بو خیال
کیم بو دفترغه بیریب توفیقرب
ترجمه رسمی بیلا یازسام سبق
لیک سوز دشوار ایدی مین ناتوان
بارماس ایردی خامهغه ابلکیم روان
عاقبت کوردیم که عمر ایلار ستاب
اولسام و قالسه و بیتمای بو کتاب
اول جهان ساری بو ارمان ایلتکوروم
بویله اوتدین داغ خسران ایلتکوروم
نیچه بو ایشکا کونکول مشعوف ایدی
کوییاکیم وقتسغه موقوف ایدی
آلمیشغه عمر قویغاندا قدم
قوش تبلین -رح ایتکالی یوندوم قلم
سیغ نینک روحمدین استمداد ایتب
کورکاج استمداد اول امداد ایتیب
ایردی یاریم کیچه استغایم چاغی
طبع بو معنیغه مشغول اولماغی
خامه رفتارین نیچه سوردیم نیچه
فرق ایلک بیت هر باریم کیچه
صفهغه یازمای قراریم یوق ایدی
بو رقمدا اختیاریم یوق ایدی
شیخ روحمدین بیتیب کوب اهتمام
قیلدیم آز فرصتدا ارقامین تمام
کرچه غواصی چیکیب رنج و عنا
اوزنی بو دریاغه ایلاب آشنا
درغه کر تاپماس ایسه هم دست رس
بیغسه دریا موجدین خاشاک و خس
هم قوروتسه و آنی قیلسه اوتون
یاروغای ویرانهسی بولمای توتون
مین بو دریا ایچرا در پاکنی
تاپمایین بیغدم ایسا خاشاکنی
نیلایین بو ایردی مقدوروم مینک

منطق الطير ايلاب ايردى ملتمس
 تايى ساكن ساكن اول تكراردين
 ساده كونكلوم بهره بو كفتاردين
 طبع اول سوزلاركا بولغاچ آشنا
 قيلمادى ميل اوزكا سوزلاركا يانا
 عادت ايتديم اول حكايىت لاريدا
 قوش مقاليدىن كنايت لاريدا
 چون برار سوزدين تاييب طبعيم كشاد
 تاپسام ايرديم كيم نيدور آندىن مراد
 ذوقى كوپ خوشحال ايتار ايردى ميني
 ترحى آينىك لال ايتار ايردى ميني
 چون بو احواليمغا بولدى امتداد
 بولدى اول دفترغه غالب اعتقاد
 ايلاكيم ايلدين اوزولدى الفتيم
 اول كتاب ايردى انيس خلوتيم
 خلق رسمى سوزلاريدىن قيل و قال
 اولسا طبعيم بيتار ايردى ملال
 عاقبت عشق ايلادى شيدا ميني
 ايلامشعوف ايتى بو سودا ميني
 كيم ديديم عزلت ايتىمكىن آچقامين
 دهرى معنى ايليدىن قاچقامين
 آنكلاغاچ اطفال ايلاب شوروشين
 استماع ايتى بو سوزنى والدين
 و هم غالب بولدى انداق كيم عوام
 كيم ايرور سوز آتشمين و طبع خام
 بولماغاي كيم طبع بيركاي تيلبه ليك
 چيكولوگ بولغاي صلاحيدىن ايليك
 تاپتوروب دفترنى معدوم ايتى لار
 شغلمدىن كونكلومنى محروم ايتى لار
 منع كلى قيلدىلار اول حالدين
 منطق الطير اوزرا قيل و قالدين
 چون آرادىن اونى بير عهد بعيد
 اولدىلار اول حالتيهدىن نا اميد
 ليك چون يادىمدا ايردى اول كلام
 ياشورون تكرار ايتار ايرديم مدام
 اندىن اوزكا سوزكا مىلدىم آز ايدى
 قوش تىلى بيرلا كونكول همراز ايدى
 تركى نظمى دا چو تارتيب من علم

آئینک کیم آل اینکیندا مینک یاراتتی بویی بیرله ساچینی تینک یاراتتی

اگر بیرین بیرین الفاظ وضعی دا کیم الار تقصیر قیدلیب دورلار تعرض قیدلیلسا سوز اوزار نیوچون که کوپ واقع دور یانا شعردا بارچا طبع اهلی فاشی دا روشن و مجموع فصحا آلیدا مبرهن دور که تجنیس و ایهام بغایت کلی دور بو فرخنده عبارت و خجسته الفاظ و اشارت دا فارسی دین کوپراک تجنیس آمیز لفظ و ایهام انکین نکته بار که نظم غه موجب زیب و زینت و باعث تکلف و صنعت دور مثلا آت لفظی که بیر معنی سی علم دور یانا بیر معنی مرکب دور و یانا بیر معنی سی امر دور که تاشنی یا اوقنی آت دیب بو یوردغایلار بو تجنیس دا مونداق دیدلیب دور کیم (نظم)

چون پری و حوردور آئینک بیکیم
سرعت ایجره دیو ایرور آئینک بیکیم
هر خدنگی کیم اولوس آندین قاچار
ناتوان جانیم ساری آئینک بیکیم

و بو ایکی بیت که تجنیس تام دور هم ترک شعراسی خاصه سی دور که سمارت دا یوقتور و مونی تو یوغ دیرلار و مونونک تعریفین میزان الاوزان آتدیغ عرض که بیتیلیب دور اندا قیدلیب دور یانا ایت لفظی و اندا داغی بونوع اوچ معنی انداق که (بیت)

ای رفیب اوزنی انکا توتسانک هم ایت
بیز کا رحم ایلاب آئینک کو بییدین ایت
کرچه بار دوزخ چا عشقینک شعله سی
بیزنی اوز ابلکینک بیله اول ساری ایت

لسان الطیردن

بادیما مونداغ کبلدیز بو ماجرا
کیم تلفولیت جاغی مکتب ارا
کیم جیکار اطفال مرحوم زبون
هر طرفدن بیر سبق ضعیفی غه اون
ایوگا نورلار چون سبق آزاریدین
یا کلام الله نینک تکم از بدین

استادان تشخیص خاطر اوستاد
نظم اوقوتور کیم روان اولسون سواد
نردین بعضی اوقور هم داستان
بو کسمتان یانکلیغ و اول بوستان
منکا اول حالتدا طبع بو الهوس

يانا ترك الفاظىدا قيسمانماق و قيزغانماق ابكى غريب لفظ دوركه آنينك اداسى
بو بيتدا باركه (بیت)

عذاربنك نى آچارغا قيسمانورمىن
ولى ايل كورماكيكا فيزغانورمىن

فارسى كوى شعرا مونداق خوب مضمون اداسيدىن مهجوردورلار عاشق اياغيمغه
تيكن كيرماكيكا الار خار لفظى بيله بعرض قيليب دورلار اما چوكوركه
ماءلوراق دور بو لفظلارى يوقتور و بو تركهده مونداق ادا تاييب دور كيم (بيت)

چوكورلار كيم سبىنينك بولونكا تبورالمش آياغيمغه
چيكيب اول كوى كردين سرمه تارتارمىن قاراغيمغه

يانا عشق طريقيدا محبوب نظارهسى ميسر بولسه عاشق نينك نياز يوزبدين
تيلمورماكي اسرو مناسب ايشدور و بو لفظ الاردا يوقتور و مونونكديك
لفظلارى هم يوقتور و بو تركهده مونداق دييليب دوركه (بيت)

توكادور قانچمى هر دم كوزلارنك باقيب نوروب
كيم نيجه يوزومكا باقماق سىن بير اقدىن تيلموروب

يانا ترك لفظى نينك محبوب جانبى دين ياسانماقى مقابله سيدا سارت لفظىدا
آراسته و آرابش لفظى بار اما بيزانماق مقابله سيدا دىمايدورلار و اول
ياسانماق نينك مبالغه سىدور و انى مونداق دىب دورلار كيم (بیت)

ايروور بس جوحسن و ملاخت سنكا
ياسانماق بيزانماق نى حاجت سنكا

و خوبلار نينك كوز و قاشملارى اراسىن كه قباغ ديرلار فارسىدا بو عضونينك
آتى يوقتور مشوىدا بير جماعت خوب تعريفىدا مونداق دييليب دور كه (بيت)

مىنكلارنى كل كل مژهلارى خار
قباغلارنى كىنك كىنك اغزلارى تار

يانا عشق اطوارىدا كيم انك و يغلماق مقابله سىدا آه و اسىغ دم عمده دور
تركلار دم نى چاقىنغه و آه نى ايلديرىمغه نسبت بيرىب دىب دورلار كيم (بیت)

فراقىنك اجرا اولوس اورتا ماكيكا اى ماصىم
چاقىن دورور دمىم و ايلديرىم دورور احمىم

سارت تىلىدا چاقىن ايلديرىم دىك متعن و معتبر انكى كه كا ات قويمابدورلار
و عرب تىلى بيله برق و صاعقه بيله ادا قيليب دورلار و حسن تعريفىدا
الوغراق خالغه كيم تركلار مىنك ات فويوب تورلار الار ات قويمابدورلار ترك
بو تعريفى بونوع ادا قيليب دور كيم (بيت)

و بوخسماق لفظی اداسندا ترك بو مطلع نی دب دور که (بیت)

هجراندوهیدا بوخسماق مین بیلا آلمان نیتای
می علاجیم دور فو بوب دتر فئاغه عزم ابتای

فارسی کوی ترک بیک لاری و مزاده لار بوخسماق فارسی تیل بیله
نیلاسه لار که ادا قیلغابار و معرینک بنا و مداری عشق قه ایورولور و
عاشق لیق دا بیغلاماق دین کلیرای و دایمی راق امر بوقتور و اندا تنوع بار
بیغلاماسینماق مضمونیدا که ترک مونداق دب دور که (بیت)

زاهد عشقی دسه که قیلغای فاش
بیغلامسنور و کوزنکا کلماس یاس

و اینکراماک و سسکراماک کیم درد بیله باشورون آهسته بیغلاماق دور و
آرالاری دا تفاوت آز ناپیلور ترکچه دا بو مطلع بار (بیت)

ایستاسام دور اهنیدین عشقینکنی پنهان انلاماک
کیچه لار که اینکراماک دور عادتیم که سینکراماک

فارسی دا بو مضمون که بولماغای شاعر نه چاره قیلغای سیقتماق کیم بیغلاماق دا
مبالغه دور ترک بو نوع ادا فیدبب دور که (بیت)

اول آی که کوله کوله قیراغلانتی مینی
بیغلانتی مینی دیمای که سیقتانتی مینی

یانا بییک اون بیله که اعتدال سیز آشوب بیله بیغلاغابار و ترکچه دا اول
معنی دا بو مطلع بار کیم (بیت)

ایشیم تاغ اوزره هر یان اشک سبلا بینی سورماک دور
فراق آشوبیدین هر دم بولوت ینکلغ او کورماک دور

چون او کورماک مقابله سیدا فارسی تیل دا لفظ بوقتور فارسی کوی شاعر
مونو تکدیک غریب مضمون اداسمین محروم دور یانا بیغلاماق نینک او کورماکی
مقابله سیدا اینچکیرماک بار و اول اینچکه اون بیله بیغلاماق دور و اول ترک
لفظی دا بو نوع ترکیب بیله ادا تاپیب دورور کیم (بیت)

چرخ ظلمی دا که بوغزومنی قیریب بیغلارمین
ایکیورور چرخ اورار اینچکیریب بیغلارمین

اما بیغلاماقته های های لفظین ادادا اوزلارین ترکی کوی لار کاشریک قیلیب دورلار و
بو لفظ هم اصلا ترکی اسلوب دور و فقیر نینک بومقطعی مشهور دور کیم (بیت)

نویای اول کل اوچون های های بیغلامه کوب
که هی دیکونجه نی کلبن نی غنچه نی کل بار

الفاظ و ضم قیلیب دورکه صاحب وقوف کیشی ناظهر فیلماس اینانسه هم بولماس انداق که قووراماق و قوروقشاماق و اوشارماک و ججی-ماف و اونکدایماق و چیکریماک و دومسایماق و اومونماق و اوسانماق و ایکیماک و ایکارماک و اوخرانماک و تارقیماق و الداماق و ارغاداماق و ایشانماک و انکلانماک و ایلانماق ایریکماک و ایکرانماک و آوونماق و قستاماق و فیناماق و قوزغالماق و ساورولماق و چایقالماق و دیوداشیماک و فمانماق و میزغانماق و نکاماک و سیلانماق و تانلاماق و قیمرداماق و سیرپپاق و سیرپماق و سیرماماق و کنارکاماک و سیغریقماق و سیغینماق و قیلیماق و بالینماق و مونکلانماق و ایندماک و تیرکاماک و تیوراماک و قیلغایماق و شغالدماق و سنکرماک و یاشقماماق و ایسقارماق و کونکرانماک و سوخرنماق و سیپاماق و سرالاماق و سورکانماک و کویمانماک و اینکرانماق و نوسالماک و مونغایماق و نانچقماماق و تانچقالماق و کوروکساماک و بوشورغانماق و بوخساماق و کبرکنماک و سوکاداماک بوسماق بورماک تورماک نامسماق فاهاماق سیقارماق حجارکاماک جورکنماک اورتانماک سیزغورماق کورپکلاشماک جیروونماق جیرغانماق بیجمی فیکزانماق سنکرماک کوندالاتماق کومورماک بیکیرماک کونکورداماق کینارکاماک کیزارماک دوپستولماق جیمداماق نوزمک قازغانمق فیجغایماق کنکیراماک یاداماق قاداماق جیفانماق کوندورماک سوندورماک سوقلاتماق بو یوز لفظ دورکه غریب مقاصد اداسیدا تعیین قیلیب دورلارکه هج قاسی اوچون سمارت تیلیدا لفظ باساماندورلارکه بارچهسی محتاج اله دورکه تکلم چاغیدا کسی آنکا محتاج بولور کویی آنداق دورکه اصلا اینیک مضمونین تفهیم فیلماق بولماس و بعضی کی که انکلاسا بولغای هر لفظ تفهیمی اوچون نیجه لفظنی ترکیب فیلماغونجه بولماس اول داغی عربی الفاظ مددی ببله و ترک الفاظیدا بوزغ لفظ کویپ ناپیلور مثلا بو مذکور بولغان یوز لفظدین بیر نیجه کاسمغولوق قیلیب ثابت فاضل تاخصم مقابلهدا الزام بولسون که اوز کالارنی مونکا قیاس قیلسون . . . ا اکابریدین که بعضی می تعریفیدا مبالغه قیلد دورلار و بو معنی به امری دورکه می ایچماک قواعدی دا سوز کویپ سوروب عرافت نهایت سیز ظاهر فیلورلار بوی سیقارماق لفظی دورکه مبالغه موندین اولماس ترکیب نظردا بو مطنع باردور کیم (بیت)

ساقیا توت باده کیم بیر لحظه اوزومدین بارای
شرط بوکیم هر نیجه توتسانک مالک مسغارای

آیا بو سیقارای لفظی مضمونیه بینکاندا فارسی شعردا نی علاج قیلغایلار و تاشمیماق که غایت ذوقدین بات انجماس و لذت ناپا تابا آز آز انجار بو غریب معنی اداسیدا ترکیبده بو مطلع بارکیم (بیت)

ساقی چو ایچیب منکا توتار قوش
تامشی لأمسی آنی قیلای نوش

کیم هر بری نینک اوز کچه خروس و تکلم لاری بار و غیر مکرر نوا و ترنملاری
 اما چون الفاظ و عبارت دین مراد معنی دور و مذکور مخلوقات دین مقصود
 انسان دور و اول مظهر معانی و بیان سوز آئینک سوز بندادور و تکلم آئینک
 کلامی دا بارور امدی کیلدوک سوز بیانیغہ و کلام داسمتانیغہ مونجه متنوع
 و شهر و قری و جبال و صحرا و بیسه و دریا خلقی کیم بمتلدی و تنوع تغییرینی
 بیتیش ایکی نوع بیله تقسیم تابادی دا خود هیچ و تنوع و تغییرینی
 شرح ایتیلدی که مجموعیدا معنی اداسی دا الفاظ تیل کا کیلور و اول الفاظ دین
 معنی فهم بولور بارحہ سی دین عرب بیلی فصاحت آیینی بیله ممتاز و بلاغت
 تزیینی بیله معجزه طراز دور کیم موندین سونکرا اوچ نوع نیل دور کیم اصل
 و معتبر دور و اول تیل لار عبارتی کوهری بیله فایلی نینک اداسیغہ زبور و هر
 فایسی نینک فروعی بغایت کوبتور اما ترکی و فارسی و هندی اصل تیل لار نینک
 منشائی دور که نوح پیغمبر صلوات الله علیه نینک اوچ اوغلیغا کیم یافت و
 سام و حام دور بیتیش مور . . . قالدی ترکی الفاظ بیله مقصود اداسی و فارسی
 عبارت بیله کلام معناسی انداق معلوم بولور که ترک سارت دین تیز فهم راق و
 بلند ادراک و خلقتی صاف راک و پاک راک مخلوق بولوتور و سارت ترک دین تعقل
 و علم دا دقیق راق و کمال و فضل فکرتی دا عمیق راق ظهور فیلمب دور و بو حال
 ترک لار نینک صدق و صفا و تون نمتی دین و سارت لار نینک علم و فنون و
 حکمتی دین ظاهر دور و لیکن تیل لار پیدا کمال و نقصان حیثیتی دین فاحش
 تفاوت لار دور که الفاظ و عبارت وضع قبلور دا ترک سارت فه فابق کیلمب دور و
 اوز الفاظیدا اشارت عمارتیغہ مینت لار کور کوزو بپتور که اوز محلی دا انشاء الله
 مذکور بولغای بنا ترک نینک ملاحظه طبعی نینک سارت دین آرنوغوغیغہ دلملی
 موندین واضع راق و شاهدهی موندین لاجراق بولا آلورمو کیم بو ایکی طایفه
 بیکیتی و فارسی بلکه اولوق دین کجحت بارسمی آراسیدا اختلاط علی
 السویه دور هر مقدار که بو بیری نینک اول بیری بیله آمیزسی و کفت و کذاری
 بار اول بیری نینک هم بو بیری بیله همانجه تکلم و گفتاری بار و سارت
 آراسیدا اهل طبع و دانش و زمره علم و زعم و بنش کوبراک دور و ترک ایلیدا
 اجلاف و سادہ ایل سارت دین زید دور اما ترک نینک اوسوغ دین کجحیکی کا
 دیدینجه و نوگردین بیککی کا دیکمنجه سارت نینک دین بهره مند دور لار انداق کیم
 اوز خورد حالیغہ کورا اینا آلور لار بلکه بعضی فصاحت و بلاغت بیله هم تکلم
 قیلور لار حتی ترک سعواسی کیم فارسی تیل بیله رنگین امعور و سیرین گفتار
 ظاهر قیلور لار اما سارت اولوسی نینک ارزا دین اشارتیغہ و عامی سیدین
 دانش مندیغہ هج قیاسی ترک تیلی بیله کتم فیلا آلماس لار و تکلم قیلغان
 نینک معنی سمن هم بیلماس لار اگر یوز دین بلکه مینک دین بیری بو تیل نی
 اورکاتب سوز اتسه هم هر کیمی انشمتمسه بیلور و نینک سارت انکاتبین
 فهم قیلور و ترک نینک اصل خلقت دا سارت دین طبعی ملا یبراق ایرکان کا موندین
 بولعجبراق ناوخ بوق دور که هج فایسی هونونک مقابله سمدا دم اورا آلماس لار
 و سارت با جمعیم اگر ترک عبارتی آراسمدا عاجز دور محق هم بار نموجون که
 ترک الفاظی واضعی اسر و کون وقت دا مبالغه اظهاری قیلیم جزوی معنومات اوچون

معاكمة اللغتين دن

تکلم اهلی خرمنی نینگ خوشه چینی و سوزدر نمین مخزنی نینگ امینی و نظم کلهستانی نینگ عدلیب نغمه سرایی یعنی علی شیر المتخلص بالنوایی مونداق عرض قیلور کیم سوزدری دور کیم انینگ دریاسی کونکول دور و کونکول مظهری دور کیم جامع معانی جزوکل دور انداق که دریادین کوهر غواص واسطه سی بیله جلوه نمایش قیلور و انینگ قیمتی جوهری غه کورا ظاهر بولور کونکول دین داغی سوزدری نطق شرفی غه صاحب اختصاص وسیله سی بیله گذارش و ارایش کور کوزور و انینگ قیمتی هم مرتبه سی نسبتی غه باقا انتشار و اشتهار ناپار کوهر قیمتی غه نچوکه که مراتب اسروکوپ دور ختی که بیردرم دین یوز تومان که چه دیسا بولور .

قلعه

اینجونی آلسه لار مفرح اوچون
مینک بولور بیردرم غه بیر منقال
بیر بولور هم که شه قولاق قه سالور
قیمتی ملک عبره سی اموال

سوز دری نینگ تفاوتی موندین داغی بی غایت راق و مرتبه سی موندین هم بی نهایت راق دور انداق که سربفی دین اولکان بدن غه روح یاک یتار کتیمی دین حیات نطق ترغزه هر هلاک خاصیتی ظهور ایتار

قلعه

سوز کوهری دور که رته سی نینگ
شرحی دادور اهل نطق عاجز
اندین که ایرور خمیس مهلک
کور کوز کوچه دورور مسیح معجز

و بو سوز نینگ تنوعی تعقل دین ناری و تصور دین تاسقاری دور اگر مبالغه سمیز اجمال یوزیدین قلم سوزولسه و اختصار جاتی دین رقم اورولسه یتیمیش ایکی نوع بیله تقسیم تاپاری دا خود هیچ سوز بوقورور که یتیمیش ایکی فرقه کلامی غه دلالت قیلغای اما اولجه تفصیلی دور اولدور کیم ربع مسکون نینگ یتیمی اقلیمی دین هر اقلیم دا نیچه کشور بار و هر کشور دا نیچه شهر و قصبه و کینت و هر دشت دا نیچه خیل خیل صحرائشین اولوس و هر تاغ نینگ قولله لاریدا و هر بحر نینگ جزایریدا و سواحلیدا نیچه طوائف بار هر جماعت الفاطی اوز کالاریدین و هر گروه عبارتی بانالاریدین متغیر و بیر نیچه خصوصیت بیله متمیز دور که اوز کالاردا یوقتور انداق که طیور و بهایم و سباع نینگ تیل لاری

بولار هم سور دىلار اول خسته حالين
 ددى كيم بيز گروه تاجر ايردوك
 يمن سارى ختن دىن ساير ايردوك
 قيليبان كيمه مين نى غرق كولاك
 چوكوب درنا توييكا بارو بوق پاك
 منكا روزى بولوب بو تخته پاره
 بولوب سيز تخته، عمر ومغه چاره
 مين اوشبو تخته غه بولغاچ هم آغوس
 دماغه مدين همزل ساعت كيتيب هوس
 كهى هوس م دا كاهى هوشدين فرد
 باسيمه كيلماين جز محنت و درد
 كيتيب ايركان دورور بو لفظه هوسوم
 كه ساهيتس مونا بحت سحت كوشوم
 منكا بو بير كا توشكاندين خبر بوق
 بو خود اوتى اكر باردور و كر بوق
 مينيك خود قطع اولوب ايردى حياتيم
 بوق ايردى مطلق اميد نجاتيم
 بو كيم جانيم اولومدين ايمن اولدى
 سيز ينك الطاف و احسان ضامن اولدى
 نيجه كيم ايلاسام حاليم قياسى
 كورونوب صععب بو منت اداسى
 مينى چرخ اولتوروردن خبره كس وار
 سز ينك تير كوز كاننكيز بولدى دشوار
 اكر مينك يل سز ينك بولغايمن آخر
 نيتيب بو عذرونكوز فولغاسين آخر
 غريب و خسته دورمى زار و عاجز
 كيتسيكا توشماسون بو حال هرگز
 كه انل بو نوع تونكانلار انكا قول
 بوزدين بير كا خدمت فيلماغى اول
 و ليكين تاتريك من بنده نكيزمين
 نيجه بولسام سز ينك سز منده نكيزمين
 كوروب اول خلق بو عرض تظلم
 اينك ضمنى دا بو حسمن تكلم
 آياقدين باسيغه خدرو نتمانديق
 سوز ندا بجد يك كوهر فسانديق
 بولوب بارى اسمير و زارى آينك
 دل و جان بيرلا خدمتكارى آينك

وداع اوز جسم و جانیدین هم ایلاب
نجوگ کیم تخته جسم نا توانی
بییتیپ آغزیغا هر دم خسته جانی

جو گردون شام کشتی سین اوشاتی
فلک بحر یغه انجم دری باتی
تحوج ییغدی دریا یوزیدین دام
طلاطوم قوشلاریغا بولدی آرام
توشوب اول تخته سیری نینک کذاری
بمن ملکی و طایف حدی ساری
بولوب فرهادغه اول تخته مسکن
نجوگ کیم جانغه بولغای تخته، تن
ولی جسمی دا جانیدین رمق یوق
تنی دا روح حرفیدین نسق یوق
مونینکدیک حال ارا بر تیز کشتی
بمن عزمیغه دریا دین یاوشتی
ایچیندا نیچه دریا مایه ناچر
کهر سوداسیغه بولغان مسافر
چو کوردیلار کیلور بر تخته باره
اینک اوستیدا شخصی آشکاره
سالیب ملاح بیتکوردیلار انی
کیمه بانغا کیلتوردیلار آنی
نی کوردیلار که باتور نوجوانی
حوادث ضربه سیدین ناتوانی
بولوب هوس انکا زایل ایچکولودیک
یانیب اول تخته اوستیدا اولوکدیک
چو کوپ قیلدیلار احوالغه تدقیق
نفس آغزیغه کیلماک بولدی تحقیق

حیاتی ایلابان اول ایلنی خرم
انی کشتیکا چیکتی لار همول دم
دماغیغا توتوب هر نوع منسوم
کوزین آجیب حیاتی بولدی معلوم
قویوب بوغزیغه شربت اغزیغه قوت
بولوب اول طعمه و شربت انکا قوت
قویوب اولتوردی داغی سوردی احوال
دیدیلار هر نی بار ایردی انکا حال
ایشیتی چون جواب ایلاب سوائین

پر کون انينک قصديغا پر صمدگر
 ح ديه داهيس يابمب ابردى مگر
 دانه بىلا سوسارى قىلغاچ خرام
 تارنتى صياد انينک اوستىکا دام
 بيجقير بيان دام ارا اول ميملا
 نمجا دمدى داد منى بوى لا
 شمير قولانمغا بستمب اول مقال
 صه تى نى دامغى دنک ايتى خيال
 کوب اشستب ابردى بو نالغانينى
 اولماکمان ايسى حسن اغاننى
 هر نيچا کم راست قىغان ابلادى
 صورتنى هر کذب کمان ابلادى
 مخلصعا ابلامادى التفات
 ناکه انکا منقطع اوندى حيات
 هر کيمى کيم راست نى بيخواست دير
 آتسا نالغان داغى ابل راست دير
 سوزدا بوابى نى ديساتک چين ديکيل
 راست نوا نغمه غا نجسین ديکيل

فوهدنمک سوزق زورق جسمى زورق سينوغى جسمى دا قالب آنى دريا موبى
 يمن مدنى سمارى سائب حل اهلى کسه سنکا اوچراغانى و اول کيمه تاجرلارى
 آتسکدنک در کرانماه تابغان لارى دن سىوونوب اول بو منت اداسى دين غمغه
 قانغى نامى ابلادى اول کسه قصدى قىلب تجار فوروق بيرداكى
 بالغ دنک اصدا ابغه توه سوب فرهاد الارنى نهنگ بالغ خيلين فاجورغانديک
 برار سست دى بىلا قاجورونى و سمودا الارنينک زورى حياتيغه اوت
 اورغانى و يمن کماره نوتقانى و سهيل دىک يمن اهلى کوزين يارونقانى
 و شاپور انکا درنادا ائنا بولوب آتسک صفحه ضميرى نقوشين فهم قىلغانى

کوشى کيم ابلادى بو بحر کشتين
 بى تکليغ دمدى دريا سرگذشتين
 کيم اول حالتدا کيم جانقالدى دريا
 سپاه امواجدين فوزقالدى دريا
 هم اول زورق که راکب ابردى فرهاد
 س شيب کوك بحردين بيتکاندا بيداد
 بولوب غرق اول محيط بى کرانغه
 قالب بر تخته اول بى خوان و مانغه
 لارن اول تخته اوزرا محکم ابلاب

بېشه دا هر بان فو بار ايردى قدم
 ييتكاج انينك باشي اوژا ناكهان
 فرايتا اوچسا ايدى اول نا توان
 وهم ابلا سيمسكانماك اولوب سسر ايشى
 اولتورار ايردى بلاسبغا تيشى
 تيش بېلا ايلاب بالاسى پاره سين
 پاره انيب اوز جكري پاره سين
 دايم انكا بوغم اراغم ايدى
 غم نى كه ماتم اوژا ماتم ايدى
 كونكلى بو اشدين بولوب آزارليق
 باشلادى دراج بېلا بارلمق
 دېدى كه ميندين سينكا بوق وصدكين
 ايمين اول بيل مينى داغى امين
 وهم نى فوى همدم و همرازيم اول
 عيش و طرب وقتى نواسازيم اول
 مين داغى لحنينك اينسيتيب شاد اولاي
 نغمگ ابلا قايعودين آزاد اولاي
 شرط بو كيم ييتسا كز ندى سنكا
 سالسا فلک حيله سي بندي سنكا
 لطف قولين حالينكا همدست ايتاي
 خصم نى پر پنجه ببلان پست ايتاي
 كور كوزوب اخلاص ايشيدا اختصاص
 سبني عدو داميدين ابلاي خلاص
 شير كوب افسون بيله چون قيلدى جهد
 صدق ايل دراج داغى قيلدى عهد
 انداق اراييردا عيان بولدى مهر
 كيم حسد ايلتور ايدى اندين سپهر
 قايدا كه آرام تو توب سرزه شير
 كرديدا دراج اوچوبان دلير
 باشيغا پرواز ايله كردش نماي
 اويلا كه سلطان باشى اوژرا همای
 شير ايشيتيب انينك الجانينى
 فهم قيليب صوتيدا يالغانينى
 دير ايدى يالغان ديما كيم شوم ايرور
 كذب توز اليدا مذموم ايرور
 پند ايشيتساس ايدى دراج مست
 كذب دين ايتماس ايدى افغاننى پست

یاری هم ایتی بو سوز اظهارینی
 قایسیغا ایلای دیسا اول ظلم فاس
 یاری قویار ایردی آیاغیغا باش
 تند بولوب قاتل فولادچنک
 دیدی اینکیزی چاپای بیدرنک
 قای، بری نینک قتلینغا قیلغاچ سَناب
 یانه بیرری ایلار ایدی اضطراب
 کیم مینی قتل ایلا بورون تیز بول
 تاکه مین اولکونجا تیریک بولسون اول
 بذل قیلورلار ایدی بر برکا باش
 باشلارغا تیغ اوچون ایردی نلاش
 هکت ایدی بونوع ارادا بر زمان
 کیم ایل ارا توشتی ندا الامان
 بر بویکا کیمجتی الاز جانیدین
 شاهداغی کیمجتی اولوس قانیدین
 فاش ایتیپ اول صدق مودت خواص
 هم ایل و هم اوزلاری تاپتی خلاص
 بیوسا نوابی سنکا یاری خدا
 سین داغی قیل باشینک و جانینک فدا
 سافی آلب کیل فدحی بار ایسانک
 مهر وفا شرطی بیلا بار ایسانک
 آغزیما جان یتتی دوا قیل منکا
 وعده نیجا امدی وفا قیل منکا

دراج نینک یالغاننی چین اورنیغا ایتوربدین حادثه دامیغا توشکاندا
 چین سوزینی شیر یالغان ساغینیب فریادیغا یتماکانی و انی
 بلا دامیدین خلاص ایتماکانی

بار ایدی بر بیشهده بر تندشیر
 دهشت ارا کونک اسدبدنک دلیر
 چون بولور ایردی بالالاب ذوقناک
 مور بلاسین قیلور ایردی هلاک
 تیشلابان اول مایه، پیوندینی
 آغزیدا اسرار ایدی فرزندینی
 بار ایدی دراجی اوشول بیشهده
 شیر زیان وهمیدین اندیشهده
 شیرکه تیشلاب بالاسین دمدم

مونی طمع رنجی قلمب خاکسار
 قیلما نوایی طمع ایلدین درم
 بار ایسا بیرسانک خود ایرور اول کرم
 ساقی ایتیپ مین طمع اول یاده دین
 کیم آلور آزو طمع آزاده دین
 جرعه سیدین سالک راه ایت مینی
 ملک قناعت اوزا شاه ایت مینی

ایکی وفالینگ یار بر بری وفاسیفا باشلاریدین کیچکانی
 و الار بریکشیدین
 یوزمینک باس فلجیدن و فلج قنبدین فوتولغانی

انداق ایشیتیم که شه کامران
 تورت اولوس حانی تیمور کورکان
 فتح االمفا قبلغاندا عزم
 هند سوادیدا فاتیق اولدی رزم
 قتح ایلا نصرت جوانکا بیردی دست
 چرخ عدو قلیبیغا سالدی شکست
 چونکه عدو کفر ایلم ایردی تمام
 بیک دندی کیم قبلسون اولوس قتل عام
 کورتیدین دشتنی تو تقان قتل
 فان ایلا سنکر مدین آمزدی نیل
 باش توشوب اول روددا ساری ناشیجا
 باش کیسمیان هر کمش اوز باشیجا
 هر ساری فان توکماک ایلا بیغ بیز
 جمله، عالمغه سالیب رستخیز
 اوشبو مهلدا انکی بیچاره یار
 بولدی قتال اهلینا ناکه دوچار
 توشدی سپاهی برسمن جا بقالی
 ساه بساقدین امان تایقان
 قتل ایشیکا چون ایشین کیچی بیغ
 باشین اینیک چاپماق اوچون بیدریغ
 کوردی چوتیغ آسیددا فولداشیننی
 نازی شفیع اولدی آچیب باشینی
 کیم سنکا مقصود اگر باش ایرور
 قوی انی بو باش انکا پاداش ایرور
 چون انکا یوزلادی فو بوب یارینی

ناسنى باا بوزىكا ابلاندورور
 اندا بىتتىك لىك دورور افسانە،
 كىم بونواحى ارا وىرانە،
 باز كە آستىندا ايرور طۇرفە كىچ
 الغاي آسى غىر كىشى كورسە بورىچ
 هر كىشى بورىچدىن اولسا بىراق
 كىچ قىناغىت بازىدىن نىسى راق
 طامغ اوغۇنچ مەھك بولۇپ
 طامغە غىرى مەھك اولۇپ
 كىچ تىناسىغە بىر كىشى بىس
 بولدى انكا ناس بونىن قازماق ايش
 قانغ اول اىسنىكا چوئىظر ابلادى
 قىلمادى پروا وكىز ابلادى
 دىدى بوى مەخت جاگە ايرور
 كىچ قىناغىت مىكا ھىراھ ايرور
 كىم سارى كىم مەكرى نىك اھسانى باز
 ناس بارىلىق چىقماقنى امكانى باز
 بولدىن آنىب كىچا نىك آفونچا بىر
 صەھىدە اندا عىمان بولدى سەھىر
 سەھرىغا ابل كىرگەلى كوپ بول اىدى
 اول كە بورون كوردى ولى اول اىدى
 بار ايدى دىروازەغا سوزماك ھىمان
 هر سارىدىن خىي غىر كورماك ھىمان
 بو ابل ارا رىسم بو اىرەش كە سىناھ
 قىلسا بىقا مەككى سارى غىزىم كاه
 اسىرات اى سەھىر ابلدىن باسورون
 كىم كە سەھىر سەھرىغا كىرسىما بورون
 ابلار اھسىن لار اى مىسنىنسىن
 باسىغا تاج ابلەككا سەنەب نىكىن
 آنى ھىم اول رىسم ابل خىل وسىباھ
 قىلدىنلار اول ملك وسىباھ اوزرە سىناھ
 نرى كە رىچ اوزىكا آلىب اىدى
 كىچ نىناسىغا قالىپ اىدى
 رىچ بىلا سنى جو اوز جانىغا
 ناسنى او وردى بان بىر ياننىغا
 خىطغە باسب كوردى بو مستۇر اىدى
 خام طمغ دەھردا رىنجور اىدى
 آنى قىناغىت قىلسان شەھىر يار

باس کونارسب کوندي و بوردی جواب
کای سالمان حرص آناغینکغه بند
آزو طمع بو بنونگا باغلاب کمند
وادی غیرتغه قدم اورماغان

کنکر همده غلم اورماغان
سین داغی چیککل بو تیکن محنین
نازماغیل حاتم طایی سنین

بیردوم آلماق چمکسان دست رنج
بخشی راق اندین که براو برسه کنج
اول که بو بنکلیغ سوزی موزون اندی
مسندن اینک همئی افزون اندی

عمت اکر بولسا نوا می سینکا
بنده دورور حاتم طایی سینکا
ساقی اناق بوت کرم اظهار قیل
بذل بی حاتمغه نمودار قیل
بیزدا بزمی و بهیغا که دور درم
کم لبق انور بیزدن و مسندن کرم

قانع جوانمرد بیله طامع جهانگرد همراهی و بسری سنک فراغت کنجی
حرصیدین مذلت رنجغا فالسب برنی فناع رنجی چیکاردین
فراغت کنجی کا بینکانی

فارس نواحی سمیدین ایکی رفیق
ابلا دیلار چین سازی عزم طریق
بیری ازل فسسغا قانع اندی
مسمیدین آرتوق بیری طامع اندی
بارور ایدیلار فیلدیان پویه فاش
بولدی عیان بول اوزا بر ساده تاش
باریمی بیزدا یاریمی یوقاری
اول یاریمدا که بولوب تاشقاری
نکته، بس طرفه قازیلغان اندی
چون او قودیلار بو نازیلغان اندی
کیم کیشی کر ایسکاک اوتین یاندورور

قطعه

کیم که دهقان لُغ ابلادی پسنه
داغی نان بیرماک اولدی انکا سعار
بوئله کمنسه علو رفت دین
آدم اولماسا آدمی خود بار

خمسه دن

حاتم طایی حکایتی کیم همت وسخا اهلینغا پیشوا ایردی و اینک مهمانلیغی
تعظیمیغا باس اندورماکان کدا همتن کوروب انصاف بیردی

حاتم طایی غا بر آزاده وس
دندنکه ای همتنک آزاده کش
تا که سخا بوئدی کهینک ورزشی
کوردونک انکن مو بر اوزونگدنک کیشی
دندنکه بر کون فیلیان جشن عام
انداب اندم بادیه اهلین تمام
مطبخ ارا بوز نیوه قربان اندی
قوی و فوزی بمعده پانان اندی
بزم ایچیدین دشت ساری بر نفس
کسب هوا ایلماک انتم هوس
سرردا کوردوم بر اسر محن
بر قوجاق ارقاسغه بوکلاب تیکن
جسم اوسن ابلابان اول بوک نکون
تیرکابان اول اوینکا عصادن ستون
هر قدم آلفونجه بیتیب مدنی
هر نفس اورغونجه اوتوب فرصتی
سالدی اول ایمکاک اونی کونکلو مغه تاب
لطف و ترحم بیله قیلدیم خطاب
کای قدین ایمکاک بوکی پست ابلاکان
جسمیدا غم خاری نشست ابلاکان
دشت اراکوبا که خبر بیلمادنک
حاتم اوبی ساری کذر قیلمادنک
دعوت انتیب اسرو فراوان بوکون
قیلدی یمان یخشیننی مهمان بوکون
تاسلا تیکن کلشن عزتقه بیت
چیکمه مشقت قوپ و دعوتقه بیت
میندا چوفهم ایتی بو نوع اضطراب

اعتراض لاری؛. لوغول اتاغا بازی بیرماک بیشه‌لاری و دغلیق‌لارینی کرام
الکاتبین‌دین یاشورماق اندیشه‌لاری

بیست

بولاردین کیم که اوزنی دبر ولی دور
اگر قیلسمانک یقین بیر داغلی دور

دهقان‌لیق‌لار ذکریدا

دهقان‌که دانه ساچار بیرنی یارماق بیله رزق بولین آچار؛. اگر راست‌لیق و
صلاحی باردور اویبی صالح ناقه‌سیدین نموداردور؛. قوسی هم ایکی زور پهلوان؛.
یو کیکا بویون سونوب آلیداروان؛. ایتس قیلوردا همدم و همقدم دهقان‌لارنی
سوراردا انداق‌که آدم؛. عالم معمورلیغی‌لار دین عالم اهلی مسرورلیغی
الاردین؛. هر قبان قیلسه‌لار حرکت ایلکا هم فوت بیتکورور هم برکت؛.
دهقان‌که توزلوک بیله دانه ساچار حق بیرکا بیته یوز ایشیکین آچار؛.
ساجقان دانه کوکار کونجه و اوروب خرمن قیلیب محصولین کوتارکونجه قورت
و قوسی اندین بهره‌مند؛. دشت و خشمی‌لاری اینیک بیله خرسند؛. مورلار اویبی
اندین آبادکورلار خاطری اینیک بیله شادکیوتارلارغا اندین مست‌لیق تورغای‌لارغا
اندین نشاط همدمست‌لیق؛. اورا قچی‌غه اندین روزی و باشا قچی‌نینک یاروب اندین
کوزی؛. برزه‌کرغه اندین کام حاصل پشتمه‌کش‌غه اندین مراد واصل؛.
کدا اندین توق کدخدا توقلوغی هم اندین اوق؛. مسافر‌غه
اندین طعام مجاور‌غه اندین کام؛. ایتماکچی تنوری
اندین قیزیق غلاف بازاری اندین ایتسق؛. فقرا رزقی اندین وافی غربا قوتی
اندین کافی؛. زاهد‌قه اندین حضور طاعت عابد‌قه اندین لاف قناعت؛. سایل
خریطه‌سیدا اندین مهیا اقطاعی شاه خزانه‌سیدا اندین بحر و کان متاعی؛.
دهقان‌نینک بیردانه ساچاریدا بو حال‌دور اوزکا ایشیلاری تعریفی محالدور؛.
باغی جنت‌دین نمودار فالیزی‌دا روح قوتی بدیدار؛. اشجاری‌نینک هر بیری
چرخ اخضر * اول سجر ریاحین فواکھی نجوم و اختر؛. فقرا سرکه و دوشابی
اندین اغنیا نقل و می‌نابی اندین؛. کونا کون فواکھی بیله کیم باغدا تزیین چمن
ملکیدا باغ‌لانیب‌دور تعبیه و آیین؛. مونداق کیشمی کیراک‌که بخل‌دین معرا بولسا
و کذب امساک دین مرا بولسا؛. ساه مالین بیورور دین ابا قیلماسه و زبون
شریک کا جفا قیلماسه؛. نا دانه‌سی در سعادت بیرکای و تخم ساچیپ انجم
علو رفعت تبرکای؛. مونداق دهقان آدم‌نینک فرزند و خلقی دور بلکه مرزوق‌لاری
انکا فرزند و اول آدم صفی دور

محبوب الملوّب دن

اطماذکریدا

طیببغه اوز فنی‌دا خداقت کیراک و بیمارلار حالینه شفقت و نفس طلبغه طبعی ملایم و حکما قولبغه بیرو و ملازم: سوزیدا رفق و دلو بلیق و اوزیدا آزر و خوش خوبلق، حازق طسب که سعفتی بولغای عیسی روح‌اللهغه نسبتی بولغای: عیسی اشسی جبققان جانی تنغه کورماک دعا ببله: مونونک، اشسی تن‌دن چیقادورنسان جانعه مانع بولماق دوا ببله: مونداق طیببنینک یوزی مریض که نکلی کا محبوب‌دور و سوزی بیمارجانغه مرغوب: دمی عللیل‌لارغه دوا و مدمی خسه‌لارغه شفا: خضر نجات اینک طلعتی و آب حیات اینک شربتی: اگر فنی‌دا ماهر بولسه هم بدخوی بی پروا درشت‌گوی مریضغه هر جانب‌دن علاج بستکورور اما نجه جانب‌دن تغییر مداج بستکورور و لیکن عامی طسب کیم ابرور شاکرد جلا: اول تیغ ببله بو زهر ببله قلعوچی بیداد: اول موندن بخشی‌راق‌دور نی اشتباه‌کیم اینک قتلی کناه‌کارلارغه‌دور و مونونک بیکناه‌لارغه‌دور: هیچ‌کنه کار انکا زلیل بولماسون و هیچ‌کنه‌سبز مونکا عللیل

بیت

حازق طسب خوشکوی تن رنجیغه شفا‌دور
عامی ویند و بدخوی ایل جانغه بلادور

کاتب‌لار ذکریدا

کاتب شعرا سوزی‌نینک ورق نکاری‌دور و سوز مغزنی‌نسک خزانه‌داری: خازن هنری امانت بولور و تصرفی خیانت بولور امن که خیانت‌فه منسوب بولغای اوز هنری‌دا معیوب بولغای انداق‌نینک ایلکی مضمی خوب بولغای: بخشی خط و نقطه‌دین صفحه‌غه جمال انداق که بخشی بوز صفحه‌سغه خط و خال: خوش نویس کاتب سوزکا آرایش بی‌رور و سوزلا‌کوچی کا آسایش بستکورور: راقم که رقمی راست راست‌لار گونکلی کا فیولنی بیخوامست: محررکه تحریری توز پسندیده‌دور اگر بیر بیت بستیرا‌کوز: اگر خط صورتی ناخوش‌دور معنی خیلی‌دا اوقوغوچی اندین‌مشوس‌دور: خوش نویس که هم سهوی‌کوب بولغای

يۈكۈرۈر دىب قول اوزاتا بىردى بىر بىماغلىق فىلدىكىم طبق بويىغە توستى
تورەش ھەر قنچە تردد قىلدى آشنى طبق تىكىدا تاپمادى اندا كورقوش ايدى
كلام مچيد ترجمەسى دور كە يىنكلار و ايچىنكلار اسراف فىلمانكلار بو نىچوك
سى يىماكدور اندا كولانكىر سلطان ايدى بزنى شانىمىزدا اسراف ايماس موندا بىر
اب، جواب بىرسام بخشيدور و ىنە قويروغى اوزون تاوشقان يمان بولور سوزنى
بىرىغە فوشقان تورىنك مەھم خبرغە تامل فىلمانك دىب جواب بىردى .

غم هجوم اتكاندا بی سامان لغیم اورتار منی
میزبان خجالت چیکار هر نیجه مهمان دور تانیس

بارك الله مهماننی سیلاماننی سنندین اور کاندنم دیدی اندا گولانگیر مهماننی
آزار ببر کانینی انکلاب کونکونکنی چیرکیب کوزیدین انداغ نعره سالدیکه فایتا
کورماک لیک ناممکن بولدی بس کورقوشنی آملاب آلب ناندا جای بیرب
ایدیکیم ای بابا خوش کیلیب سیز معذور بونک اوزنکنز دنگ کیشی لار دتب
دورلار که تانیماسنی سیلاماس اندا کورقوشی سوزکا درافتاد بولدی و ایدیکه
اولوغنی بار کاهیدا دانش و اهل خردمند باهوش هر فنجه کوب بولسه بو هم آز
بولور خصوصاً پادشاه عادلغه اوچ طائفه دین کزیر و چاره بوفدور اول عالم
باعمل که پادسانی آخرت لیک اسپانی انکا کورکازسه اینکیچی وزیر صاحب
رای که پادشاهنی دنیالیک یراغنی تردیدا بولسه اوچونچی منشی راست نوس
فلمزن نکهدار ششیرزن حالا بوتورغان آسغور جامه دران طعام باقغه حاضر
مصلمتغه عقلی قاصر فدمغنی بزرک مشایخ لار دین بزغه برمنل قالیپ دور
که ابرغه بیرسنگ آشینکفسی ایرلار سیلار باشینکنسی انتغه بیرسنگ
آشینکنی ایتلار جانار باشینکنی نه اسپنگ باریدا ایتا کینکنی ناب نا انکه
یغشی بیله یوردنک بیتدنک مرادغه همان بیله یوردنک فالدنک اوانغه با
انکه همانغه پانداسمانکیز بلاسی یوفار فرانغه پانداسمانکیز فراسی یوفار
بز قوی کورمساک هم قی کورکان ایدوک بو طائفه نی آز خدمتی کوب منی بولور
نه هر کیم بو طائفه دین مروت تلابدور کونا تال بغاچ دین زرد آلو تلاب دور
مونداغ امر و هوعغه کیلماس کورقوشنی سوزی گولانگیر سلطانغه
بادصوبو حیدنک تاء شیرانتی و نصایحنی عبیری جان کاهمغه ترک تاز ایتی بعدیکه
وجودنی ویرانه سی معمور بولوب آبادان لئقغه بوزلاندی گولانگیر سلطانی
ایلکازیکی مهمان دین قالغان آسی بار ایدی ایتی کورقوشنی آدیغه فویدی ایدی
آز آشفه امداد بوق اندا کورقوش ایدی .

کرم نه ایدی یخ لیک سموزین دندنک ای ساه
آز آسنی بیر کوجه موبدین زباده اوت آلو

انده گولانگیر سلطان ایدی

از کرم نیست بغنی کردن
خوان نهادن طعام خوردن به ا

آز آسیم غوغاسین باشیم دتب بالغور عنایت فیلنک اندا کورقوش ایدی آش
ابکاسی بیله تانلیغ گولانگیر سلطان خوب بولور دتب آس دنگاندا فوروق کله

Таржимаси: Баҳиллик қилиш қарамдан эмас, дастурхон қўйғач, таом
емак яхшидир.

مانند اره باش تودر علم معاش
کاهی سوی خود میکش و کاهی میپاش^۱

مانند اره بول دوجانبه کما حقہ توشوب سوزلاکیل دیب وداعلاشیمب کیتدی
القصه کورقوش کولانگیر بارکاهیغه روانه بولوب سرمنزلیغه یتتی کوردیکیم
عجب شان و شوکت لیق بار کاهی بار ایکان که سوسن کوب تیل بیرله انی
وصفیدین عاجز ایکان که و هر معروف معرفی انی شاءنیدا ناچیز

بیت

کوردی تیکیلکان ایدی بر بارکاه
بارکاهه خسرو انجم سپاه
کنکره سی کوککا تیکوب اورده لار
خیمه و خرگاه وسرا پرده لار
بیر نیچه قوشلار بیله همراز اولوب
بلبل و قمری بیله دم سازه اولوب
نغمه^۱ قانون لیغینی ساز ایتوب
دعوی، فرعون لیق آغاز ایتیب

کورقوش بو اساس بالا قیاسنی کوروب بارکاه دروازه سی دین سلام
هی هی آوازینی صولتیدین گیرالمای اولتوروب قالدی کولانگیر سلطان خدمتیدا
بر کویکونک ناملیغ قوللاری حاضر ایردی کولانگیر سلطانتی کورقوش قه نظری
توشوب کویکونکغه بویوردیکیم باریب غلام کردشدا اولتورکان آدم دین خبر آل
محتاج مستمنده و یا آچ یلانچ لیکدین کیلدیمو سزوار سغا بولسه موندا آلیب کیل
کویکونک انکا ایلکاری قدم قویوب کورقوشنی آلدیغه کیلوب ایدیکه ای بابا
قیسی آشیان بلنددین پرواز فلدینک اندا کویکونکنی تکبزانه سوزینی انقلاب
ایدی ای بالم سن سورغوجی بولوب من جواب بیر کوچی بولغونجه ایکیمیز هم
غایب بولساک یغشی دور اندا کویکونک ایدی یغشیلار تاپیب سوزلار یغانلار
قاییب سوزلار دیکاندهک یعنی بزنی ارکان دولت آراسیدا کیچیک کوردینکیزمو
کیچیک دیمانک بزنی کویکونک اوز بیریدا غاز آلور هم اوردهک اوزینکنی ایر
بیلسانک براونی شیربیل کورقوش انی خود دانالیغین انقلاب ایدی ای بالم
سین اناسیغه اور کاتکان قیزکا اوخشارسن بورونغی لار مثالی دورکه سیکیرسو
ایچکونجه بوزاق موزیلار مهمان بولسام تعظیم قیلسانک لازم ایردی نچو کیم
ایتمیش لار

^۱ تارجماسی: "Тиркчилік іламіда арра сингарі бул, баъзан (қишиқни) ўз тамошигга торт, баъзан соч".

نظم

بار ایدی فرغانه‌دا بر ساربان
تیوه‌سی بار ایردی توغدی ناکهان
کوپ عیالمند ایدی هم تنک‌دست
اهل عیالی انی بس ایردی چوق
آزوقه‌دین کلبه‌سیدا نرسه بوق
حاصل دنیا ایدی بر تیوه‌سی
ایمادور کان ارقه‌سیدا بوته‌سی
بر کونی اول تیوه‌سینی فوملادی
آزته‌دور کان یوکلارینی جو بلادی
یوکی آغیر ایردی هم یول براق
اورتادی تایلاقنی نارفراق
فصل تعوز ایردی هوا کوب اسنغ
بولدا سموردیک ایدی قملار وزیرق
آچ اوتینه کوبدی آنادین جدا
مادرینی مهریدا ایردی ادا
جهد ابله بتمعی اناسن کینیدین
قمداکوناردی غم اول سنه‌دین
آغیر بوکی بولدا اوشمال ساربان
بولدا چو کوردی بوزاتای دس روان
بونه‌سی بارب ایدی آرقاسیدین
بانندی حرارنلار بغاسیدین
یوزلانیب ایدی هلابی رحم انام

کوبدی و بانندی بوناسدی نتم
اسنه استه یورسانک بولعای نغم
سنه، سوبینک‌دین انمای دمدم
اندی آناسی بلاسغا یامب
کوزلارینی ناسلاری سودیک آفیب
کورکه بوروندوق کشتی نی بولدا
بو کشتی نی کوزلاری اوز بولدا

مندا اگر زره‌کی خسار

بولسه ایدی بولعاس اندیم زیر بار

بورونغی‌لار میلی‌دورکه فیزی کیم سوبعاس فمیزی کیم انجاس کرنا بییدین
نیجه کیتار بر یونف اندا هد هد ایدی آری امانت سوزکا امن بولعاق بخش‌لار
شیوه‌سی نورور سین دخی کولنی اوز کوماچنک اوسنغه نارنمه

يخشى لار ايتيب دورلار كيم شيرين شيرين سوزلاسنك ايلان اينيدين چيقار اچيغ
 اچيغ سوزلاسنك مسلمان دينيدين چيقار سيني بوناشا سته سوزونكغه
 بارماسمن تاجيكني بر مثلي باركه زور بيهوده ميان ميشكنند اندا يفلاق ايدى سن
 مناع للخير اوخشارسين سندن ساق حسد ايسى كيلور اندا كورقوش ايدى
 من ساق حسد قرينداشى ايماسمن سيني خوب بيلور منگيم قلب قازانسى
 قايناماس قايناسا هم قوبولماس دبرلار حرام زادهنى قوبروغى بر توتم منكا كوب
 يوز كيلتور سنك نيچو ككم قديمي يخشى لاردين بر مثل قاليب دور يخشى ليق قيل
 سوكا سال سو بيلمسه باليق بيلور باليق بيلمسه خالق بيلور اول باريب
 كولانكير سلطان جماليني كوروب ساق سوزيني ايشيتيب سونگرا بارسام
 كيراك ديب كولانكير سلطان خدمتغه روانه بولدى بريم فرسخ يول باركاندا
 شول ائنادا بر هد هد يولو قتي سلام لانسب ايديكه قيسى آشيان بلنددين پرواز
 قيلدينك اندا كورقوش ايدى

بيت

پرواز بندكي بخدا نمى رسد
 اى خاك پست باس بلندست آسمان¹

بزنى پروازيمز معلوم دور اندا هد ايدى اى كور من معما دين بيخبرمن
 توغرى سوزنك بولسا سوزلا مافى الضميرينك منكا بسان قيل
 اندا كورقوش ايدى من يفلاق يبي ساوچى سيدورمن باى اوغلىنى
 قيزيغه خواست كارليق قا بارورمن اندا هدهد ايدى يفلاقنى
 بيخودليكنى ايمدى بيلديم هر آينه اوز جنسى دين يفلاق لار
 قوروغانديك سيزنى يوبارورمو ديدى سيني سركه تلاركا لب لنجك يوق انكاني
 معلوم و مشهور دور و نه فولدن كيلماس اشكا اورونكان نجارليق قيلغان
 ميمونغه اوخساس رسوا بولمه بيلكيلى كه ميمون نجارليق فيلورمن ديب قولغا
 توشوب ايرنه دن كيجغچه كلتك برله اوروب اويناتيب بلاغه گرفتار بولغانديك
 سين هم مهم خير ايشيني بيتكارا آلماي ملايسى اوليا بيرله عبدالرحمان
 آفتابه جى ديك خلقنى لعنت سوزدين جيعماى يورمه يمان اسناد سين دين فالور
 كورقوش ايدى جمال ليقيغه روام يوق ليكيين تقدير بيلور

بيت

آدمى كوب حيله و ندبير ايتار
 ليك ايشيني آخري تقدير ايتار

سن تيوهنى بوتهسى اناسى بيرله مناظره قيلغاندن بي خبر اوخشارسين هد هد
 ايدى حكاييت قيل كورقوش ايدى

¹ Гаржимаси: „Балданинг парнози худона етмайди, эй тупроқ, паст бул, осмон баланддир“.

پيشانەسى دونك بولور آغا بولور يېكىت نينك پيشانەسى كينك بولور چوچورەنى
خام سناپ سېن اوخشاركە آتاسى اورمس قونغوزنى بالاسى اورار تونغوزنى دېكان
سوزكا ايشانمە حلوا دېكان بېرلە آغيز چوچومس .

بەيت

تكىە بر جاى بزرگان نتوان زد بکزاف
مکراسباب بزرگى همه آماده کنى^۱

سنى بو سوزونك قرچىفيليك دغدغەسى كلنك باشيفە توشوب دراج
شكارىنى اختيار قىلىپ اوزى بلجىققە باتىپ قالغانىكا اوخشار آرى حدىدىن هر
كىشى كيم آشسە جزاسى شونداغ بولور بو سوزنى تفصيلىنى سلسلە -
الذهب دىن تاپ بورونغىلار مثلى دور كە اياز حدىنكى بيل برچەنى قوى اوزونكىنى
بيل نمىكان شەرى ويران آنى اولوغ سفرەسى قوروغ اويدا چكسە اونى يوق تام
باشمىدا قوشى تنور سىچقان سغماس اينىكە غلبىر بايلار دومىغە دېكان عبارت
سنىكا صادق كيلوراندا يىلاق قوش ايدى اى كور بس كلنك قرچىفى ايشىن
قىلورمن دىب بالچىقغە باتىپ اولكانىن مىنكا حكايەت
قىلورسېن منمە بىنا و نا بىنا حكايەتىنى بىلورمن كە نا بىنا
بىنا سوزىنى قولاقغە آلماي اوزى خجالتى دىن اوزىنى ايلانغە چقدوروب هلاك
بولدى سنىكا كورسام بو مەم خىر كىچكە قالور بو حكايەتى بىان واقىسىنى
اىستانىك كلىلە و دمنە دىن تاپ اندا كورقوس ايدى اى بى صبر بو حدىت
مەنى سىدىن بى خىر موسىنانى رحماندىن و تعجىل شىطاندىن سىن اوز يراغىنكىنى
قىلغونچە صبر قىلسنىك خوبدور صىرنى ياخشىلار انداغ تعريف قىلمىش لار

بەيت

صبر بىلان بىسنە ايشىكى دور كىشاد
صبر بىلە تايدى ايرانلار مراد
صبر سىنى دردنىكا درمان بولور
صبر بىلە خاركلستان بولور
سوره زمين باغ ابلە بوستان بولور
بىسنە ايشىك آحقوسىدور صبر بىل
صبر بىل و صبر بىل و صبر بىل

و ايتمىشلار صبر قىلسانىك غورە دىن حلوا بىتار بى صبر لار اوز اناغىدان
بىتار اندا يىلاق قوشى اندىكىم آرى بلاغە صبر فضاغە راض بولمايدىن اوزكا
چارم يوق لېكن صىرنى جابى بىلە حزن و اندوۋە دىن بولك نىمرسەسى يوق صبر
قىلىپ فرض و سنت بولدىن كىتسە اوخشامسى اندا كورقوسى اندى بىانغە اووم
مەم خىر ايشىكا بارور كىشى بونوخ بولورمو انىستان اىماس موسىن كىم

^۱ مۇنداق زورنى سۇيىش، بۇخۇدا ماقتانما لىيال داۋلەتلىرىنى خاتىمە شەرتلەرنى تاپتىرا.

زانکه در آفاق زبرناو پیرهمچ کس از جفت ندارد کزیر¹

بزنی قره‌العینمیز ایر یتیب‌دور بای اوغلینی بر چرایلیک قیزی بار ایمیش بزنی طرفدین ساوچی بولوب بارینک هر فنجه قلین بولسه تاپیلور اندا کورفوس ایدی بار مقتانسه تاپیلور بوق مقتانسه چاپیلور دیکان یاخشی لارینک مثلیدور بای اوغلی اغزینی بورچیدین چیقارمینک چار دیوار فیزیمنی قلینی دیب حالا... بر بوش چار دیوار تاپیلماس اوبالورمیز نیچوک کیم ایت‌میش لار اویات اولومدن فتیغ بنه ایتمین لار ایرمان یاغاجنی ایکیلکانی سنکانی ایر نکیتنی اویالغانی اولکانی اندا یغلاق قوش ایدی من سیزنی بیلملیک و معنی‌دین باخیر کیتی فهلاب ابردیم کسرای مس‌دین بلغم ایس‌دین بولورنی بلمس ایکناسیز کور توتکانینی قویمس و کرایشیمتکانینی قویمس اندا کورفوس ایدی من خاتون الماق تمنا سیم غرق آبی ایماسمن نیچوککم ایتمین لار دلا توزنی سوآسه قونغوز غازنی توشیدین قولاق سیزکا سوز ایتسنگ فولاغینی تاشیدین اندا یغلاق قوش ایدی بورناغی لار میلی‌دور که بیتار ایشنی باشیغه یخشی کیلور قاشیغه بنه بیری بولکه بیمار نوزالکوسی کیلسه طیب اوز ایاغی برله کیلور اندا کور قوش ایدی آغیز بولمه ایاق بول ایشیمتادینکمو که ایاق یوکوروکی آشنقه آغیز یوکوروکی باشقه سن کیم بای اوغلینی ایشیکیکا کیشی یوبارماق کیم هیچ بیلمس موسین که تنک نینکی بیرلا تیزاک قافی برلا اندا یغلاق قوش ایدی بیزنی نیمه کم لیغیمیز بار کورقوش ایدی بارلیق‌دین مختانمه ایتمیشلار اوزینی مختانغانی اولومنی قاراولی سنینک احوالینک عالمغه معلوم دور آینی ایتک بیرله یاشورسه بولورمو حومچوق سسورسه باتمان بولورمو آلاکوزن آلا بولسه هم ارسلان بولمهس الاوغاناق آغور بولسا هم احوالی معلوم اندا یغلاق ایدی سن بیزنی فقیر نانوان کوردینکمو دیب موندین بیخبر اوخسارسن که چوبنی خوار توتسنگ کوزکا بوشار بارمنی برلا سوزلاشکانچه بای اوغلی برلا سوزلاشکیل اندا کورفوش ایدی ای یغلاق کویا بولور اوغلوکنی آینی ایتقیل اندا یغلاق قوش ایدی اوغلومنی نامبارک آتی کولانکیر سلطان دور انداکور قوش ایدی مونداغ فهم و خرد منزلیدین اوسمان کبشی لارنی کورکان ایمن من ایچکونی آتی عبدالکریم بولورغه سوز کیراک بورونغی لار انی اوجون اییی برلان سوزلاکاننی قربانی بول دیکان انکان لار کولانکیر سلطان آت قویماق سینی حدینک مو بو آت هما عقاب قویغی بحری لاپین ایتالغو قوشلارنی سلاطینی دورلار الارکه مناسب آت تورور اندا یغلاق ایدی ایلکاری اوتکان بخشی لار میلی‌دور کیم یخشی نفس یرم مال بازی بالامنی کولانکیرلیکی منقاری بیلان حنکالیدین معلوم و رومن ایمن دورمو اندا کورفوس ایدی راسمت اسورسن فوجقار بولور قوزینی

¹Дунёда булган йнгиг ва қарининг жұфтесіз бұлиши (уйланмаслиги) мүмкин эмас.

کلخی

ضرب المثل

اما راویلار انداغ روایت فیلولرلار کیم ایملکاریکی ایامدا فرغانه اقلیمیدا
کیقباد آتلیغ پادشاه دین فالغان بر ایسکی شهرستان بار ایردی اندا بای اوغلی
دیکان وطن توتمیش ایردی اما انی هواسی خوس و بادی دلکش سبزه ریاحین
انواع کللار چیچکلار کترتیدین فورغان بهار جاغدا طاوس نی پرلاریدیک تورلانیب
منقش کورونور ایردی و انبک نانیدا بر بیغاچ لیک ییردا یغلاق قوش مسکنی
اتا باباسیدین فالغان جایی بار ایردی اما بای اوغلی نی بر قزی بار ایردیکه
مهرخاوری یوزیکه بنده ایردی .

بیئت

عارضی دین شمس و قمر دور خجل
سوزلاریدین شهید و شکر منفعل
حاصل عمری ایدی اول باینی
آتی کونش بانو اوشل آینی

اول قز آفتاب عالم تابدیک هر خامنی پیشورور هیچ مخلوقات انی کوندوزی
کورماققا چاره سی یوق ایردی و اول قز یوزینی یاشورور ایردی تا بعدیکه
علامت بلوغ ظاهر بولوب اناسینی توغری سوزلاکانیکا ایگری سوزلای باشلادی
اناسی قبض لانیب ایدی کیم ای بالام آسوقمک آسوققان قز ایرکا بارسه یارچیماس
قز عتاب قیلیب ایدی کیم ای انا سین بیز کا صبر و تحمل ساری یول کورساتورسین
منی آلدور کان ییکیت نی هم آتاسی ایتورکه باس آمان بولسا بورك تاپیلور
بولار بوسوز اوستیدا ایردی لار کیم بغلاق قوس کورقوشنی ایملاب آلیب یانیدا
اوتقوزوب ایدی که .

در تیشینک وکل یوزونکنی انکیب آنچه بیغلادی
کیم منکا مینک نوحه برلا ابرنیسان بیغلادی
تون کیچه مجلسه یوزونک وصفیدن کیجی حدیث
شمع غیرت اوینه یاندی و سوزان بیغلادی
ایشیکینکده است بیگین باستیم نیچه ییل فاورولوب
اوشبو حالیمنی کوروب کافر مسلمان بیغلادی
بیغلادی حنی رفیب نینک رحمی کیلغاندن منکا
باری اول قاتمغ کونکول لوك چین مو یذغان بیغلادی
بیلدیلار یوزین کوروب سکاکی حالین سورمایین
خاص وعام و سهروده دانا و نادان بیغلادی

درمدح اولوغ بیک میرزا

جهاندين کيتي تشوېش و مبادی، امان کيلدی
خلاق عيش ايتينک بو کون سرور جاودان کيلدی
تن ایردی بو اولوس برچه آنينک تیک جانی بار یا یوق

بحمدالله اوغان فضلی بيله اول تنکه جان کيلدی
بو مرکب کردی سرمه سی تا پیلماس ایردی بیریب جان
گورونک کوز برله حق صنعین کیم اوش خوش رایکان کيلدی
علم تیک برچه بیک لار نینک باشی کوککا کیراک تیکسا
کیم آنلار تیکیه قیلغالی بو قوتلوغ آستان کيلدی
جهاندين اهرمن کیتیب مسخر بولغای انس و جان
کیم اوش تختینی ییل کوتاروب سلیمان زمان کيلدی
بايندی تختی نینک قدری اوزین تاج کوککا تاشلادی
عدالت باغی سبز اولدی چو نوشین روان کيلدی
کیراک جان بلبللی تون کون نوادین تینماسا هر دم
چو دوست لاریغه خرم یاز عدولارغا خزان کيلدی
رعیت قوی ایرور سلطان انکا چوپان یا بوری
بوری اولکای و قوی تینغای چوموسی تیک شبان کيلدی
بو کوندين سونکرا کوب تینغای رعیت لار رعایت دین
اولوس حقیدا مینک قورله اتادین مهربان کيلدی
کونکلار بولدی خوش روشن کوروب قالمادی بر ذره
قرانغولوق کیتیب حالی چو خورشید زمان کيلدی
سیوونسون خسرو عالی کهر سلطان اولوغ بیک کیم
شهنشه شاه رخ بیک تیک شه خسرو نشان کيلدی

غزل

فرقتنینکدا ای پری تن کویدی و جان بیغلادی
دمبدم خود قایفودین ایکی کوزوم قان بیغلادی
هیچ دوا یوق درد کیم جانیمدا بار آنی کوروب
تون نی چاک ایتی طبیب و دارو درمان بیغلادی

ای نوایی خرقه‌سین بپردی کرامات ایلادی
کیم منکا ترتیب وجه رهن صهبا قیلدی سیخ

یوزین کور قیلما غیل مؤکان و خط و خالیدین-فاله
که بولماس خارسیز کل دودسیز اوت داغ‌سیز لاله
چو مین دور تیشلارینک هجریدین اولدوم نی اسیخ کر چرخ
نجوم اشکینی یاغدورسا باشیمغه اویلاکیم ژاله
ایماس بو بیر سرشکیم قانی کیم کوزمردمی سالور
ایتینک آلیدا باغیریم نی اوزوب پرکاله پرکاله
لبینک آب حیاتین خضر خطینک نوش ایتار ساعت
حباب اولمیش اوشاق بیر ایکی آنی دیما تبخاله
یوزونک دور ایلا خط چتری ارا ای خوبلار ساهی
که بولمایدو قمر دوربدا هرکز بو کیسی هاله
بیاله برلامی آغزیمغه کوبتین قویما ای ساقی
که اول جوهرغه کویاکیم مناسب کیل ایرور کاله
بو بزم اهلیمغه بیل کیم عاقبت جزبی وفالیم یوق
نوایی خواه لحن عیش توزکیل خواه قیل ناله

ساقی نامه‌دن

کیرای دیرارا اویلا مجنون مست
که کیتسون خردخاص ایلام‌م دین
سالای بر علا خرابات ارا
که چدقسون فغان اهل ایام‌دین
خراباتی اولماقلیقیم زاهدا
سوال ایتمه مین زاربدنام‌دین
کرو قیلغالی می‌غه چون قالمادی
نی تسبیح و نی خرقه‌نی کام‌دین
خرابات اراکیردیم آشفته حال
می ایستارکا ایلکیمدا سینغان سفال

کیتور ساقیا مژده، جام‌دین
که پژمرده بولمیش مین ایام‌دین
بو کلشن کلی‌غه چو بوق‌تور وفا
نی پرهیز ایتای جام کلفام‌دین
چو یوق شام هجران خماریفه صبح
ایچیپ انکلامای صبح‌نی شام‌دین
خلاص ایلا اوزنی می نقل‌نینک
سوو دانه‌سی بیرلا بو دام‌دین
بولای دیر بیریمغه انداغ مرید
که یاد ایتمین شیخ الاسلام‌دین

که جان قصدی ایلا رغم و محتیم
که آرتار تماشاسیدا حیرتیم
تاپا آلمادی سعی ایله فکرتیم
نی مبداء یقین بولدی نی رجعتیم
نی توتی ایلک تقوی و طاعتیم
نی کیچماککا بو فکردین جراتیم
چو طاق اولدی بو درد ایلا طاقتم
می ایستارکا ایلکیمدا سنغان سفال

نیچوک می بیلا بولماسون الفتم
نظر ایلا بو کارکه صنعیمغه
قویاش یوق که بر ذره ماهیتین
نی کیلماک عیان بولدی نی کیتماکیم
نی کسب علوم ایتی حل مشکلم
نی قیده اققه پیرامردین حاصلیم
مینک باشیمغه بس قاتیمغ ایش
توشتی

خرابات ارا کیردم آشفته حال

مونجه کیم خودرای لایق کور کوردی اول
عقل حیرت فیلدی تیشلاب بارماغین

۱۴

پرده نی رخساره سمیدین آلمانکیز
ناحق اولتوردی مینی سول آلمانکیز
کرانارستانغه سونسه انلکینی
ایتور اول تورسون امانت آلمانکیز

۱۵

ای نکارا کوزلارینکدیک کوز قانی
بیغلابان هجرینکدا آقتی کوز قانی
تیلموروبان یولونکا ای باغری تاش
انظارینکدا آقیب دور کوز قانی

۱۶

ای نکارا قاسلارینکدیک یاقانی
فرقتینکدین پاره فیلدیم یاقانی
عاشق بیچاره دین قیلغیل حذر
یاخود آهی توتقوسیدور یاقانی

غزلار

خانقه ده خلقه، ذکر ایچراغوغا قیلدی شیخ
اهل دل لار نقد اوقاتینی یغما قیلدی شیخ
اول بیر دایم ایردی بو بیر دانه ایل صیدی اوچون
هر قجان کیم عزم تسبیح و مصلا قیلدی شیخ
یاخیال بنک یاخود خانقه فکری ایدی
هر کرامات و مقالاتی که افشا قیلدی شیخ
کف قاقیب فریاد ایتیپ سیکراب پری وشلارنی صید
قیلغالی دیوانه لیغ لار آشکارا قیلدی شیخ
توق چیقیب خلوت دین اوزنی زوزه دیب جهالدین
اسروکوب ناداننی اوز طور یغه شیدا قیلدی شیخ
باوجود، مسح نادانلیق مرید ایلار اوچون
کوب اوزیدین مسح نادانزاقنی پیدا قیلدی شیخ
دیر پیری نینک مریدی مین که فیضی عام ایرور
خانقه دا فیض عام ایلدین آهنا قیلدی شیخ
دیرارا تیندی قولاغیم راهبا ذکرینک بخیر
کیم سحر ذکر ایتوریدا کوب علالا قیلدی شیخ

۷

اوتكالى اول سرو كديوخ سماردين
يوق خبر اول سرو كديوخ ساردين
هجردين باخ اجره سرور بادمه
قامتي دين سرووكل رخساردين

۸

تغ عشقنك ناره سمدور بوتماكان
درديني هر كيماكا انتب بوتماكان
هجر صحراسي دور اهم اونيدين
اندا كل باخود كباهي بوتماكان

۹

وه قجانغه نكرو عشقنك كاجيدين
كوزومه هر لحظه اوت جاقملغوسي
بس دورور كونكومدا عشقنك ناقمه اوت
كيم حرارت اول هم اوت جاقملغوسي

۱۰

اول بري عشقيدا بو ديوانه ني
اي كه ايستارسمين كيليب كلخند اكور
بير قدح اول كلشي خندان ايلادي
اي كونكول نظاره ايت كلخنده كور

۱۱

باغدي جورونك اوقى هجرينك تاشي ديك
فيلدي قان كونكلوم اجين هم تاشي ديك
ساجقالي ماهيم آناعي غه سميهر
كوز ياشسم نمنك لعل و درين تاشي ديك

۱۲

نقش توتمش كوزدا اول باشم مننك
اويله كيم بارماس بويك ياشيم منينك
كاميم اولماقتور حبيميم دين ييراق
كر خود اولسون خضرجه باشيم منينك

۱۳

نيجه ديديم اول صنم غه بارماغين
قيلمادي اول ترك آخر بارماغين

تویوغ لار

۱

یارب اول شهد و شکر یا لب مودور
یا مکر شهد و شکر یالب مودور
جانیمه پیوسته ناولك اتقالی
غمزه اوقین قاسیغه یالب مودور

۲

جور اوقین جانیمغه ساقی یازمادی
وصل جامی دین خماریم یازمادی
کلک قدرت سیز خطلار عشقی دین
اوزکا ابش آلیمغه کوبا یازمادی

۳

یا قاشینکدین نیجه بیر اوق کوز توتای
آت که اوتروسیمغه آینک کوز توتای
نیجه کور کاج اوزکا مهوشلار قاسین
یانکی آی کورکان کیشی دنک کوز توتای

۴

اعلی دین جانیمغه اوتلار نامیلور
قاشی مدیمتی جفادن نا فیلور
مین وفاسی وعده سمیدن شادمن
اول وفا بیلمان که قلماس نامیلور

۵

با وجود اول بوز انور کلکه نسیز
کیم کورونور آلدن کلکه نسیز
بوز فزلیلیق بوفتورور ای اهل زهد
ناکه منکر سیزی کلکه نسیز

۶

چرخ نارتد خنجر هجران بو تون
قوسادی بیر زره بانم بوسی بو تون
تونکا بارتد بزنی بحال ابلادنک
نی بلالیغ بیر امیش یارب بو تون

آزکیم بایدار بولغای کوب دین یغنی راق که ناپه نزار بولغای
نادانغه نواضع قیلماق خنظارغه سو برماک دورکیم
نیجه کوب سو آجسه بنخراق بولوز
سعی ایشی کیم اوز بر سدا بولغای فیلور ایشدا
کاهلیق دین نامانراق دور

دسمن بیله مشورت قلسب دسمنلیغین بلسا
بولور کیم نی پانه دور

پادشاهغه چاغر اجمک حرام دور نئو چون کیم اول منک و
رعیت نگاهبانی دور . نگاه بانکیم انکا نگاهان کیرک بولغای
یغشی بولماغای

مفلس که اوزین غنی نولغای دره دیک دور کیم اوزین
سیمیز کورکوزور

جود تیلامای برماک دور نئو چون که سلاب برکان
تیلاکان نینگ مکافاتی دور

پادشاهغه کیرک کیم بارچه ایلدین نیمه الغای ادا اعتدال بیله
تا ملک برقرار بولغای بوو که بارچهغه نیمه بیرکای
بی اعتدال بق بیله تا ملک بوزولغای
چوشاه آز آلمسه بولغای ملک آباد
چوکوب سردی بولور بوزملک بر باد

اندوه جان بیمارلیغی دور بیمار کیم استهسی بولغای اول
تندروست دین یغشی راق دور کیم استهسی بولماغای کیم انکا
صحت آرتار و مونکارنج
بیسر مشتهیغه سلامت نشانی دور چون ن دروست
مشتهی ابرماس زبانیدور

نیک بغت اولدور کیم ایل حال دین بند الغای و بدبخت
اولکیم انینگ حال دین ایل بند الغای
اولوسی افعالی دین سمن بول برومند
بوق اولکیم الغای افعالی دین ایل بند

قابل نینگ سعادت بی دور کیم فهم بولغای
بیکیک لیکدا علم کسب قیلماق و فاربلغدانی عملغه
گیلتورماک یغشی دور

بیکیک لیغدا بیغ علم نینگ مخزنی
قاریلیغ جاغی خرج قیلغیل آنی

هر کیم دا پادشاه لبق بوق کامکار لبق بوق
هر کیم دا خاتون بوق غمکار لبق بوق
هر کیم دا فرزند بوق دوستدار لبق بوق
هر کیم دا بولار هیچ قانسی بوق بسمار لبق بوق

عدل بیر قورغان دور کیم سو سالیب سقیلماس
و اوت بیله کویعاسی منجینق بیله بوزولماس
و عدل کنجی دور کیم کوپراق آلمان ساین کوپراق
بولور و آزارق خرج قیلسانک آزارق بولور

خردمند اول دور کیم مخفی انداق ایش قیلماغای کیم آشکارا
آنی قیلا آماغای و بیر او عیبیدا انداق سوز دیماغای کیم
بوزی دا دی آماغای

اوروشته دسمن آز دیب غافل بولماق کیر کیم
کوب اوتوننی آز اوت کویدورور

خوش خوی یات لارغه قرابت دور و بدخوی قرابت لارغه یات

کیشی اوز مدحین دیسه چین داغی بولسه ناپسند دور
نه نیمه دور که فاده سی بارچه خلایق که تیار دیدی کیم
یامان لار نینک یوقلوغی

اوتکانلار بیله آنت ایچمک یالغان نشانه سی دور

مصیبت که صبر قیلماق شماتت قیلغوجی نینک مصیبتی

کریم نینک یمانراق خصلتی اوز علمی نینک ترکی و لنیم نینک
یخشیراق خصلتی اوز علمی نینک ترکی

عمر قیستقه دور ایش اوزون عاقل اولدور کیم بو قیستقه
عمرنی بیر نیماکا صرف قیلغای کیم ضرورت راق دور

شریف علم کونکول دا قرار توتماس
یاخشسی نیمه لار کونکول دین چیقماس

بارچه یوکنی تارتیم بورج دین آغیر راق یوک کورمادیم و
بارچه لذتی تانتیم عاقبت دین جوچوک سربت تاتمادیم
یخشسی سوز کونکولنی باروتور و یخشسی خط کوزنی نعمت
عروسی انینک مهری شکر دور

تلمی شمیم نوایی

حکیم منی سوزناز

اگر از با هم مداحی بولمانقا توی
انکا بیدای اوزمق نسیب امکاسی توی
اگر کمصدس شھر اولدی نمان
کوراز هرئی کم طاهر اشئ همان
اگر سلسی امراھاق کونکونکا محنت دور
اما سوز سیپاھاق باسمغ آفسور
بامھاسا دھقان چمنین تون و کون
نخل تون آنکلا فیروغان او بون
بمکانه نی او بونک سدری ناووتما
اورنونک که فزریق دورور ساووتما
بوربغا قوی بوغماغی بېشه دور
سنان محنتمدن نی اندشه دور
گل کا سحر و فنی برور جلوه باغ
کچکا بیتوسسماک ترار اوغلان اوشاغ
بامانازغا لطف گرم بخشیلارغا موجب ضرروانہ
باشمورون فالھاس اوغورلوق اوی ارا کم بولسانس
چقان حلصی که بوکون منکا باد ابرور
انکا بازجا جهل اھلی اوستد ابرور
ایمدن کممک گا موسوگدن کیونرکا سعفت محل دور

ایسر دین انکا حاصل اولماس فراغ
بیمای کوب اوزون کبچه دود چراغ
سکیت لیکدا بیغ علم نینک مغزنی
فاریلق چاغی خرج فیلغل انی
نیل کا لھنبارسنز ایل کا اعتبارسنز

اوج کسی دین اوج نامان کورونور سنکا عرض ایلای اھل
دنیا دین سھادین بوندلوق غنی دین یغل مالغامل و حرص دانادین
اوساق قند آق توزغا مانند دور
و لیکن بدری توز بدری مند ابرور

جانیم چیقادور درد ایله جانانیمه ایتینک
مین خسته کدا حالینی سلطانیجه ایتینک
اورتاناک و کوز یاشی اولماک دورور ایشیم
بو نفس اوز شمع شمسستانیجه ایتینک
فت فت پوراکیم باغلادی فانمنجه میگرلیق
بو درد دلیم نی کل خندانیمه ایتینک
فان یاشیم ایرور یوز اوزه کی سانسین
اول کوزلاری چولیان مه تابانیمه ایتینک
لطفی دل افکار تیلار هجرایلیدین داد
احوالینی اول بیکیم و خانیمه ایتینک

لطفی دیوانیدن

ای پری رخساره لار بیز کا نگاه ایلاب اوتونک
بر نظر برلاکدانی پادساه ایلاب اوتونک
گرچه اونکاندا کیرارسیز کوب کیشی نی قانینه
بوکدا کونکلی اوچون مونجه کناه ایلاب اوتونک
خارلیق حدین آشورمانک چونکه عزت یولدادور
آتینکیز نعلسندا بیزنی خالک راه ایلاب اوتونک
هر فجان جان بیرسام اول فدو آغیز بادی بله
ای محبلار تربیتیم اوستمده آه ایلاب اوتونک
بیر نیجه کیم سیز کا زحمت دور زکات حسن اوچون
التفاتنی لطفی ساری گاه گاه ایلاب اوتونک

سین سچین سیواریم خواه انسان خواه انسانما
فاندور جگرم خواه انسان خواه انسانما
هجران کجه سی چرخ فلک کا ستار ای ماه
آه سحریم خواه انسان خواه انسانما
حقا که دیلیچ کلمه باسغه ایشکنکدن
بوقتور گذرم خواه انسان خواه انسانما
اوسرک کوزونک اسمکالنه هر که نظر اینسام
فالماس خیریم خواه انسان خواه انسانما
یعقوب دابین کوب بغیدن قالمادی سز سز
نور بصریم خواه انسان خواه انسانما
آی یوزنکا کوز سالغالی اوزکا کیشیر بیرله
بوقتور نظریم خواه انسان خواه انسانما
عشق اوستمدا لطفی یوزی آلتون نی یاسوردی
ای سسم بریم خواه انسان خواه انسانما

يوزونك نينك نورينا مينك نور بيتماس
اگر بېرسا سوپورغاب حق تعالى
كيرا كئاس سېن سېزېن فردوس اعلى
كونكول نينك قانى قايناب بارچا تاشقاي
كوزوم نينك ياشيدىن كوثر بولاسقاي
كيشى نينك سېن سېزېن نى جانى بولسون
انينك تيك عمر نينك نى سانى بولسون
سگر اير نينك نباتى خضرا اوخسار
اياغينك كم كه اوپسا منكو پاسار
جمالينك نيك كشى نينك بوق جمالى
درېغا بولماسا ايردى زوالى
قيامت كور كلوسين حسنينكا نى سوز
يىراق بولسون جمالينك دىن باوز كوز
بوكون يوقتور سېن آيتيك كوكتا اسرا
قولونك بىچاره خوارزمى نى اسرا

محبت نامه دن

ایا كورك ایچرا عالم بادشاهی
جهان توتی سینتینك حسنونك سپاهی
پری رخسارلارینك گوركا بایی
یوزونك نوروز فاشینك بیرم آیی
گونكول شمیرین سوزونكا بولدی فرهاد
گوزونك کشتهیر جادوسینغا استاد
قارا مینك آل بنغاقینكغا یراشور
باشیم دائم اداقینكغا یراشور
بو یونك سرو صنوبرتک بیلینك قیل
وفا قیلغان کیشی لاركا وفا قیل
عقیقینك صحبتیدن جان بولور سوز
قمر تیک چهرنكا باقسا قمر گوز
اورور نرکس لارینك ناوکنی جانغا
کولار چهرنك چیچک تیک ارغوانغا
محنت ناری جاندین کیتمادی هیچ
قولوم سیم آلمانکیزغا بیتمادی هیچ
سه ایدین باردی چین ما چینمغا جاوینك
قیبا باقسانك بولور ارسلان لار آوینك
تسم قیلسانکیز شکر اوبالور
تیشینك اینجوسیدین کوهر اویالور
جمالینك یتتی عالمغا سپه لار
قاتینکدا بر اوپرلار جمله شه لار
فلک عشقینك یولیدا بی سروپای
ایسیرغانك دانه سی زهره بوزونك آی
لظافت ملکیدا سلطان سین ای جان
قموق باشدین ایاققا جان سین ای جان
قتق کولسمنك مکر آغزینك بیلور کای
پری کورسا سیننی مین تیک تیلور کای
ساجینك بیر تارینا مینك حور بیتماس

محمودخان بيله الاجه خانغه شڪست بيريب تاشكند و شاهروخيه ني آنگان محلدا
 اوشبو سوخ بيله هشيار كوه پايله لاريغا كيليب بير ييل كا ياقو تنقيص ليق بيله
 اوتكاريب كابل عزيمتي قيلديم ينه بير خجنددور اندجاندين غرب ساريغا
 ييكيرمي بيش ييغاچ يولدور خجنددين سمرقند هم ييكيرمي بيش ييغاچ يولدور
 قديم شهرلاردين دور شيخ مصلح الدين و خواجه كمال خجندين دورلار ميوه سي
 فراوان و بسيار يخشي بولور اناري يخشي ليق قه مشهور دور نيجوك كيم سبب
 سمرقند ديرلار و انار خجندديرلار ولي بو تاريخدا مرغينان اناري كوب آرتق تور
 قورغانى بلند بيردا واقع بولوب تور سيحون سويي شمال چاينبي دين آقار
 قورغاندين دريا بيراوق آتيمي بولغاي قورغان بيله دربانينك سمالي
 طرفيدا بير تاغ، توشوبتور منوغل آتليق ديرلار كيم بو تاغدا فيروزه كاني و
 بهغمي كانلار تاپيلور بو تاغدا! بسيار ييلان بار خجندينك اولاغى و قوشلاغي
 بسيار يخشي دور آق كييك بوغو مرال ميرغاول و تاوسقاني كوب بولور هواسي
 بسيار متعفن دور كوزلار بيزكاك كوب بولور و انداق روايت قيلاديلار كيم چوبوق
 بيزكاك بولغاندور ديرلار كيم هوا سي نينك تعفنى شمالداغي تاغ جهتي دين دور
 مونينك توابعي دين كندبادام دور اگرچه قصه ايماس يخشي غنه قصه چه دور
 بادامي يخشي بولور بو جهتي دين بو اسم غه موسوم دور هر مز و هندوستان غه
 تمام مونينك بادامي بارور خجنددين بيش آلتى ييغاچ سرق طرفدا دور خجند بيله
 كندبادام آراسيدا بير دنستي توشوب تورهادروشه موسوم دور هميشه بو
 دست ته بيل بارور مرغينان غه كيم سرقى دور هميشه موندن بيل بارور خجند قه
 كيم غربى دور دابم موندن بيل بارور نند بيل لارى بار ديرلار كيم بير نيچه
 درويش بو باديه دا نند ييل كا يولو قوب بير بيرنى تابا آلماي ها درويش ها
 درويش دى دى هلاك بولوبتورلار اندين بسرى بو باديه نى ها درويش ديرلار.

و بازاری سیدا ترکی بیلماس کیشی یوقتور ایلی نینک لفظی قلم بیرله راست تور انی اوچون کیم میرعلی شیر نوانی نینک مصنفاتی باوجود کیم هریدا نشونما تابیپ تور بوتیل بیرله دور ایلی نینک اراسیدا حسن خیلی باردور یوسف خواجه کیم موسیقی دا مشهور دور اندجانی دور هواسینی عفونتی بار کوزلار ایل بیز کاک کوب بولور ینه بر اوش دور اندجان نینک شرق جنوبی طرفیدور شرق قه مایل اندجان دین تورت ییغاچ یولدور هواسی خوب و اقرار سویی فراوان دور بهاری بسیار یخشی بولور اوش نینک فضیلتی دا خیلی احادیث وارد بولوبتور قورغانی نینک شرق جنوبی جانبی دا بیر موزون تاغ توشوبتور براکوهغه موسوم بو تاغ نینک قله سیدا سلطان محمودخان بیر حجره سانیب تور اول حجره دین قوی راق اوشبو تاغ نینک تومشوغیدا تاریخ توقوز یوز ایکی دا مین بیر ایوان لیق حجره سالدیم اگرچه اول حجره موندین مرتفع دور ولی بو حجره بسیار یخشی راق واقع بولوبتور تمام شهر و محلات ایاغ استیدادور اندجان رودی اوش نینک محلاتی نینک ایچی بیله اوتوب اندجانعه بارور بو رود نینک ایکی جانبی باغات توشوب تور تمام باغلاری رودقه مشرف تور بنفشه سی بسیار لطیف بولور اقرار سولاری بار بهاری بسیار یخشی بولور قالین لاله و گل لار آچیلور براکوه تاغی دامنه سیدا شهر بیله باغ نینک اراسیده بیر مسجد توشوب تور مسجد جوزا اتلیق تاغ طرفی دین بیر اولوغ شه جوی اقرار اوشبو مسجد نینک تاشقاری صحنی نشیب راک سه بر که لیک پر سایه صفالیق میدان واقع بولوبتور هر مسافر رهگذر کیسه اندا استراحت قیلور اوش اوباشی نینک ظرافتی بودور کیم هر کیم اندا اویقولاسه اوشه جویدین سو قوبارلار عمر شیخ میرزانینک اخر زمان لاریدا قیزیل بیله اق موج لیق تاش اوشبو تاغدا پیدا بولدی بیجا دسته سی و نکند و بعضی نیمه لار قیلورلار خیلی یخشی تاش دور فرغانه ولایتی دا صفا و هوادا اوش جاغلیق قصه یوقتور ینه بر مرعینان دور اندجان نینک غربی دادور اندجان دین یتتی ییغاچ یولدور یخشی فصه واقع بولوبتور بر نعمت اناری و اوروکی اسروکوب خوب بولور بیر جنس انار بولور دانه گلان دیرلار چوچوک لوکیدا میخوش لوفدین اندک چاشنی سی بار سمنان انارلاریغا ترجیح قیلسه بولور ینه بر جنس اوروک بولور کیم دانه سینی آلیب ایچیکا مغز سالیب فور و تورلار سبجانی دیرلار بسیار لذیذ دور اوی قوشی یخشی دور آق کیک یاوق تابولور ایلی سارت تور ومشتزن و پرشروشور ایل دور جنکره لیق رسمی ماورا، انهردا شایع دور سمرقند و بخارادا جنکره لار اکثر مرغینانی دور صاحب هدایه مرغینان نینک رشدان اتلیق کینتن دین دور ینه بر اسفره دور کوه پایه ده واقع بولوبتور انار سولاری صفالیق باغجه لاری بار مرغینان نینک غرب جنوبی دادور مرغینان بیرله اسفره آراسی توقوز ییغاچ یولدور مضر درختی سی بسیار ولی باغجه لاریدا اکثر بادام درختی دور ایلی تمام سارت و کوهی دور اسفره نینک بر شرعی سیدا جنوب پشته لار نینک آراسیدا بیر پارچه تاش توشوبتور سنک آینه دیرلار اوزونلیغی تخمیناً اون قاری بولغای بلندلیغی بعضی بری کیشی بوی پست بری کیشی نینک بیلجیه بولغای آینه دیک هر نیمه متعکس بولور اسفره ولایتی تورت بلوک کوه پایه دور بیر اسفره ینه بر واروخ ینه بر سوخ ینه بر هشیار محمد شیبانی خان سلطان

بابرنامه‌د

تینگری تعالی نینک عنایتی بلان و حضرت آن سرور کائنات نینک شفاعتی بلان و چهار یار باصفالاری نینک همی برلان سه‌سنه کونی رمضان آسننک بشی‌دا تاریخ سیکیز بوز بوسان توقوزدا فرغانه ولایتی‌دا اون انکی ناسته پادشاه بولدوم .

فرغانه ولایتی بیشنچی اقلیم‌دین دور معموره نینک کناره‌سنده و امع بولوبنور شرقی کاشغر غربی سمرقند جنوبی بدخشان نینک سرحدی ناغلار شمالی‌دا اگرچه بورون شهرلار بار ایکاندور مثل الحالیق و الحانو و سکی کم کنب‌لازدا اطرار کنت بیتیلار مغول و اوزبک جهتی‌دین بو تاریخ‌دا بوزولوب نور اصلا معموره قالماتور مختصر ولایت‌نور آسلیق و موسی فراوان کیردا کردی ناغ و امع بولوب‌تور غربی طرفدا کیم سمرقند و خجند بولغای ناغ بولتور اوسو . جانب‌تین اوزکا هیچ جانب‌تین منس یاغی کلا آجاس .

سبعون درباسی کیم خجند سوی‌غه مسهور دور شرقی و شمالی طرفیدین کلیپ بو ولایت نینک انچی بیله اویوب غرب‌سناری آتار خند نینک شمالی فناکت نینک جنوبی طرفیدین کیم حالا ساهر‌خه‌نه مسهور دور اویوب ننه شمال‌نه میل فیلیپ برکسان‌دین خیلی موسی‌راق بو درنا نام مو معا سینکار هیچ درنه قاتیلماس .

فرغانه نینک بنی پاره فصه‌سی بار بسی سبعون سوی نینک جنوبی طرفدا ایکی شمالی جنوبی‌دا جنوبی طرفی‌دانی فصه‌لار بیری اندجان دور کم و سنده واقع بولوب‌تور فرغانه ولایتی نینک پای‌بخسی دور اسلفی وافر موسی فراوان قاون و اوزومی بخسی بولور قاون محللدا قالمز ناستدا قاون سحاق رسم بولماس اندجان نینک ناساتی‌سندن بخسی‌راق ناساتی بولماس ماورا‌النهدا سمرقند و کیش فرغانندین سوکرا موندن اولوغ‌راق مورغان بوموز اوج دروازه‌سی بار ارکی جنوب طرفدا و امع بولوب‌تور بوموز نارناو سوکرا و عجب تور کیم بیوریدن هم جفاس ملعه نینک کیردا کردی خندق نینک ناساتی سنک ریزه‌لق ساهراه توسوب‌تور ملعه نینک کیردا کردی تمام محلات نور بو محله بیوله قلعه‌غه فاصله اوسو خندق‌تور و ناساتی‌دانی ساهراه‌تور اوی قوشی‌دانی کوب بولور میرغاولی بحد سیمین بولور انداق روات فیلدلار کم بیر برغاولتی اسکنه‌سی نی ورت کیشی بیب بوکانه المایدور ایلی ترک‌تور بهیر

اولكائى كاجا نور بونجى باب چنكزخان نىنك اوچونچى اوغلى اوكدای قان نىنك و انىنك اولادى نىنك و چينكزخان نىنك اوغلانلارى نىنك نىسلىمىدىن هر كىم مغول بورىندا پادشاه لىق قىلغان بولسا انىنك ذكرى بيشىنچى باب چنكزخان نىنك انكىچى اوغلى چغتاي خان نىنك اولادىدىن ماورالنهر و كاشغر بورتىدا پادشاه لىق قىلغانلارى نىنك ذكرى التىنچى باب چنكزخان نىنك اولغ اوغلى جوجى خان نىنك اولادىدىن دست قىچاق دا پادشاه لىق قىلغانلارى نىنك ذكرى التىنچى باب چنكزخان نىنك كچك اوغلى بولى خان نىنك اولادىدىن ايران مملكتىدا حكومت قىلغانلارى بىتتىنچى باب چنكزخان نىنك اولغ اوغلى جوجى خان نىنك اولادىدىن دست قىچاق دا پادشاه لىق قىلغانلارى نىنك ذكرى سكرانچى باب جوجى خان نىنك اوغلى سىببى خان نىنك اولادىدىن ماوراالنهر و قىزم و قىزاق و توران دا خان بولغانلارى نىنك ذكرى نوموزلانچى باب نقى سىببى خان اولادىدىن خوارزم مملكتىدا پادشاه لىق قىلغانلارى نىنك ذكرى بو نوموز باب عجاب توشدى انىنك اوچون حكاملار انىب بورورلار هىچ نىرسانىنك مرتبهسى توقوزدىن يوقارى بولماس نهايتى نوموز بورور.

¹Қўлёзмада олтинчи боб икки марта такрорланган, натижада, автор айтгандек, тўққиз боб эмас, ўн боб бўлади (Тузувчилар).

شجره ترکدن

ایران بیرلا توراندا اوتکان چینکزخان اوغلانلاری نینک آت لارینا آیتیلغان تاریخ لاردین اوشبو زمان فقیرنینک آلدیندا اون سمکز مجلد حاضر تورور اما بیز نینک آتا و اقلاریمیز نینک بی پروای لیقی و خوارزم خلقی نینک بی وقوف لیقی بو ایکی سبب بیز نینک جماعت همیزنی عبدالله خان نینک اتالاری بیرلان بیز نینک اتالاریمیز نینک آیریلغان یریدین تا بیز کا کیلکونجه تاریخ لارینی بیتمای ایردیلاز بو تاریخ نی بیر کیشیک تکلیف قیلای تیب فکر قیلدوق هیچ مناسب کشی تابمادوق ضرور بولدی اوزی میز ایتدوق ترک نینک منلی تورور اوکسوز اوز گندیکی اوزی کیمسه ار تیکان آدم زمانیدن تا بودمکاجا اولجاقلی تاریخ آیتیلغان دور کیم حسابی نی تپنکری بیلور هیچ پادشاه و امیر و هیچ حکیم و دانشمند اوز تاریخنی اوزی آیتغان ابرماس تورور بیز نینک یرتی میز نینک هواسیندین و اهل خوارزم نینک بی بضاعت لیک دین هیچ زماندا بولمغان ایش بولدی ایمدی کونکله نیکزکا کیلماسون کیم فقیر طرف توتوب یالغان آیتقان بولغای من و یا اوزومنی غلط تعریف ایتکان بولغای من بو فقیرغه خدای تعالی عنایت قیلدیب کوب نعرسا بیرکان تورور خصوصاً اوچ هنر بیرکان تورور اول سپاهی کرلیک نینک قانونی ویوسونی کیم نیچوک آتلانماق و یوروماق و ناوغا یاساق یاساماق کوب بیرلان یورکاندا نیچوک قیلماق آز بیرلان یورو کاندان نیچوک قیلماق دوستغه دشمنغه نیچوک سوزلاشماک ایکنجی منونات و مصابده و غزلیات و مقطعات و رباعیات و بارجا اشعارنی فهملمک لیک عربی فارسی و ترکی لغت لار نینک معنی سینی بیلماک لیک اوچونجی آدم عهدیندن نابودمکاجا عربستاندا و ایران و توراندا و مغولستاندا اوتکان پادشاه لار نینک اتالاری و عمرلاری نینک و سلطنت لاری نینک کم و زیادین بیلماک لیک بر دقتدا فهملمک لیک دا و تاریخ بیلماک لیک دا فقیر دیک کیشی شاید عراق دا و هندوستاندا بولسا بولغای یوق تیسام یالغان بولغای اما سپاهی نینک سونین بیلماک دا بو پافذا مسلمان و کافر دا بیز کوروب و ایشیتا تورغان برلاردا و نورت لاردا یوق تورور بوزی کیشک تورور ایشیتماکان برلاریمز دا بولسا عجب ابرماس ایمدی مقصد دین فال مانغالی تاریخ هجری مینک تقی یتمیش نورت دا بیز بو کتابنی ابتدا قیلدوق و فی شجره ترک تبب آت قوبدوق و تقی نوقوز باب قیلدوق اولکی باب آمدین تا مغول خانغا جا ایکنجی باب مغول خاندین چنکزخانغا جا اوچونجی باب چنکزخان نینک بوغقان دین

سین دین امید بو کیم حق یولیفه یورغای سین
عدلینکا راسخ اولوب بیر سوزونکا تورغای سین
بو زماندا بارینی بیر کوز ایله کور کای سین
توردی نینک حالینی لطف ایله سورغای سین
قدردان میر بسندیده کریم الاخلاق

مخمس

جای آسایش ایمان هیچ کیمه بو کهنه رواق
یاغدورور باشیمیزا سنک حفا کرد فراق
بوقالیب رسم وفا بولدی همه باش و آیاق
ملک دین عدل و کرم کیتدی کسلیب کین و نفاق
بخشی لیق فیاحا طمع ظلم ایله دولدی آفاق

قانی بیر خسر و عادل که انکا داد ایتسام
سورسا احوالمنی غم خرمانینی باد ایتسام
دام محنت کده دین کونکلمی آزاد ایتسام
کیم بوزولغان دل ویرانه نی آباد ایتسام
ایلاسمام بوس ادب سناه فوبوب قیدا آیاق

ای یوزی قارا کوزی کور فولاعی کر بیکلار
بیلینکیز بو سوزمنی بند سراسر بیکلار
ایلانکز پیرو شرح پیمبر بیکلار
سینیز کا درکار بو بورت ای کله زعفر بیکلار
بو قدم نقل ابرور ایل رباط نوره قوناق

بیدینکیز بار جانکیز ایب دیک فقر اینک ایتینی
عصب الله مالین المب قومادینکیز بیتینی
قامچملار سمالیب بو یونغا بیلیب بیتینی
یاردینکیز زهره سینی (ایچیدین) آلیب اوتینی
بولمادی کم بورعس باشیدین هیچ نیاق

دیکلار اولدی حرامزاده لاری ناسافی
بی معادیل کله ناهرد ملین ندافی
بیکانی حق نسیم مدرسه لار اوقافی
بولارنک آلدیدا باردور بوری سنک انصافی
بو الم دین کسانن باس آلب ملک عراق

• بول تورورجه نوق الارغنه سوت
 بوز تورورغا نوق الارغنه سوت
 الم چيغا باسلاش موداي بسمار
 چرخ نسل معسني ن بارخامسني زار
 جدهنى پيرآي چه و خور كوران
 كرم بار سمنى باسوت اردنى سوزان
 اون مناك انونك كيسي جدهنى ن نهدى
 سهر ساند الارغنه بولهدى
 چون بو سوزدن نهدى انوندى پيرآي
 بولدا نوز پورايون الم بوزى كدائى
 المى اى حماسى بو موزدن المى
 بولهدى هيج شرفدى خلكى
 اخملارى حسى انكا كرم ديدماز
 باسدا دكان نهدى لارى سدا نوز
 بولدى انداي بولمى كيم دوران
 كورمه نى بيره موز نديك موزغان

شیبانی نامه‌دن

سمرقند ایلی آچلیق‌قه تورمای قلعه‌دین چیقا باشلاغانلاری

ینه میرزا بیله شیخ الاسلام
ییبغیان بر نیچه شوم خود کام
یانگی باشدین ینه شرط ایلادیلار
شرط محکم لیغینی سیلادیلار
دیدیلار اوتتی قبلدین توت آی
یوق سیز ایل بولدی بوشهر ایچره کدای
ایمدی شهر ایچره منادی قیلینکیز
اول منادی ارا سوزنی بیلینکیز
سوز بو کیم ییللیق آزوق چیقسون
مفلس و عاجزو یوقسز چیقسون
بیز آیتقان سوزومیز کا بیتالی
شهرنی بارلیق ایل بیر کیتالی
بو منادی یورو کاج شهرارا
توشتی یوقسز ایل ایچیکاوغا
ییبغیلیب یوز ایکی یوز ایولوک ایل
چیقماق اوچون قیلیبان محکم بیل
ییباریب تاشقاری سلطانغه کیشی
قایو سلطانغه قایو خانغه کیشی
تیلابان اوزلاریکا داروغه
کیم تیلاب تاپمادیلار داروغا
چیقتی لار بارجه‌سی بلجار بیله
ییبغلاسیب دنده، خونبار بیله
بارجه‌سی قول توتوشوب چیقتی لار
جان بیرورکا یووشوب چیقتی لار
بارجا زندان ارا یاتقان کیشی دیک
بلکه زار اولغان و قاتقان کیشی دیک
زغفرانی بولوبان چهره‌لاری
قوروق اوتدیک بولوبان سبزه‌لاری

قیش بولدی و بولدی بارچا تام و تاش قار
جمعیتی بار کیشیکا بار دور خوش قار
بو قیش دا یمان بول و پریشان حالیم
یارب مینی بخشمی لیق ساریغا باش قار

قایغونک نی چیکا چیکا قاریب دور بابر
رحم ایله که اوزیدین باریب دور بابر
نارنج یباردی سنکا کیم بیلکای سین
یعنی که بونوع سازغایب دور بابر

حسن اهلیغه زارو متلا کوز ایرمیش
جانیم بیله کونکلو مکا بلا کوز ایرمیش
فهم ایلادیم امدی بابر عشق ایچرا
کوزومنی مزارتغان قرا کوز ایرمیش

هجران ارا باد ایتیب شاد ایلا
مهجور کونکولنی غم دین آزاد ایلا
بو خطنی آیتک اوچون بیتدیم موندنا
کورکان سابی خطیمنی مینی یاد ایلا

نامنک که تیریکلیکم نشمانی ایردی
هر سطرلی حیات جاودانی ایردی
هر لفظی دا آشکار بوز حرف وفا
هر حرفی دا بوز مهر نهانی ایردی

مینی بی حال ایلاکان یار آی دورور
کیم آنمنک وصلی منکا یارای دورور
کر وصلی بولماسا کیتار بیریم
با خراسان یا خطا یارای دورور

تا کونکول بیردیم اوشال قایساریغا
بارغانینی بیلما دیم قای ساریغا
دوستلار بارغا مینی ساعیندورونک
سالمسانک: ناکه قولاق قای ساریغا

كونكلوم بوغريب ليقدا شاد اولمادي آه
غربتدا سيوونماس ايرميش البته كيشي

كونكلي تبالكان مرادغا ييتما كيشي
يا بارچا مرادلارني ترك اتما كيشي
بو ايكي هيسر اولماسا عالمدا
باشيني آيب بير ساريغا كيتسه كيشي

جانيمدا مينيك حيات جانيم سين سين
جسيمدا مينيك روح و روانيم سين سين
بابرني سنينك ديك اوزكا يوق دور ياري
القهقهه كه عمر جاودانيم سين سين

اي كل ني اوچون قاشينكدا مين خوار اولدوم
بوز محنت و اندوه بيله يار اولدوم
وصلينك بيله بسبار سيووندوم اول
هجرينك بيله عاقبت گرفتار اولدوم

عزم ابله صبا اول كل خندانيمغه
ني كل كه قوياش ديك مه تابا نيمغه
ييتكيل داغي استياق ابله بابردين
زنهار ديكيل سلام توقانيمغه

رفتاري و فديغا روانم صدقه
بير باقبشيفا انكي جهانم صدقه
آغزي و بيليكيا بودو نا بودوم صرف
كوزي و ليغا جسم و جانيم صدقه

بوزونك بيله ليلارنك ابروركل ملدنيك
بلكه بوزونك آلدما ابروركل قولدنيك
بابر كيسي عشقدين دم اورما يدور اينديم
اي كل ميني عشقنك اولادي بلبلدنيك

چرخ نينك مين كورماكان جبرو جفاسى قالدېمو
 خسته كو نكلوم چيکماكان دردو بلاسى قالدېمو
 مينى خار ايتى و قيلدى مدعيني پرورش
 دهردون پرور نينك اوزكا مدعاسى قالدېمو
 مينى اولتوردى جفا و جبر برلا اول قوباش
 ايمدى تير گوزماك اوجون مهر و فاسى قالدېمو
 عاشق اولغاچ كوردوم اوامنى اوزومكا اى رفيق
 اوزكا كو نكلوم نينك بو عالما هواسى قالدېمو
 اى كوناكول كر باير اول عالمى ابستار قلمدا عيب
 نينكرى اوجون دى بو عالم نينك صفاستى قالدېمو

كل جمالين بانقان اول كل نينك ايكى ريخايدور
 غنچه سرين آچقان اول انكى لب خندانى دور
 اول مسلممل ايكى زلفى كل بوزى نينك اوستيدا
 كل اوزا اغنار مكر اول ايكى نينك دورانى دور
 اوقى زخمينى كوروب هر بان تنيمدا ايل ديكاي
 كيم بو كوه درد نينك لاله نعمانيدور
 سيل ايماس دور بير بوزين توتقان كوزم نونك بانسى دور
 رعد ايماس دور كولاكا چيرماش قان كونكول افغانيدور
 لاجرم بولغان پريسان و هواى مين كى
 ذره ينكليغ كيم كه بير خورسبده سر كردانى دور
 اول پرى عشقندا باير كونكلوم انداق بملده دور
 كيم سماجى زنجيرى دور حاه زقن زندانى دور

باير رباعى لارى

قدم نى فراق محنتى باقيلدى
 كونكلم غم و اندوه اوتىغه باقيلدى
 حالتم نى صماغه آندوب ايردم اى كل
 بيلعان سنكا سرخ بيلعادي باقيلدى

باد اينماس اميش كشمى نى غربندا كشمى
 ساد اينماس اميش كونكول نى هجنتدا كشمى

* * *
صبا اول کل حریمیغه کذر قیل
مینینک حالیمدین اول کل کا خبر قیل
سلامیم بیتکور اول ارام جانغه
یا نا مونداغ دیکیل اول دلستانغه
یوزونکنی کورساتیب کونکلومنی آندنک
آلیب کونکلومنی کوزدین منی ساندینک
دیکیل دلدارلیق مونداغ بولورمو
طریق یارلیغ مونداغ بولورمو
سینی مونداغ تصور قیلماس ایردیم
بوینکلیغ رحم سیر هم بیلماس ایردیم
سینی دیب بارچا عالمدین کیچیب من
رفیق و یارو همدمدن کیچیب من
زمانی قیلمادیم سندن فراغت
ولی باردور سنکا میندین فراغت .

مینى اول اوزونکا همدم ایتتینگ
یا نا بیلما نیکا نا محرم ایتتینگ
سوزونک کیم خضر سوییدن نشان دور
ولی اول سوکیسی میندین نهاندور
نی یعنی مونجه بیزدین سوز باسورماق
چفا آیینینی حددین آسورماق
بیراوتینک کیم بیراودن کونکلی مالور
کیشى یوزسوز بیله کونکلینی آلور
عجب کیم میندین ای دلدار بودونک
مینینک کونکلومنی بیر سوز بیرلا بودونک
اوزاتما مونجه هم بابر سوزونکنی
بو سوزلار برلا خار ایتما اوزونکنی
اگرچه کوپ سوزونک بار مختصر قیل
اول آیفه سوزونک اصلیدین خبر قیل

اچىق اچىق سوزونكدان
اوبالورمن كوزونكدان
قوناس باروب باتقونچا
اوبدا بلغوز باتقونچا
كورونادور باتتيراب
نانك آتقونچا قالتيراب
كل آچيلوب ناسناماس
غمينك برله آسناماس
زلزلهده ناش كيلور
كوزلر بىكه ناش كيلور

باشقا ياربىك بارغا اوخشار
قاتىق قاتىق سوزلاي دىسام
كوكدا يولدوز كورونمايدى
تيز تيز كىلىب حال سورسانكچى
بىرافداغى سو تولقونى
كيلور يولونك پايلاب چىقسام
بهار كىلىب قار كىتماسا
مىزدىك هيچ كيم سىنى دردو
تاغ باغرىدا حولى تورماس
اسمىنك توشسا خياليم كا

* *

... انشان لونی حالندن سوز آچمه احوالندن
همان طمع اسلری خلاقی نی مائندن
تقوا الحیث قبل منهدری یعنی شولدور اسلاری
فقیر مائین جانارغا او بکور اوغان سمنلاری
علما نینک حالندن خیر آل احوالندن
آتار مسندر دل لری نفسانیت داغندن
اسملاری وعدالاسماق بو برلرندن آسماق
اوقانی اوچون جان بوسب مدر سملک نالاسماق
سرم سزدر یوزلری آسماکه بویماس کوزلری
بوئکه باروب نون کیماق همان فکر و سوزلری ...
نون کون اهل نجات عمل مسندر عمارت
ذره پرواسی بو قدر ملتہ کیلمسه غارت

* *

انسانلار نغمشتم نون و کون آلتون
بملار آرا لهای آبور بر خابون
بیلیم سیمیز ایلنی آناق بول کوزین
باغلاب سوسمز فودوقلارغا تاشلار

* *

ایکی فیزیل کل سماخکه
اوز سویگانی بور کان سردا
بر فازاندا انکی طعام
ایکی سیارغا کونکل بئر کان
بلغیرز بمل فونالماس
اوزکا نارنی سمولماس
ارالاسمای پسنه ارمی
دننادا همی باشارمی

ناغدا آچیلیب لاله بیر سینه بهار اولسا
آخر بونچوک بیداد عالم انکا تار اولسا
چیقماي دېسما جامدین عزلتدا فکار اولسا
تر چقمما بناکاهی دامغه دوچار اولسا
هجران اوفیدین جسمی کوپ باره انکان مندیك
کویکان جگری بغری صدباره ایکان مندیك

بیمچاره نی ظلم انلاب قول بونیننی باغلاب سن
هر ساری چیکیم سودراب اولتورکالی چاغلاب سن
کوکسمنی جفا بیر لاله کبی داغلاب سن
سات منکا اگر قصدینک آغوجی سوراغلاب سن
هجران اوفیدین جسمی کوپ باره انکان مندیك
کویکان جگری بغری صدباره ایکان مندیك

بوق هوسی پری تنگان دیوانهغه اوخشايدور
کوز باشی نه تولغان پیمانهغه اوخشايدور
غم سسلی بلان کونکلی ویرانهغه اوخشايدور
فرقتدا بوسعدالله حیرانهغه اوخشايدور
هجران اوفیدین جسمی کوپ باره انکان مندیك
کویکان جگری بغری صدباره ایکان مندیك

بیلماپ ایرکان من وصالینک مغتم کیل ایرته راغ
 سندن ایرو گوشه، هجران آرا یالغیز تاپیب
 اورتهغه آلدی مینی درد الم کیم ایرته راغ
 مرحبارخشنک اگر ایلاب کرم ای شهسوار
 کوزلاریمغه قویسه هم جابز قدم کیل ایرته راغ
 جان چیقار حالتکا یتیم اشتیاقینک دین آخر
 ایلانای کوب ایلاما نازوسته کیل ایرته راغ
 فرقت آشفته دل تاچند تارتای انتظار
 چاندا طاقت قالمدی (زیبا صنم) کیل ایرته راغ

مسدس

صدیدینک قویابیر صیاد سیاره ایکان مندیک
 آل دامینی بوینیدین بیچاره ایکان مندیک
 اوز یارینی تاپماسدین آواره ایکان مندیک
 اقبالی نکون بختی هم قاره ایکان مندیک
 هجران اوقیدین جسمی کوب یاره ایکان مندیک
 کویکان جگری بغری صدپاره ایکان مندیک

کیس رشته نی کیم قیلسون چفکلار آتیپ جسته
 هجرینده الم تارتیب بولدی جگری خسته
 تاغلارغه چیقیب بولسون یاری بیله پیوسته
 کیل قویمه بلادامی بیرلا آنی بابسته
 هجران اوقیدین جسمی کوب یاره ایکان مندیک
 کویکان جگری بغری صدپاره ایکان مندیک

بیش کون سنی دورینکدا بیچاره خرام ایتسون
 آهولار ایله اویناب عیشینی مدام ایتسون
 یامغور سوبی تولغاندا تاغ لاله نی جام ایتسون
 حقیقک کا دعا ایلاب عمرینی تمام ایتسون
 هجران اوقیدین جسمی کوب یاره ایکان مندیک
 کویکان جگری بغری صدپاره ایکان مندیک

سرکشته بووادیده بر باشیغه رحم ایتکیل
 یوق طاقتی بندینکدا برداشیغه رحم ایتکیل
 بیغلاب سنکا تیرمولور کوز یاشیغه رحم ایتکیل
 رحم ایتماسانک اوزیغه یولداشیغه رحم ایتکیل
 هجران اوقیدین جسمی کوب یاره ایکان مندیک
 کویکان جگری بغری صدپاره ایکان مندیک

بر قمر سیما

بر قمر سیمانی کوردوم بلده کشمیردا
 کوزلاری مسحوری یوز جادو ایرور تسخیردا
 ذره ذره زرساچار باشیقا هر کون آفتاب
 صبح کیلکاج کیچه نایب چشمه، اکسیردا
 بر کوروب چاهی زین هاروت ایله ماروت انکاو
 چاهی بابل ایچرا قالمش لار بولاک تدبیردا
 لعه، قنفاچ کوزیدین کیم اینک برق نگاه
 تیزلیک جوهر لاری کر بولسه هر شمشیردا
 قاشی اوزره خالمنی اسراریدین بر نقطه دور
 سوره نون اوفودوم پیوسته هر تفسیردا
 فارغ ایرماس هیچ کیم اول دلربانی عشقیدین
 زلفه دل بسته لیغ هر بر جوان و بیردا
 ایدیم ایجان آفتنی زلفینک کا بولمیش من اسیر
 ایدی بو سودانی هوی عمرنک اوتار زنجیردا
 نقطه لب اوستیده بجادور دندم ایدی کولوم
 سهو قیلیمش کانب قدرت مکر نجریردا
 ایدی ای بیچاره مملدنک نه اوچون ترک وطن
 من دبدیم عربتدا و مت بار انکان تقدیردا

*

* *

سورغالی حالیمنی ای زیبا صنم کیل ایرته راغ
 یغلاماقدین فالمدی کوزلاردا نم کیل ایرته راغ
 مدتی دور دهر ارا تاہمای وجودنکدین سوراغ
 ابل ارا عنقا کسی بولدم عدم کیل ایرته راغ
 ایدیم ارا عنقا کسی بولدم عدم کیل ایرته راغ

گرچه کلسه اسمکی تون بز دېک دعا کړی فغیر
 کچه لاری خرقه سیدین غار منفاق سونجه لار
 هر جفاو جبر کلسه باجانای هرگز مفیم
 غسق اهلبنی اورویان خزار مملحاق سونجه لار

سبب ابلاب بوروردا نازاسفت لارنک باردور
 قمان بارسام اننک چون سورس غوغالارنک باردور
 باقیمب آنه کا درکار احساس دور سرمه لار مو باق
 فرا آهو کوزبدنک برکس سبیلارنک باردور
 اگر انصاف فلسفانک سروقدلار خلمینه جانا
 عجب خلعت بر اشنکان قامت زبلا لارنک باردور
 همیشه وعده کا مانع چیمار سول دور کمانیم کیم
 نوسوب بولدن بارماس غاسق سیدالارنک باردور
 اورولغان باغ حسمینک اسمکی کا فوفنومو آلتون
 و نا کمزول لارنکدا اهل دین نکمالارنک باردور
 خلاص اولماق معنبر دام زلفینکدن احساس ممکن
 باشمده موی سردین هم فزون سودالارنک باردور
 نه دیب رنک اوتلارغا کورماسون جانی مفیمی نی
 مدام ای نازنین بیگانه دین اشنالارنک باردور

عجاب جلوه برله دلریا جولانلارنک باردور
 خرامینکمه اننک چون غاسق حیرانلارنک باردور
 باقیمب مردمنی بسجیل ابلا ماگکا تیغ احساس حاجت
 کمان ابرو آثار کا ناوک موزکانلارنک باردور
 همیشه کل بوزونک سوومده چون بلبیل نوا میلدیم
 دیمای سن نیکا مونداغ ناله افغانلارنک باردور
 لینک دین کلم بختیستلار مکر کیم وعده ابلار سین
 نهانی شوم رقیب کا عهد انله پیمانلارنک باردور
 خوش اولماس خاطر م باغلارنی سیری برله بولسام بس
 رخنک کل زلف لار دین سنیل ریحانلارنک باردور
 آچیب رخسارینی بر کیچه کورمای باره سین وصلین
 بو توغریدا نهایت ایگونکول ارمانلارنک باردور
 نوا بیرلان مقیمی شعر روشن راق ایشیتکانکا
 قیلیب یاد او قوسا بز مینکده هم خوش خوانلارنک باردور

عقل و هوش او چتی ناسم دین ای پری دیوانه من
 بر خلاجی میل ایل ایچره بولجانن افسانه من
 درد و سوز و اسک و آهننی میاس انت جمع دین
 شام دین نا صبح دم هجر ننگه اورتات دانه من
 اول زمانیکه سراقی وصله ننگدن اولدوم نا بودم
 هر کجه نادانگه منک اول اوغردین اوبقانه من
 لحظه زهر نمنک و جاده طایف فالجادی
 نوس اسب وصله ننگ می دین هم مچان برقانه من
 آهنگه سنین سنین فرارو صبر و آرامم کینت
 بر بلان حیفان کسسی دک هر طریف تولغانه من
 ملک هندی هرودین کینسم نابازدم افسار
 شول ایروز غم مغممی مریم قرغانه من

ظلمه اینه مهر و غضب اظهار مینماق سوزجه لار
 عاشق نچیزده آزار مینماق سوزجه لار
 کل دینان سوزکان کینسی کو کراکی که نینس اوروب
 خسته و مده من اسب افسار مینماق سوزجه لار
 فله ظلم سوز سوز سوز افسار لاری بزمده
 بیز نا کینگده نچیزه های زار مینماق سوزجه لار
 سوز که که امی محبت اهلانی میل احسب
 نور مویب اوز خدیجه افسار مینماق سوزجه لار
 کینسه اندنکیر که بی صورت بغسی کجه ننگ
 غرت ابله سوز مینماق سوزجه لار

حکمت

دنيا مەنىڭ دىڭنلار
جهان مالىن آلمانلار
كركس قوشىدىك بولوبان
اول حرامغا باتمىشلار

ئىسى ايام بولغانلار
ناحق دعوى قىلغانلار
اوان حماردىك بولوبان
يوك آسنىدا قالمىشلار
حيواد مىكان جاكملار
رىسەتە ئىسىرىكەنلار
اۋىر سالىق تىنىمىلار
فورقوب توروب قالمىشلار

دور توك تور توك لىكەنلار
آلتون نىست اولتور كانلار
تورقون ارا باغلا

عوض اوتار اوغلی

تیل

هر تیلنی بینو ایمدی بنی آدمه جان دور
تیل واسطه، رابطه، عالمان دور
غیری تیلینی سعی قیلینک بیلکالی باشلار
کیم علم و هنر لر ریجه سی اندین عیاندور
لازم سیزه هر تیلنی بیلو آنا تیلی دیک
بیلماککا انی غیرت ایتینک فایدالی کان دور
علم و فن اوییکا یوبارینکیز بالانکیزی
اندا اوقوغانلار باری یکتا جهان دور
زار اولماسون آنلار داغی تیل بیلما ی عوض دیک
تیل بیلماکانیدین اینک بغری تولا قاندور

سپاهی پاره ایستار
ملا اجاره ایستار
بی چاره چاره ایستار
قاندای زماندا دور میز

نه اشكيم مسدى اول اونكان زمانده
انكا بولدى مقلد بول مكدده
سوارف كم اعيش بر كه آدم
بهادرلق بيله مسهور غالم
انمش روسهغه سردار لشكر
بوروب امرى بنه بسدر اسكر
سپهه لىق اسيفه ماهر اير كان
كوب اسسلاز دائى اندين شاه اير كان
اوبوب چون دورى خابون پادشاهى
اوبوردى حجت اوزره اوغلى آنى
ظهير اسدى نه يانكى زكونلار
نچه توك رسوم ايله فتونلار
سوارفقه بو انش منظور بولجاي
نظامى نازه دين مسرور بولجاي
عرض الادي بر نيجه اظهار
دندان كم بو نچوك سوزدور نيچوك كار
بو سوز مسموخ اونكاچ بادسه نينك
حقتب المادى بو ماجرانينك
سوارفتى آلب اوزغه بر كون
دندى كم بو زكونلار بوله فانون
سنگا معقول اساس بولسا اوزونك بيل
كتمب مولدين بولك اشمنى تابيب قتل
سپهه لىق سوارف توك ايتى
باز ايردى اوزى دسلاشما كسى

کیمنازیه

قیلیب تکلیف بر ذات کرامی
کیریب کیمنازیه کوردوگ نهامی
دیمه کیمنازیه کیم بر کلستان
ایرور هر یانه کلچینلار خرامی
جهان علمی کلی نی نکهمدن
معطر انده اوغلانلار مسامی
که تحصیل علوم و فن قیلورغا
کوب اولسا ساد سیمی اهتمامی
بیرنجی درس خانه علم یوان
انگنچی دا اومور لاسن کلامی
اوجونچی روسیه قانون علمی
اوقورلار اختتام واءمصامی
آلب نورتونچی دا تعلیم نمسی
اومور بر جمعیت اندامی
پانا اوخشماس انکا کوب درس خانه
فراموس اولدی کونکلومدن اسنامی
محلی کیم اولور اون انکی سعادت
رسدله توپ آتیب کون نی قیامی
چیقارلار بارچا اوغلانلار آسمازغا
ایرور طیناز اوسمال سردا طعمی

سوارف حسدا

مغنی نغمه نی کمال المنب آغاز
اوروس آهنگیدا فعل پرده سین سراز
تیاثر بزمینی آباد فعل غیل
تعاسا اهلی کونکلین ساد مملغیل
سوارفقه مقلد بر تعاس
ایرور باسندن اناغی حیرت افزا

دايما بى پرده سوز خلق اجيره استور بى انا
بولمغاي ديب فورقامن ناكاه سنكسار اوليا،
تازه ايلكيني بوب بيدور حلال اللاب كان
اوچراسا هر پرده كيم مكر وه مردار اوليا
كر مقلد بولسه بوستون بيراه طاقت قيلماسانك
موز قزيق ليغلار ياغار تفلدندين فار اوليا،
(گوده سيدين) نوق بولاك آغبر لغى دنباده هيچ
آخرت ساري سفر فيلسا سنكبار اوليا،
في الحقيقت نولمه غفلتدين نداندننه مقيم
بسكه شهرت نابني رسوالغدا بسيار اوليا،

حاكمنك و اولدوزادوركان اوزوم
 خواه طنابنكنى دوچندان مئلاى
 خواه كرم برله باسنكنى سئلاى
 خواهه سوزنى مونكا بىرمای موار
 مردم صحراى بولور بىفرار
 دىر كه حكيم جاسى آنا آقماقال
 بزنى تاپيب سمن مكرم كم اوسال
 حاضر اسنك تورب نقر مردكار
 توغرى قبل آلمغه فلسان مئاز
 ارفانمى بىر نكا سوزراب چىقاي
 بچه طلاق قىنلا قىلارنى (اوزاي)
 بىر بو راسن موى لىمى چىمىب
 تارت طنابى نى جراسنى سىمىب
 يخسى لىمىنكى فغرا بىلماكانى
 حانى بولار كوزكا بزى انلماكانى
 انكى طنابنكنى مئلاى اون طناب
 يورنىكىزى كودوروب ابلای خراب
 خواه اولونك خواه فالنك بچه نى
 دىب كى اوزنكوغه آناغىن تىراز
 بىر بونكا قىمىلاق انى باق سىب
 مگاه اوان مگاه بونان چاپىمىب
 بىر حاسى انلار قىمىب مصلحت
 دووه كا دىر بر نعه بىر بىر جونات
 اخجه فولدا انكى اوچ موى سىمىب
 دىر كه بو ندرنىكىزى بولار مريد
 ظلم بولان ايليك و بوزنى آتور
 باز طنابىنى دوچندان سناور
 داغى بولار يخسى و بولار بىهان
 ايل همىزى دىن حىزرت الامان

اوليا

باشلاردا كىمى سىپكه گاه دستار اوليا
 قول لاردا سىجه و بوشدا زنار اوليا
 توبه دىنك آخر زمانه چىمىسا بوشكىلىغ جه باك
 (هر خانووه غاسق و هر موزغا خوشتار اوليا)
 شول ايروز كىمىب و كرامانى كه بولاب صبح و شام
 چىمىسا هر بىردىن بر اس حاصر خىدار اوليا

مغناپ حسی لار

بولدی عجب نیراق هنگمه لار
 عیریس ایتانین امدی بازیم نامه لار
 اور انکی آندا کئلادور بر طنلپ
 اوز کالارا راحت و منکا عذاب
 سلطان غنی خواجه حکیم جان انکاو
 بری خاتون بریسی بولدی کویاو
 انکلاسی بولدی حنان انفاق
 کویا جمال انله که (مئلماي نفاق)
 آتش بسه لار اوزته دا سرسان ایللیک
 خواجه جیراع باغی حکیم جان فللیک
 بر برسیغه سانسورلار اورو
 ابرنه و کنج او یوموب آغیز برون
 مسئله لاری باسلار ندا آق ساوت
 کورفه تکنده همه آن اوج فوت
 ممسمی که فمشلافه توشمار آئیدین
 ایللی بیغیب واقف انار ذاتیدین
 دیر که کوزونکا حانی کل ججه من
 مخدوم ائقلمه لیک اوروم خواجه من
 آتله میزی آنلاری سااخلیم مزار
 مخلصیم مردم اهل دنار
 بزلازا ابرحت بولادور طعا
 غمه نیرک ابرلاری دور نوزانا
 بی بی عمیده بولادهر خانه من
 که کئلور ابردی کحک باله من
 خضر آتله من برلا برادر ابرور
 چه لیمغ عزیز منکا دادر ابرور
 کورجه اسنام عائم سیغ زمان
 امدی بیرای فرممنکزه بر قران
 منکه طناب منکا چه منب من کلمب
 خدممی بخشی قملینکلار بلسب
 اوت فع بوبان کوندورادور کان اوزوم

بر نيجه نى زهر سالىب اولدوزوب
برجه لار اينكاي المنكدن فعان
خلق سوزندور منى دارو دناك
تاسى ملايم سن و زهرينك نهان
اندا اتلان سرم فليلب فعلمدين
مضطرب اولدى بيلنك اهل جهان
بيلسا بولور بولى سوزى معسى سسى
هر كيمه حوس فعل كيراك هر همچان

—————

نرسائی توشونترا آلمابدور شوندا والدیرغاچ موریا فانینک کوشمتی شیرین
ایکان دیب ایندی دبدور سوندان بیرری ایلان فورباغا اوچ بولوب قالیدور
قالدیرغاچ آدم بالاسیغا دوست بولوبدور .

اورگانکن منه

بر آوچی نینک سوزکا اورگانکن بر منهسی بار ابردی سوزلارنی یخشی
ایتور ایردی اول آوچی نینک قوسنی سین بانهسی هر کون کیلیب اول منه بیرله
سوزلا سوب اوتوروب اول منه دین هر وقت پیدا سن دسه شوندا من دیب جواب
بیرور ایدی اتفاقا آوچی بر کون آوگا کتکاندا اول باله کیلیب اول منه نی یخشی
کورگانیدین اورتاقلارغه کورسانماقچی بولوب قفسدین آلیب قولتوغی کا سالیب
کیتماقچی بولوب تورگان وقتدا آوچی کیلیب فالسب فراسه قفسیدا منه یوق
اول باله توروبدور آوچی توروب حافیزادی های منه فیداسن دیب منهسی اول
باله نینک قولتوغیدین شوندا من دیب اسوبدور سول وقت باله اویالیب ایکنچی
مرتبه اول آوچی نینک اویغه کیلاماس ایکان .

زلوک برله ایلان

بر کونی جمع اولدی زلوك هم ایلان
بر بریغه درستلیغ ایلاب عیان
اندا ایلان ایدی زلوكغه باحسب
بر نجه راز دلیم ایلای بیان
منکا تعجب کورنور اکی انس
کورسه منی خلق و چار هر میان
سنگا تعجب رحم و مروت فیلیب
بر کای الار اوز نمدین تازه فان
کورسه سنی هر نجوک آدم اگر
بخشی توتوب تربیه فیلکای همان
کرمی بر کورسه قاچیب اولا
فرصت اگر تابسا اوراز بیکان
حال بو کیم هر ایکیمیزی کسیمیز
تیشلاماق ایردی بدننی اهل جان
اندا زلوك باقتی ایلان سارغه
ایدی برادر بونجوک داستان
منکه مریض اهلنغه ناردم اوچون
جانیمنی فریان قملورم هر زمان
ساغ و سلامت هم اگر بر بدن
اوچراسه فیلکایمن انکا بر زبان

لطفه

* افندی بر کون کته سو يقاسمدا اولتورور ايردى اون عدد کور کيشى بر برينى بتا کلاب کيليب اوشبو انهارنى کوفروکى قيانداور ديب سوال قيلمى افندی کوفروک بوقدور ديدى خير انداغ بولسه برلارنى کوتارب سودين اوتکارب فونيل هر برمين بر تنکه دبن خدمت حقى بيرورميز ديدى افندی قول قليب بربرلاب اوتکارب توقوز دبن توقوز تنکه آليب اونونچي سمين آلب بارور ايردى ناکاه سو تولقونى برلان کوتارب کيتى کور بيچاره سوکا باتيب گاه کوتاريلوب فریاد فغان برلان آفیب کيتى بول حالدين همراه لارى خردار بولوب فریاد فغان قيلمى لار افندی هم الارکا قوشلوب فریاد قيلمى بول واقعه - دبن بر کيشى خردار ايردى کيليب اندیکه اى افندی اول کور عاجز سوغه آقتى اولوم خوفدين فریاد قليب کيتى و بولار همراهن بردين اجراغانعا فریاد قيلورلار و سمين نه اوچون فریاد قيلور سمين ديدى افندی اندى هنوز فهم لاغانسک يوقو منى فریاد منى باعنى سوکا آفیب گيتگان کوردبن آلدورغان بر تنکه اوچون دور ديدى .

ديوانه مشرب بيله ن دهقان

کون لاردين بر کون ديوانه مشرب بول اوستيدا بارانانقان ائکان انفاقا کورسا بر دهقان مشرب ننگ غزل لارنى اوقوب قوس همداب تورغان امشش مشرب ديوانه بر آز فازاب نوروب دور سونکرا دهقان برنى مالا باسب اوتکاج مشرب آياق و قول لارى انله برنى بوذا بيريدور دهقان فریاد سالب اى بي معنى بو نه قيلغان اشسنگ ديب فمقير سب دور شوندا ديوانه مشرب سمين مينسک يازغان غزل لاريمى بوزوب اوقوب بوروب سمين شونسک اوچون سمين سينسک مالا باسقان بيرسنگنى بوزدوم ديب جواب بيرسب دور سونکرا دهقان عذر سورابدور .

ابلان ايله قالدبرغاچ

قدم زماندا بر ابلان ايله ارى بولغان ائکان بر کونى ابلان ارغا ايتيب دور سمين بارب همه جانوارلار نينک کوشتيدان تانسب کور قاسى برسى نينک کوشتى سبرين ائکان شوندا ارى خوب بولادور ديب بولغا توشوب دور دنسانى ايلان ب همه جانوارلار نينک کوشتيدان تاتيب کوروب دور اندسن سونکرا قاييتيب کيليا تکاندا قالدبرغاچقا بولقيب دور ارى بولغان واقعه لارنى قالدبرغاچقا ايتيب دور شوندا قالدبرغاچ قانى قاسى جان وارنسک کوستى سبرين ائکان ديب سوراب دور آدم نينک کوش تمدان تانلسى بوق ائکان ديدور قالدبرغاچ ايتيدور شو بيلمىب کيلکانينک اوچون مهن سمينک تلمنگدان بر اويوب آلاى ديب دور ارى تيلينى حيقارغان ائکان قالدبرغاچ ارى نينک تيلينى تمشلاب آليدور شوندان سونکرا ارى ايله قالدبرغاچ ابلان نينک آلدغا بارسدورلار ايلان سورابدور قاسى جانوار نينک کوشتى سبرين ائکان ارى زنک زبنک ديب هبچ

لطيفه

بر کونی افندی قاضی نی راو سکا ضافت کا جاوادی ماضی کلسا
افندی بوق انکان سو نوکرا قاضی رید وهری کیلیب اشیکیکا اشک دپ نازب
کیتادی ایرتاسی کون افندی بازاردا قاضنی کورادی قاضیغا اتادی کجه
اونکا کلسب کتسب سیز مین بوی انکان من قاضی اتادی نیچوک بلدیکنیز
اشکسکا آتیکیزنی نازب کتسورسیز سوئدان بلدم دپ جواو بیرادی
افندی .

لطيفه

بر کونی پادشاه افندیان سوراندور سیز بلان نونغوز اورتاسدا
قندای فرق بار افندی پادشاه بلان اوزی نسلک اورتاسینی درجلاب اولجا بدور
و پادشاه حضرت لاری نونغوز بلان مینینک اورتاسدا اوچ درج فرق بر انکان
دیب جواو بیرسدور .

لطيفه

افندی بر کیشی نی باغیغه کیریب خواهلاغان اوزوم لاردین اوزوب قافغه سالیب
توروب ایردی بناگاه باغیان خیردار بولوب افندی توروب آلدی ادیکه نیچوک
آنم دورسین کیم منسک باغیغه مندن بی رخصت کرب من دندی افندی ادی
من اوز اختیار بجه کیرکان اما سوردور من بلکه بول کجه بر سدت لیک شمال بولوب
هنسک بول برکا اوچوروب آلب کلدی دندی باغیان ادی خیر انداغ بولسا
بول اوزوم لارنی کیم اوزدی دیدی افندی ادی سحانی زورلیغیدین فوروب
تاک لارنی پایه لاردین اوشلاغاندا اوزولوب توستی دندی باغیان ادی بو
سوزکا هم باور قلدوک و لکن دف اجیغه کیم ساندی افندی ادی ای احمق
منی عقلم بیتکان نجرسه نی من نحرک بنورسه من منیه اوسو اشغه
حیران منکیم فاف اجیغه سافغانسغه نجه جواو ایتسه دپ .

لطيفه

افندی بر کون وعظ اشک بولوب منبرغه حصب ای براندلار من سمرلارغه
نیمه دیرمن بیلور موسیزلار دندی الار اندلار آری افندی بیلورمیز دندلار
افندی بلغان کیشملارغه نیچوک وعظ اتارمن دپ توستیب کتبی
بول حالکا الار تعجب قیلدب همه لاری مصلحت دندلار کیم اندی
ینه کیلیب منبرغه چیقسه بعضی میز بیلورمیز و بعضی لاریمیز بیلماس میز دپ
مقرر قیلدیلار انفاقا افندی نه بر کون منبرغه حصب ای مؤمن لار سیزلارکا
نیمه وعظ اتارمنی بیلور موسیزلار دندی الار اندلار ای افندی بعضی میز
بیلورمیز و بعضی لاریمیز بیلماس میز دندلار افندی الار دین بول سوزنی
بشمتکان همان هیبات نی تعجب بغشی کیشیلار انکان سیزلار کیم بلغان لارنگیز
بیلمه اغان لارنگیزغه بیلدورونک لار دپ ینه منبردین توستوب کتبی .

حكايت

بر كيشى افلاطوندين سمورادىنكه بر نيجه بل دربا سفرىنى فيلدنك دريادا نيمه عجايب كوردنك ددى افلاطون جواب بيردى كه اينك عجايب سولدور كه دربادن كنارغه سلامت چيق ديم ددى .

حكايت

بر نقاس بر شهرغه بارب اول بيردا طيبليك آغاز فيلدى بر نيجه كوندن كيبن بر كيشى اينك وطنيدن مذكور شهرغه بارب نقاشنى كوروب سمورادىنكه ايمدى نيمه ايش ميلورسن دب آتدى طبابت سمورادى نيكا آتدى بول سببدين كه اكر طبابت دا خطا فيلسام نو براق انى ياپار ددى .

حكايت

بر كيشى اولوغ مرتبه كا بتيشتى آننك بر دوستى مباركباد قيلماق اوچون آينك آلديفا باردى اول كيشى سمورادىنكه كيمدورسين نيكا كيلديك ددى آينك دوستى اوباتغا فاليب آتدىنكه ميني تانمادىنك ددى مين فديغى دوستينك دورمين تعزيت اوچون كيلديم ايشيتكان دورمين كيم كور بولوب قالغاندورسين .

حكايت

بر آدم خط بيتيب اولتوركان ايدى بر بيكانه كيشى اينك آلديفا بارب اولتوروب خط طرفىغا قارادى اولغى آدم خطقه بيتدى كه بر بيكانه احمق الديم دا اولتوروب خطيمغا قارايدور بول سببلى هيچ سرىمنى بيتمايم اول كيشى آتدى كيم اكر ميني احمق فهم لاسانك نه اوچون سرينكنى بيتمايسن خطينكنى اوقوغا ليم يوق خط بيتكان آدم ايتدى كه اكر خطيمنى اوقوماغان بولسانك بيتكانيمنى قانداغ بيليب آلغاندورسين .

لطيفه

بر كوني ظالم پادشاه يالغوز شهردين تاشقارى چقيب بر كيشىنى درخت آستندا اولتورغانىنى كوردى سمورادى كه بول شهرنينك پادشاهى نيچوك دور ديب اول كيتى ايتدى كه كوب ظالم دور پادشاه ايتدى ميني تانورموسين آتدى يوق پادشاه ايتدى بول شهرنينك سلطاني دورمن اول كيشى قورقوب سمورادى كه ميني بيليموسن پادشاه ايدى يوق اول كيشى ايتدى فلان سوداكرنينك اوغلى دورمن بر آينك اوچ كوني ديوانه بولورمن بوكون اوشال اوچ كوننينك بر يدور پادشاه كولوب انكا هيچ نيمه ديمادى .

مقاللار و حکمتلی سوزلار

آنا یورتینک آمان بولسا رنک و رویینک سامان بولعاس
یورت قوریسانک اوزارسن قوریعاسانک توزارسن
ایر ییکیت نینک قدرینی آغاسی ایماس ایل بیلور
قامتی کا ایشانکان قدینی بوکیب کینادی
کوپچیلیک کا ایشانکان تملاک کی کا ییتادی
نالش بیلان ایش بیتمایدی مرد نا مردکا تیز چو کمایدی
دوشمن کا آمان بیرما
غیرت ایتکان ناغنی کیمسار غیرت تیمیر ارقاننی اوزار
ایل سینکا ایتسا ندامت دنیا دا تورالعاس سن سلامت
کیمه کا کیرکان نینک جانی بر
ارسلاننینک اولوکی سیچمان نینک نیریکی
ییکیت کیلسه ایشکا قری کیلسه آشکا
قورققان آلدین موشت کوتارار
قورققانکا قوشا کورینار
ایر باشیکا ایش توشسا ایتیک بیلان سو کیچار،
آت، باشیکا ایش توشسا سولیق بیلان سو ایچار
دوست سیز باشیم توزسیز آشیم
یالغز آت نینک چنکی چیقماس چنکی چیقسا هم دانکفی چیقماس
کیشی نینک مالی کیشی کا سود قیلعاس
بخیل نینک باغی کو کارماس
چومچوقدبن قورققان تاریق ایکماس
بخیل تویماس اوغری باییماس
بالا بیغلاماسا آناسی سوت بیرماس

مسئول محرم

فیلو لوکیہ فن لاری دوکتہ سی

پروفیسور اعظم شیر ماتوف

خطاط لار :

توختا مراد زوفروف

معمورہ رشیدوون

اوقوشركتابى

ايسكى اوزبىك يازووى نمونەلارى

معلمار عالمى بىلىم گاهى اوزبىك تىلى وادىياتى

كەسىياتى طلبەلارى اوچون قوللانما

تولدىرىلگان و قايتا ايشلانگان ۳ نچى نىشون

توزوچى لار:

توختانوز شىر محمدوف فتاح عبدالله يوف

لطيف خليلوف عبدالله خليلوف

تەشكىت "اوتوتوپى"